

**FÖLDMŰVELÉSÜGYI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI
MINISZTERIUM**

**Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv
(2007-2013)**

Budapest

2007. január

Tartalomjegyzék

A szövegben használt rövidítések	3
Bevezetés	4
A Stratégia víziója	5
I. A gazdasági, társadalmi és környezeti helyzet elemzése	7
1.1. A mezőgazdasági, élelmiszer-feldolgozási és erdészeti ágazat versenyképessége	8
1.2. A vidéki környezet állapota	16
1.2.1. Bio-diverzitás, a természeti értékek megőrzése	16
1.2.2. Vízgazdálkodás	19
1.2.3. Klímaváltozás	21
1.2.4. Az erdőgazdálkodás szerepe	22
1.2.5. Talajadottságok és földhasználat	22
1.3. Életminőség a vidéki térségekben, a vidéki társadalom szociális és gazdasági helyzete	26
II. Általános stratégia, a közösségi fejlesztési irányok átvétele és a nemzeti fejlesztési irányok meghatározása	31
III. Stratégia az egyes Intézkedéscsoportok mentén	35
3.1. A mezőgazdaság és az erdészet versenyképességének javítása a szerkezetátalakítás, a fejlesztés és az innováció támogatásával	35
3.2. A környezet állapotának javítása	45
3.3. Az életminőség növelése a vidéki területeken és a gazdasági diverzifikáció elősegítése	56
IV. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (Stratégiai Terv) indikatív forrásmegosztása	62
V. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv belső és külső konzisztenciája, összhangja a többi Községi támogatási eszközzel	64
5.1. A Nemzeti Stratégiai Terv belső konzisztenciája	64
5.2. A Stratégiai Terv külső koherenciája	65
5.3. Kapcsolódás más nemzeti programokhoz és szakpolitikai koncepciókhoz	66
5.4. Az ÚMVST kapcsolódása más operatív programokhoz Magyarországon	67
5.5. A horizontális politikák	68
5.6. Társadalmi egyeztetés	68
VI. A Nemzeti Vidéki Hálózat létrehozása	70
Mellékletek jegyzéke	71

A szövegben használt rövidítések

AK	Aranykorona
AVOP	Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program
EK	Európai Közösség
EMOGA	Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap
EU	Európai Unió
FÖVÉT	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Érdekegyeztető Tanács
FVM	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
GDP	Bruttó Hazai Termék
KA	Kohéziós Alap
KAP	Közös Agrárpolitika
KAT, LFA	Kedvezőtlen Adottságú Területek
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KvVM	Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
K+F	Kutatás-fejlesztés
LEADER	Akciók a vidék gazdaságfejlesztéséért
MePAR	Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer
MVH	Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal
NAKP	Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program
NFT	Nemzeti Fejlesztési Terv
NVH	Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat
NVT	Nemzeti Vidékfejlesztési Terv
OFK	Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió
OTK	Országos Területfejlesztési Konceptió
ROP	Regionális Operatív Program
SAPARD	Agrár- és vidékfejlesztési Előcsatlakozási Program
ÚMFT	Új Magyarország Fejlesztési Terv
ÚMVP	Új Magyarország Vidékfejlesztési Program
ÚMVST	Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv
TS	Technikai Segítségnyújtás
VKI	Víz Keretirányelv
VTT	Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése

Bevezetés

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (a továbbiakban Stratégiai Terv vagy Stratégia) célja a Vidékfejlesztési Program sikeres lebonyolításához szükséges keretek megteremtése. A Stratégia a **magyar vidékfejlesztési program 2007-2013 közötti stratégiai kereteit tartalmazza**. A Stratégia a lisszaboni célkitűzésekkel és a Göteborgban megfogalmazott elvekkel összhangban kívánja megteremteni a mezőgazdaság fejlesztéséhez, a vidék környezeti értékeinek megőrzéséhez, a vidéki térségek gazdaságának megerősödéséhez és a vidéki társadalom kohéziójához szükséges fejlesztési kereteket.

A dokumentum célja

Az elmúlt időszak nemzeti forrásból finanszírozott, valamint uniós társfinanszírozással megvalósuló agrár-vidékfejlesztési programjainak tapasztalatain alapulva **a Stratégia célja**, hogy – összhangban az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel és a vonatkozó közösségi és hazai fejlesztési dokumentumokkal – **kijelölje az agrár-vidékfejlesztés irányait, célkitűzéseit**, és meghatározza a célok elérésének módját, eszközeit.

A Stratégia keretei

Az Európai Unió által meghatározott keretek:

- A Tanács 1290/2005/EK rendelete;
- A Tanács 1698/2005/EK rendelete az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásokról;
- A Tanács 144/2006/EK rendelete a Vidékfejlesztési Közösségi Stratégiai irányelvekről (2007-2013. évi programozási időszak)
- A Lisszaboni Stratégia és a Göteborgban megfogalmazott fenntarthatósági elvek.

A hazai fejlesztéspolitikai dokumentumok által kijelölt keretek:

- **Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió**, mely hazánk fejlesztéspolitikájának céljait és azok elérésének eszközeit fogalmazza meg;
- **Országos Területfejlesztési Konceptió**, mely kijelöli az ország területfejlesztési politikájának céljait, elveit és prioritásrendszerét;
- Nemzeti Akcióprogram (2005-2008), mely a Lisszaboni Stratégiában meghatározott célkitűzések megvalósításához szükséges lépéseket határozza meg;
- **Nemzeti Környezetvédelmi Program;**
- **Nemzeti Erdő Program.**

A Stratégia víziója

A Stratégián alapuló Program megvalósításával Magyarország az európai mezőgazdasági modellt kívánja tovább folytatni, melynek keretei hazánkban már megszilárdultak: létrejött a multifunkcionális mezőgazdaság, megindult a vidéki térségek összehangolt, a forrásokat és a fejlesztési elképzeléseket integráló fejlesztése, és egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a fenntarthatósági szempontok, az élhető környezet megteremtése, s egyfajta szolgáltatássá válik a szélesebb társadalom számára a környezeti szempontokat érvényesítő agrárgazdálkodás.

A hazai agrár-vidékfejlesztés előtt álló legfontosabb feladat annak a sajátos magyar helyzetnek a kezelése, amit a vidéki térségek lakosságának alacsony gazdasági aktivitásából, az alacsony foglalkoztatottságból és ezáltal alacsony jövedelmi szintből fakadó társadalmi feszültség kezelése jelent. Ez egyrészt a kedvező mezőgazdasági adottságok és a vidék elmaradottsága között feszülő ellentmondás feloldását is jelenti.

A vidéki térségek gazdaságának megerősítésére a Stratégia három szálon kínál megoldást.

Egyrészt a jó mezőgazdasági adottságokra alapozó, versenyképes, a térség kistermelőinek szolgáltatásokat nyújtó, azokat integrációval segítő, a helyi társadalom formálásában, aktivizálásában aktív szerepet vállaló mezőgazdasági üzemek támogatása által.

Másrészt a megerősödő családi gazdálkodók, fiatal gazdák, kisebb gazdaságok támogatása révén, amelyeknek egy része a vidékfejlesztési források felhasználásának segítségével képes a termelés és a jövedelmezőség növelésére, a méretgazdaságosság révén költségoldalon versenyelőny elérésére. Másik részük számára a nagy hozzáadott értéket termelő réspiacokra történő belépés, illetve a gazdaság diverzifikációja jelentheti hosszú távon a termelés fenntartását, a megélhetést.

Harmadrészt erősíteni szükséges a vidéki mikroállalkozásokat, mégpedig térségi alapon, integrált módon, a térség sajátosságaira, kitörési pontjaira alapozva.

Ezen három fejlesztési irány mentén elérhető, hogy minden vidéki településen legyenek új munkahelyeket teremtő foglalkoztatók, amelyek a térség adottságait kiaknázva képesek a helyi gazdaságot katalizálni, a vállalkozások összefogását előmozdítani.

A fokozódó gazdasági aktivitás csak a jelenlegi, alacsony környezetterhelés megőrzése esetén kínál azonban fenntartható fejlődést a vidéki térségek, a települések számára. Ezért a megvalósuló fejlesztések mindenkor a térség környezeti, természeti értékeinek megóvásával kell, hogy párosuljanak.

Mindazonáltal a sikeres vidéki gazdaság csak szükséges, de nem elégséges feltétele a sikeres és élhető települések megteremtésének. Mindehhez szükség van még egy innováció-orientált – ám a hagyományokat tiszteletben tartó, azokra alapozó – modernizációra az alábbi területeken:

- szolgáltatások elérésének javítása az új – info-kommunikációs – technológiák felhasználásával;
- falumegújítás – örökségvédelem;
- kapacitásfejlesztés, innovatív vidékfejlesztési hálózatok kialakítása.

A vidéki térségek infrastrukturális – közlekedési, belterületi – fejlesztési igényei, valamint a vidéki egészségügyi, oktatási alapszolgáltatások finanszírozása az agrár-vidékfejlesztés keretein és lehetőségein is túlmutat, így ezen fejlesztések és igények megvalósítása illetve kielégítése csak több tárcát és fejlesztési programot átfogó vidékpolitika révén lehetséges.

A fenti – leginkább fejlesztésorientált – célkitűzések mellett a Stratégia a helyi közösségek megerősödését, a helyi partnerség kiépülését, a szubszidiaritás elvével összhangban a helyi demokrácia megerősítését is célul tűzi ki a LEADER elveket követő partnerségek támogatása révén.

I. A gazdasági, társadalmi és környezeti helyzet elemzése

Általános leírás¹

Magyarország területe 93.030 km², népessége – tartós csökkenést mutatva – 2005. január 1-én 10.096 ezer fő volt.

A **mezőgazdasági termelés adottságai** (földminőség, éghajlati és domborzati viszonyok) nemzetközi összehasonlításban is **kedvezőek**. Magyarország területének (9,3 millió hektár) 83%-a a talajok termékenységétől függően, különböző célú mező- és erdőgazdasági hasznosításra alkalmas, tehát a termőföld az ország kiemelkedően fontos erőforrása, a termelés egyik alapvető tényezője.

A mezőgazdaság a többi nemzetgazdasági ágazathoz viszonyított **súlya tendenciájában csökkenő**.² A mezőgazdaság bruttó hazai termékéből (GDP) való részesedése 2005-ben 3,7 %, az élelmiszeriparral együtt mérve 6,1 % volt. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar részesedése az export értékében 2005-ben 7,2 % volt. **Beruházások** terén, a mezőgazdaság 4 %-kal járult hozzá a nemzetgazdaság összes beruházásaihoz 2005-ben, míg **bruttó kibocsátásban** a mezőgazdaság és élelmiszeripar részesedése 8,8 %-ot tesz ki.³

Az ország **9,3 millió hektár területének** 2004-ben és 2005-ben **63%-a mezőgazdasági hasznosítású**, 48,5%-a szántó, 11,4%-a gyep, 3,1%-a pedig kert, szőlő, és gyümölcsös. Az összes terület 19,1%-át borítja erdő. A földhasználat módjában, a művelési ágak szerkezetében 2000-2005 között lényeges változás nem történt. Az összes mezőgazdasági terület 54,8 százalékát gazdasági társaságok, míg 45,2 százalékát egyéni gazdaságok művelik (2005. évi adatok). A földhasználat túlnyomó többségén szántóföldi gazdálkodás folyik, ami determinálja a mezőgazdasági termelés szerkezetét és a diverzifikációs lehetőségeket.

Földhasználat (az ország területének százalékos megoszlása)	
Termőterület	48,5%
Gyep	11,4%
Kert, szőlő, gyümölcs	3,1%
Erdőterület	19,1%

A 15-64 éves népesség **foglalkoztatottsági aránya** Magyarországon 2005-ben 56,8 %, amely csaknem 10%-ponttal alacsonyabb az unió átlagánál (EU-15: 64,7%; EU-25: 63,3%) . A **munkanélküliségi ráta** hazánkban 7,2 %, a vidéki térségekben a 9,2 %-ot is eléri.

Az ország általános gazdasági mutatóinak **regionális különbözőségeit** illeti, megállapítható , hogy a közép-magyarországi régió GDP-hez való hozzájárulása a legjelentősebb. A dél-alföldi és a dél-dunántúli régióban a legnagyobb a mezőgazdaságnak a bruttó hozzáadott értékhez való hozzájárulása, e két régió rendelkezik a legnagyobb mezőgazdasági

¹ Ld. 1. Térkép

² Ld. 3. Melléklet

³ Ld. 4. Melléklet

alkalmazotti létszámmal. A dél-alföldi és észak-alföldi régióban legnagyobb a mezőgazdasági beruházások aránya, valamint a bejegyzett mezőgazdasági vállalkozások száma.

1.1. A mezőgazdasági, élelmiszer-feldolgozási és erdészeti ágazat versenyképessége

A hazai mezőgazdaság, élelmiszeripar és az erdészeti ágazat főbb jellemzői: lehetőségek és problémák

Piaci alapú elemzés

A mezőgazdaságnak a hazai bruttó hozzáadott értékből való részesedése 2005-ben 815,9 milliárd forint volt (az összes hazai hozzáadott érték 3,7 százaléka), míg ugyanabban az évben az élelmiszeripar által előállított hozzáadott érték 490,4 milliárd forint volt (2,4 százalék). Mindkét adat **enyhe emelkedést mutat** a 2000-ben mért adatokhoz viszonyítva.⁴

Az elmúlt 5 év alatt nőtt a főbb mezőgazdasági termékek fogyasztása hazánkban. A hús, a tej és a zöldségek fogyasztása a 2001. évhez viszonyítva egyaránt emelkedést mutat. A mezőgazdasági termékek exportja területén 2002 óta az összes jelentős mezőgazdasági alágazatban – ideértve a hús, a zöldség és a gabona ágazatokat – **az exportált termékek összértékének növekedése volt megfigyelhető**. A növekedés üteme a gabonafélék, a hús és a hústermelés területén volt a legjelentősebb. Hazánk az újonnan csatlakozott tagállamok közül azon kevés ország közé tartozik, amelyek agrár- és élelmiszertermékekből tartósan **nettó exportőrök**.

A hazai **húsfogyasztás növekvő trendje egyfelől** lehetőséget teremt az állattenyésztő gazdaságok számára piaci részesedésük növelésére, másfelől azonban az olcsó importtermékek által keltett verseny a belpiacon is jelentős nehézségeket támaszt. A technológiai modernizáció, az innováció és a termék-marketing erősíti a termékek piacképességét és segítik e gazdaságok versenyképességét a bel- és külpiacokon egyaránt.

A termékek versenyképességét a termék minősége határozza meg leginkább. Általánosságban megállapítható, hogy a **magyar mezőgazdasági termékek minősége megfelelő** és nem marad el más európai országok által előállított termékek minősége mögött, sőt gyakran meg is haladja azt. A termékek jó minősége jelentős részben a kiváló éghajlati, termelési feltételekkel és a termelési tapasztalattal magyarázható.

A magyar termelők a minőségi termelés terén két kihívással szembesülnek: egyrészt, hiányzik illetve gyenge a minőségi termékek marketingje, másrészt, a termékek minőségi színvonalában mutatkozó különbözőség – mely leginkább az elaprózott termelési struktúrából és a termelők közötti szövetkezés hiányából fakad – gátolja a nagyobb mennyiségű kereslet egyidejű kielégítését.

A mezőgazdaságban végzett **munka termelékenység**e hazánkban alacsonyabb, mint az EU átlaga. Az egy mezőgazdasági foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték hazánkban 12,7 ezer euró/fő, amely az EU-15 átlagának 57%-a volt 2004-ben.⁵

⁴ Ld. 5. Melléklet

⁵ Ld. 6. Melléklet

Magyarországot az elaprózott birtokstruktúra jellemzi. Hazánkban a mezőgazdaságban egyszerre vannak jelen a nagy- és a kisméretű gazdaságok. Az árutermelő gazdaságnak tekinthető egyéni gazdaságok és vállalkozások száma a becslések szerint 210-220 ezer. Az egyéni gazdaságok esetében az átlagos termőterület 2005-ben 3,5 hektár volt. Az egyéni gazdaságok 73%-a egy hektárnál kisebb területen gazdálkodik. Az elaprózott birtokstruktúra következtében, főként az egyéni gazdaságokban, nehezen alakítható ki a versenyképes üzemméret korlátozottak a korszerű agrotechnika alkalmazásának lehetőségei, valamint a termelési kapacitások kihasználása is. A birtokszerkezetből adódó anomáliák, az általános földbirtok rendezés megoldása, az arányos birtokszerkezet kialakítása elengedhetetlen feladat lesz a 2007-2013-as időszakban, bár ez több ponton túlmutat a Stratégia hatáskörén.⁶

A gazdaságok jövedelmi helyzete ellentmondásos képet mutat hazánkban: a társas gazdaságok nettó jövedelme folyamatosan emelkedik, míg az egyéni gazdaságok esetében az egy hektárra jutó bevétel csökkenése figyelhető meg. Ennek oka, hogy az állattenyésztés területén bekövetkezett jövedelemcsökkenés/kiesés leginkább az egyéni gazdaságokat sújtja. A hektáronkénti termelési érték adatai alapján megállapítható, hogy az egyéni gazdaságok nem tudták jelentősen növelni eredményeiket, míg a társas gazdaságok termelési értéke 15%-kal nőtt.

Humán feltételek: foglalkoztatottság, korstruktúra és szakképzettségi szint

2005-ben a foglalkoztatottságban a mezőgazdasági termelés részesedése 5%, az élelmiszeriparral együtt 9% (334 ezer foglalkoztatott) volt. Az elmúlt években folytatódott az agrár-foglalkoztatottság csökkenő tendenciája.

A mezőgazdasági gazdálkodók 76%-a férfi, 24%-a pedig nő. A gazdálkodó férfiak átlagos életkora 53 év, míg a gazdálkodó nők átlagos életkora 60 év, ami jól mutatja a **mezőgazdasági termelők kedvezőtlen korszerkezetét.**

Hiányosak a gazdálkodók üzemviteli és a pályázatok elkészítésével kapcsolatos, valamint marketing ismeretei. Az egyéni gazdálkodóknál elsősorban az Európai Unióval kapcsolatos ismeretek (piac- és termelés-szabályozás, támogatási rendszer, a termékek minőségi előírásai, az állatelhelyezés követelményei, környezetvédelmi előírások), valamint a gazdaságvezetéssel összefüggő szakismeretek hiányosak.

A mezőgazdasági szakképzés intézményi háttere kiépített, **ennek ellenére az egyéni gazdálkodók mezőgazdasági szakképzettsége alacsony.** 2003-ban az egyéni gazdaságok vezetőinek mindössze 4,8%-a (2005-ben 4,9%-a) rendelkezett alapfokú, 7,6%-a (2005-ben 7,4%-a) közép- vagy felsőfokú mezőgazdasági szakképesítéssel. (Az önálló, illetve félig-önálló gazdaságok együttes aránya 88%). Míg a férfiak 2%-a rendelkezik felsőfokú mezőgazdasági végzettséggel, addig ez a nők csupán 0,2%-áról mondható el.

Innováció, az információs és kommunikációs technológiák alkalmazása az agráriumban

A gazdálkodók körében **jelentős elmaradás figyelhető meg az innováció** és a számítógépes felhasználói ismeretek területén. A gazdálkodók mindössze 32%-a rendelkezik számítógéppel és 28%-uk használja az Internetet. Az információs és kommunikációs technológiák használatának nemzetgazdasági ágak szerinti összehasonlítása (KSH, 2004)

⁶ Ld. 9. Melléklet

alapján megállapítható, hogy a mezőgazdasági vállalkozások 86,3%-a rendelkezik személyi számítógéppel (nemzetgazdasági átlag 88,6%), mindössze 58,7 %-a rendelkezik Internet hozzáféréssel (nemzetgazdasági átlag 76,2 %).

Integráció és együttműködés

Annak ellenére, hogy az elmúlt években a termelők szerveződéseinek erősödése tapasztalható, a magyar élelmiszergazdaságnak máig az egyik legnagyobb gondja a gazdálkodók **alacsony szintű szervezettsége** (piaci fellépése), a termelők, a feldolgozók és a kereskedők közötti harmonikus kapcsolatrendszer hiánya. A kertészeti ágazat kibocsátásának mindössze 12%-át adják a TÉSZ-ek. Az ágazati termelés döntő többségét adó integráción kívüli termelők szervezettsége, ezáltal piaci alkupozíciója gyenge. Az állati termék előállítás csupán 18%-a történik termelői összefogás keretében.

A mezőgazdaság technológiai színvonalát emelni szükséges

A hazai agrárgazdaságok többsége a tőkehiány miatt önerőből nem tudja a versenyképes termelés műszaki-technológiai háttérét megteremteni. Különösen jelentős a betakarítás utáni (post-harvest) fázisok modernizációs igénye. A gépek és berendezések átlagos életkora meghaladja a 10 évet, felújításuk, pótlásuk halaszthatatlan a környezetvédelmi előírások teljesítése és az energia-hatékonyság növelése miatt is.

Az állattenyésztés területén **jelentős az elmaradás a trágyatárolás környezetvédelmi követelményeinek teljesítését illetően.** Bár Magyarország ideiglenes felmentést kapott az állattenyésztésben a vonatkozó előírások teljesítésére, ezen beruházások lehető leghamarabb történő megvalósítása kiemelt fontosságú feladat.

A mező- és erdőgazdasági infrastruktúra egyes elemei (utak, kiszolgáló létesítmények, vízgazdálkodási rendszerek) hiányosak, illetve korszerűtlenek. Bár hazánk felszíni vizekben gazdag, a vízjogilag engedélyezett öntözhető területek nagysága csekély. Szemben az EU-15 országcsoporthoz 11%-os arányával, Magyarországon az öntözött terület a mezőgazdaságilag hasznosított terület mindössze 2%-a.

Az ország területének 52%-át érinti árvíz és belvíz veszély. A növénytermesztést ugyanakkor az aszály sújtja. Az országosan mintegy 37.000 kilométert kitevő közcélú vízi létesítmények rekonstrukcióra szorulnak.

Strukturális problémák a mezőgazdaságban

Az elmúlt évek során jelentős aránytalanság alakult ki a magyar mezőgazdaságban a növénytermelés és az állattenyésztés között. A növénytermelés jelenlegi szintje túltermeléshez vezetett, amely tartós piaci egyensúlytalanságot eredményezett. Magyarország mezőgazdasági szerkezete hosszabb távon is a gabonatermelésre épül. Magyarország kettős kihívás elé néz: a termelés diverzifikációja és új lehetőségek feltárása által biztosítani kell a növénytermesztés termékeinek felhasználását, ugyanakkor a növénytermesztés technológiai modernizációja szintén elengedhetetlen. A tőkehiány – mely a szektor szereplőinek többségére jellemző – akadályozza a gazdálkodók versenyképességét.

1. Állattenyésztés

Az állattenyésztés arányának növelése kulcsfontosságú a növénytermelés szerepének és hozzáadott értékének fokozásában. A tőkehiány következtében az állattartó gazdaságok technológiai korszerűsítési beruházásai elmaradtak, visszaestek és ez az állatállomány csökkenését, a gazdaságok versenyképességének romlását eredményezte.

A magyar állattenyésztés a minőségi termék-előállítás irányába elmozdulva jelenős potenciállal bír a hozzáadott érték teremtésében és új munkahelyek teremtésében. Az állattartó telepek átlagos mérete ellentmondásos képet mutat: sertéstartó gazdaságok esetében a gazdaságok mérete 2005-ig növekedett, míg szarvasmarha telepek esetében a gazdaságok mérete csökkent. Ami a hústermelést illeti, az elmúlt öt évben egy kiegyensúlyozott tendencia figyelhető meg, mely megközelítőleg évi 1,4 millió tonna hús előállítását jelenti.

2002. december 1-én az ország szarvasmarha-állománya 2%-os csökkenést mutatott az előző évhez viszonyítva. A tehénállomány nagysága stagnált. A sertésállomány ugyanakkor 260 ezer állattal több volt, mint 2001-ben. Ugyanebben az évben a juhállomány 33 ezer állattal csökkent. A baromfiágazatban a tyúkfélék állománya 2001. decemberéhez viszonyítva 6%-al csökkent. A pulykaállomány 17, a libaállomány 8%-os csökkenést mutatott, a kacsállomány viszont 21%-al nőtt. A vágóállatok termelése 5,3%-al haladta meg a 2001-es adatokat. A nyersgyapjú 3%-os csökkenését leszámítva nőtt az állati termékek termelése. A méztermelés a 2001. évi visszaesést követően 2002-ben 34%-al nőtt.

2003-ban a szarvasmarha-állomány 4%-os csökkenést mutatott. Az ország tehénállománya is hasonló arányban csökkent (-12.000 állat). A sertésállomány 2003. december 1-én 3,4%-os csökkenést mutatott, ezen belül az anyakocák száma 14,2%-al csökkent. A 2003. december 1-i juhállomány 17,5%-al nőtt az előző évhez képest, az anyajuhok száma 12%-al nőtt. A tyúkfélék állománya 2003-ban 16%-al növekedett, a tojóállomány azonban 563 ezer állattal csökkent. A pulykaállomány 31, a libaállomány 39%-al nőtt. A kacsállomány ugyanakkor 21%-os csökkenést mutatott. A vágóállatok termelése 2003-ban 4%-al haladta meg az előző évit. Ezen belül: a vágómarha-termelés 19%-al, a vágósertés-termelés 14,6%-al, a vágójuh-termelés pedig 10%-al nőtt. A vágóbaromfi-termelés azonban 9%-al csökkent. A tehéntej-termelés 5%-al maradt el az előző évitől. A gyapjútermelés 2%-al, a tyúktojás-termelés 1%-al nőtt.

Az élelmiszer-feldolgozásban a kis- és középvállalkozások túlsúlya jellemző, 89,6%-a 20 fő alatti. Meghatározó részénél – különös tekintettel a kis- és középvállalkozásokra – jelentős a tőkehiány miatti versenyhátrány, és nincs elegendő fedezet az EU előírásoknak megfelelő minőségi, élelmiszerbiztonsági és környezetvédelmi fejlesztésekre sem. Nem megfelelő a vállalkozások nyereségtermelő képessége, az innováció szintje, és a marketing-tevékenység is javításra szorul.

Az élelmiszeriparon belül – főleg az elsődleges élelmiszer-feldolgozást végző kis- és középvállalkozásokban, valamint egyes nagyüzemekben – az alkalmazott technológia elavult, a termékszerkezet korszerűtlen, a termékek minősége nem egyenletes. Különösen a kis- és közepes vállalkozások rendelkeznek jelentős hátránnyal az innovációs és K+F eredmények alkalmazásában.

2. Bio-üzemanyagok előállításának támogatása

Az ország agrárpotenciáljára alapozva mintegy 7-8 millió tonna biomassza energetikai célú felhasználására van lehetőség. A megújuló energia iránt jelentős piaci igény mutatkozik, amely exportlehetőséget is magában foglal.

Magyarország jelenleg nem teljesíti a megújuló energiára vonatkozó közösségi előírásokat. A megújuló energia előállításának feldolgozó-kapacitása az országban minimális. Mindez párosul az energiahatékonyság alacsony szintjével. Jelenleg Magyarországon a bioüzemanyagok részaránya 0,4% az összes felhasznált üzemanyagon belül, ami mintegy tizede az EU vonatkozó adatainak. Az összes megtermelő biomassza csupán 8-10%-a kerül energetikai hasznosításra.

A magyar Kormány a tervidőszak végére 5%-ra kívánja emelni a megújuló energiafelhasználás arányát, amelyen belül a bioenergia részesedése meghaladhatja a 4%-ot. A magyar agrárpolitika, mintegy 800.000 tonna bioetanol előállítását célozta meg, ami a 2007-2013-as időszak végére évi 2,4 millió tonna gabona feldolgozását jelenti.

3. Alternatív földhasználat

Erdészet

Az erdőgazdálkodásba bevont terület 1,98 millió ha (2005), a faállománnyal borított terület pedig 1,85 millió ha. A hazai erdők 41 %-a, összesen 787 000 hektár van magántulajdonban, amelyek jövedelmezőség szempontjából nem tartoznak a legkedvezőbb adottságúak közé. Ennek következtében a magán erdőterület csaknem 71%-án, 555.000 hektáron, kb. 2,2 hektár átlagos birtokméret mellett megkezdődött az erdőgazdálkodás.

Fő funkcióját tekintve az ország erdeinek 64,2%-a szolgál gazdasági célokat, míg 34,4%-a védelmi, 1,4%-a közösségi rekreációs, valamint egyéb hasznosítású.

Az erdősítés elősegíti a természetközeli erdőgazdálkodás elterjesztését, valamint a biomassza megújuló energiaforrásként való hasznosítását. Az erdészeti szektor versenyképessége növekszik ezáltal, és nő az erdőgazdálkodás vidékfejlesztésben betöltött szerepe.

Elsődleges cél az ország erdősültségének növelése, a mezőgazdasági szerkezetátalakítás elősegítése, a területek alternatív hasznosítása, az erdőterület és az erdők környezetvédelmi, gazdasági, szociális-közjóléti szerepének növelése, az erdészeti ágazat fejlesztése révén a vidéki foglalkoztatottsági viszonyok javítása.

Kertészet

Az integrálódó kertészeti ágazat egyre rugalmasabban alkalmazkodik az új piaci trendekhez, fogyasztási szokásokhoz. Számos termőhely egyedi és különleges minőségű, táj-specifikus alapanyagok, termékek termelésére alkalmas. Ezek többnyire munka-intenzív „kistermékek”, előállításukban az egyéni gazdaságok fokozódó szerepet töltenek be. Ez előnyösen hat az önfoglalkoztatásra, a gazdaságon belüli munkahelyek bővítésére, valamint ösztönzi a hagyományokat felelevenítő, tájjellegű termékfeldolgozást is.

A kertészeti ágazatok az elmúlt évek átlagában a bruttó kibocsátásból több mint 15%-kal, az összes agrárexportból közel 25%-kal részesültek. Az életminőség javulásával és az egészségtudatos fogyasztás bővülésével jelentős keresletlénkülés prognosztizálható a termékek iránt az Unióban és Magyarországon is. Kiaknázható kapacitást hordoz magában a

nem élelmiszer célú kertészeti tevékenység, valamint a geotermikus energiaforrások hasznosítására alapozott fejlesztések.

A zöldségtermesztés területén 2002 és 2005 között a következő zöldségfélék voltak meghatározók: csemegekukorica, paradicsom, görögdinnye, fejes káposzta, vöröshagyma, sárgarépa, zöldborsó, uborka, zöldpaprika, petrezselyem.. A szántóföldi művelési ágban betakarított terület 2002-ben 115 ezer hektár volt, 2003-ban 117 ezer hektárra nőtt, majd 2004-ben 103 ezer hektárra, 2005-re pedig 87 ezer hektárra esett vissza.

A zöldségtermesztésen belül 2002-ben és 2003-ban a legmagasabb részarányt a csemegekukorica képviselte. 2002-ben az előző évhez képest kiemelkedő szintet ért el a görögdinnye termelés és hasonlóan a zöldpaprikához 2005-ig folyamatosan növekedett a részaránya. 2002-ben a zöldbab, zöldborsó, zöldpaprika, és legnagyobb mértékben a vöröshagyma termelése csökkent. 2003-ban jelentős visszaesés volt tapasztalható a zöldbab, a petrezselyemgyökér, a szemes zöldborsó, a vöröshagyma, valamint a sárgarépa termesztés területén. A többi zöldségféle esetében 2003. évi termékek jelentősen meghaladták az 1996-2000 évek átlagát. 2005-ben 1,5 millió tonna zöldség termelt az országban, 486 ezer tonnával kevesebb, mint 2004-ben. A legnagyobb csökkenés az ipari zöldségfélék esetében következett be.

Az ország 97 ezer hektáros gyümölcssterületén 2002-ben 699 ezer tonna gyümölcs termelt, mely valamennyi fontosabb hazai gyümölcs esetében visszaesést jelentett a korábbi évek (1996-2000) átlagterméséhez viszonyítva. 2003-ban a gyümölcsstermés 724 ezer tonna volt. Hét gyümölcsfaj (alma, körte, cseresznye, meggy, szilva, kajszibarack, őszibarack) terméseredménye adta a teljes mennyiség 95%-át. 2004-ben az ország gyümölcssterülete 103 ezer hektárra növekedett az előző évekhez képest, így összesen 1038 ezer tonna gyümölcs termelt hazánkban. 2005-re a gyümölcssterület nem változott, a termésmennyiség azonban 30%-kal, 732 ezer tonnára csökkent.

A legmagasabb részarányt a gyümölcsstermesztésen belül az alma képviselte 2002 és 2005 között 70% körüli részesedéssel. A kajszibarack- és őszibaracktermés 2004-ig nőtt, majd 2005-ben csökkent. 2003-ban a meggy, a körte, és a csonthéjasok termésmennyisége nőtt, a szilvái pedig csökkent. 2004-ben a meggytermés és a szilvatermés jelentősen emelkedett. 2005-ben a cseresznye, szilva, meggy és csonthéjas termésmennyiségében jelentős visszaesés mutatkozik. A szőlő termőterülete 2002 és 2005 között közel állandó volt, termésátlaga 2004-ig növekedett, majd 2005-ben jelentősen csökkent a kedvezőtlen időjárás miatt.

4. Logisztika

A gabonatermelés helyzetét, beleértve az értékesítést is, nehezítik a logisztikai rendszer és a raktározás hiányosságai. Az élelmiszeriparhoz kötődő kereskedelmi logisztikai rendszerek fejletlensége – különös tekintettel a termelői tulajdonú, kereskedelmet is szolgáló logisztikai rendszerekre – gátja a versenyképesség erősödésének. Tovább szükséges növelni az egyes logisztikai kapacitások közötti kapcsolatot, amely többek között a beruházásokhoz kötődő külterületi úthálózat további fejlesztése keretében lehetséges.

Összefoglalva, az agrárgazdaság, élelmiszeriparés erdészet fő erősségei a következők: a hozzáadott érték és az agrártermelés kis mértékű növekedése, az agrártermelés tradíciói és kedvező természeti valamint éghajlati viszonyok, ezekből adódó jelentős agrárgazdasági potenciál. A gyengeségek között a képzettség és az innováció alacsony szintje, az elmaradott technológia használata, a piaci orientáció hiánya, a gazdálkodók kedvezőtlen korstruktúrája, az elaprózott birtokszerkezet és a termelői csoportok közötti gyenge együttműködés említhető.

Szükségletek

A fentiekből következő szükségletek közé tartozik a termelési szerkezetváltás ösztönzése a piaci orientáció növekedésének irányába, a technikai modernizáció szükségessége a versenyképesség és a hozzáadott érték növelése érdekében, kapacitásbővítés, valamint lépések a gazdálkodók korstruktúrájának javítása érdekében. A terméklánc szereplői közötti együttműködés ösztönzése, valamint az innováció erősítése ugyancsak kiemelkedő jelentőséggel bír.

A mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozás versenyképességét, a piacok megtartását más eszközökkel is segíteni kell, ezért indokolt a beruházási, fejlesztési támogatások rendszerének átalakítása. Alapvető fontosságú, hogy a támogatások előnyben részesítsék az innovációt, a fejlesztéseket, a minőségi termelést, az energia- és költségtakarékosságot, az alternatív energiatermelést, a környezet megóvását, az állatjólét feltételeinek megteremtését. A versenyképesség növelése nem képzelhető el a műszaki-technikai-technológiai megújulás nélkül.

A gabonapiaci feszültségek tovább növekedhetnek Magyarországon, a termelők jövedelemszerzési lehetőségeinek megőrzése érdekében ezért termelési- és piaci struktúraváltás szükséges. Ennek egyik piackonform módja az energetikai célú növénytermesztés növelése.

Mivel a termelési szerkezetet a piaci igényekhez kell igazítani, a humán és takarmányozási célú áru-gabonatermelés mellett az energetikai célú felhasználás feltételeinek megteremtése is alapvető fontosságú.

Az Unió megújuló energia előállítására vonatkozó előírásainak betartása, valamint a szerkezetváltás elősegítése céljából szükséges a megújuló energia előállító és hasznosító kapacitások kiépítése.

Az állattenyésztés területén a versenyképesség és termékminőség növelése a környezetvédelmi és állatjóléti beruházások ösztönzésén valamint új termelési módszerek bevezetésén keresztül érhető el.

Az alapvető élelmiszereket előállító szakágazatokban a környezetvédelem, az élelmiszerbiztonság, minőség- és márkafejlesztés, az értékesítés területén jelentős beruházási igények jelentkeznek.

A piaci lehetőségek jobb kihasználása érdekében szükséges a termelők, feldolgozók, kereskedők közötti együttműködés összehangolása, erősítése. Ösztönözni kell a termelőket a piacon való együttes fellépésre, termelői csoportok, szervezetek alakítására. A versenyképesség egyik alapvető feltétele a termelés, feldolgozás és értékesítés integrációja. A termelői csoportok érdekeit szolgáló beruházások kiemelt figyelemmel kezelendők.

A kertészeti ágazat fejlesztése indokolt, mivel az vidékfejlesztési és foglalkoztatáspolitikai szempontból kiemelt jelentőségű. Az ágazat piacorientált szervezettségének érdemi növelése a termesztés, manipulálás, feldolgozás technológiájának fejlesztését, az ágazati marketing-tevékenység megerősítését és a képzési-szaktanácsadási program megteremtését igényli.

Fontos fokozni az ágazati szereplők innovációval és eljárásokkal kapcsolatos fogadókészségét. Ennek hátterét a kutatás-fejlesztés, az innovációs szolgáltatások rendszerének és infrastruktúrájának kialakítása, az informatikai hálózat kiépítése, az Információs és Kommunikációs Technológiák működtetése adja.

A gazdálkodás eredményességének javítása érdekében szükséges a termőföld minőségének javítása, vízkészleteink megóvása és ésszerű hasznosítása. Mindehhez komplex, vízgazdálkodáshoz igazodó infrastrukturális fejlesztések kellenek.

A logisztika területén a meglévő raktárkapacitások integrációja nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon a következő programozási periódus során. Mindemellett szükséges a kapcsolódó logisztikai szolgáltatások fejlesztése is. Erősíteni szükséges továbbá az agrár-logisztikai és az általános logisztikai központok kapcsolódási pontjait.

1.2. A vidéki környezet állapota

1.2.1. Bio-diverzitás, a természeti értékek megőrzése

Magyarországon a **bio-diverzitás** természetes vagy félig-természetes élőhelyeket tekintve **gazdag**, de szegény az intenzív, nagyüzemi növénytermesztési területeket illetően. Az őshonos állatfajták tenyésztése kiemelkedő genetikai értéket hordoz, és Magyarország vadállománya és ritka mezőgazdasági növényfajai is jelentős genetikai értéket képviselnek.

Hazánkat **jelentős kiterjedésű természeti értékek** jellemzik.⁷ Az ország területének jelenleg több mint 9%-a, azaz 857 ezer hektár áll természetvédelmi oltalom alatt. Az országos jelentőségű védett természeti területek nagysága 836,7 ezer hektár, melyből 109,7 ezer hektár fokozottan védett. A védett területek az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- nemzeti park 485 ezer ha
- tájvédelmi körzet 324 ezer ha
- természetvédelmi területek 27 ezer ha
- természeti emlékek 1 db

Alacsonyabb védettségi kategóriába tartoznak, de szintén országos jelentőségűek a természetvédelmi hatóság joggyakorlását illetően a Natura 2000 területek, a természeti területek, az érzékeny természeti területek, az ökológiai folyosók.

Az agrárgazdálkodásba bevont védett nemzeti területek mintegy 40%-a sorolható a kevésbé termékeny talajok, valamint a gazdálkodásra általában kevésbé alkalmas területek közé. Ezek a területek a környezetvédelmi eszközökkel történő extenzív gazdálkodás jelenthet megoldást a gazdálkodóknak.

Érzékeny Természeti Területek

Az NVT keretein belül a zonális célprogramok közül a természetvédelmi célú ÉTT célprogramok kerültek meghirdetésre. A 15 Érzékeny Természeti Területen összesen 120 ezer hektár részesült támogatásban.

Natura 2000

Hazánkban 467 különleges természet-megőrzési területet és 55 különleges madárvédelmi területet határoztak meg. A két területtípus átfedése közel 41%. A Natura 2000 hálózat részben átfedésben van a hazai, egyedi jogszabállyal védett természeti területekkel: ez a jelölt Natura 2000 területek 39%-a. A Natura 2000-nek jelölt mezőgazdasági területek előzetes becslések alapján mintegy 483,4 ezer hektár gyepterületet és 522,6 ezer hektár szántóterületet érintenek, 773,4 ezer hektár erdőterületet érintenek. A természeti örökség védelmének céljával összhangban a Natura program megvalósítása Natura menedzsment terveken fog alapulni, amelyek a természeti örökség védelmének keretein belül kerülnek kidolgozásra.

⁷ Ld. 2. Térkép

Kedvezőtlen Adottságú Területek (KAT)

A Kedvezőtlen Adottságú Területeken folytatott gazdálkodás után járó jövedelemkiegészítő támogatás hozzájárul a mezőgazdasági foglalkoztatás fenntartásához, a térségek jövedelemtermelő képességének javításához, a vidéki élet minőségének javulásához, a vidéki közösségek fenntartásához, valamint fenntartható gazdálkodási rendszerek működtetésével és elősegítésével kialakított földhasználat kialakításával az érintett területek kultúrállapotban tartásához, a parlagterületek növekedésének megakadályozásához.

Magyarország a „Kedvezőtlen adottságú területek támogatása” programot a 1257/1999/EK Rendelet 19. és 20. cikkelyben előírt feltételek alkalmazásával valósítja meg. A 19. cikkely hatálya alá eső területek olyan, a természeti termelési feltételek szempontjából homogén területek, amelyek a cikkelyben meghatározott mindhárom feltételt kielégítik. Az ilyen területek összterülete 395 402 ha, ami az összes megművelt terület 6,3%-a, valamint az ország területének 4,25%-a.

A 20. cikk szerinti KAT-ok különleges hátrányok által érintett területek, amelyekeken szükség szerint és bizonyos körülmények esetén folytatni kell a gazdálkodást a környezet megőrzése és javítása, a vidék fenntartása és a terület turisztikai potenciáljának megőrzése céljából. A 20. cikkely feltételeinek összesen 488 156 ha földterület felelt meg, ez az összes megművelt terület 7,77%-a, valamint az ország területének 5,24%-a. A kedvezőtlen adottságú területek összterülete 883 558 ha, azaz Magyarország összterületének 9,5%-a, a teljes megművelt terület 14%-a.

Agrár-környezetgazdálkodás

Magyarország teljes területén közös jellemző az extenzív mezőgazdálkodás által kialakított és fenntartott természet közeli élőhelyek állapotának romlása, valamint a hagyományos, értékőrző gazdálkodási módszerek, fajták háttérbe szorulása, fokozatos eltűnése. Az ország jelentős részén szükség van a földhasználat átalakítására országos, új földhasználati irányok keresése és térségi prioritások (árvízzel és belvízzel veszélyeztetett területek terület használatának átalakítása, természet közeli gazdálkodási rendszerek visszaállítása) meghatározására. A termőföldre továbbra is veszélyt jelentenek a talaj minőségét rontó folyamatok (erózió, savanyodás, szikesedés, tömörödés), a negatív tápanyagmérleg, a környezettudatos tápanyag-gazdálkodás hiánya, melyek a fenntarthatóság érvényesítését gátolják.

Az agrár-környezetvédelmi programok a magas természeti értékű területeken jellemzőek. A program keretében tisztán körvonalazható a magas természeti értékek védelmének és erősítésének jelentősége.

A 24.000 gazdaság és gazdálkodó, akik 2004. és 2005. évben részesültek az agrár-környezetgazdálkodási támogatásból, összesen mintegy 1,4 millió hektáron működnek. A program által lefedett területek a teljes aktív termelésbe bevont agrárterület 25%-át teszik ki – amely arány EU-átlagban is magasnak számít.

A program fő céljai a környezet állapotának megőrzése és javítása, a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés csökkentése, környezetvédelmi szolgáltatások biztosítása, a természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló mezőgazdasági gyakorlat erősítése, valamint a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet kialakítása, környezettudatos gazdálkodás és fenntartható tájhasználat kialakítása.

A program keretében önkéntes alapon agrár-környezetvédelmi kötelezettségeket vállaló mezőgazdasági termelők és egyéb földhasználók támogathatók. Az intézkedésben meghatározott előírások teljesítéséért járó kifizetéseket évente hektáronként ill. állategység alapján kell nyújtani a mezőgazdasági termelők részére az előírások teljesítésével összefüggő költségnövekedés és elmaradt bevétel ellentételezése céljából.

A támogatási rendszer horizontális és zonális elemekből épül fel. Bizonyos agrár-környezetgazdálkodási előírások az ország teljes támogatható területén felvehetőek a jelenlegi művelési módra vonatkozóan, vagyis a kifizetés horizontális jellegű. Célprogramok az egyes művelési ágakban:

- Szántóföldi növénytermesztés: környezetkímélő szántóföldi növénytermesztés, ökológiai szántóföldi növénytermesztés, természetvédelmi célú szántóföldi gazdálkodás, vízvédelmi célú szántóföldi gazdálkodás, talajvédelmi célú szántóföldi gazdálkodás
- Gyepgazdálkodás: általános, illetve természetvédelmi célú gyepgazdálkodás
- Ültetvény: integrált és ökológiai gyümölcs és szőlőtermesztés
- Vizes élőhely: zombékosok, láposok kezelése, vizes élőhelyek létrehozása szántóterületen

Az agrár-környezetgazdálkodási programon belül, a lehatárolt területeken gazdálkodók számára a horizontális előírásokon túl, speciális előírások felvételére van lehetőség. Az ezeken a területeken felvehető előírásokat zonális előírásoknak nevezzük. Zonális előírás felvételére csak a fizikai blokk szinten lehatárolt területen gazdálkodó jogosult. Zonális célprogramok természetvédelmi, talajvédelmi, illetve vízvédelmi programok lehetnek.

Ökológiai gazdálkodás

Az öko-gazdálkodás támogatása az agrár-környezetvédelmi intézkedések körébe illeszkedik.

2002-ben a mezőgazdasági terület 1,75%-án, azaz 103.000 ha-on, 1117 gazdaságban folyt ökológiai gazdálkodás ellenőrzött körülmények között. 2005-ben már 128.575 ha-on, a mezőgazdasági terület 2,2%-án, összesen 1935-en folytattak ökológiai gazdálkodást. 2005-ben 76 ezer hektár ökológiai gazdálkodásba vont terület került támogatásra az NVT-ből.

Az ökológiai termékek feldolgozásának – termékpálya a „földtől az asztalig” kiépítésének – támogatása különösen fontos, mert a Magyarországon megtermelt termékek jelentős mértékben, még mindig 70 %-ot meghaladó arányban nyers termékként, külföldi piacokon kerülnek értékesítésre.

A biogazdálkodás **hozzájárul az I. Intézkedéscsoport céljainak eléréséhez**, mert megteremti a termelési szerkezet diverzifikációjának lehetőségét. Továbbá lehetőséget biztosít a gazdálkodók számára a minőségi árutermelésre való áttérésre, elősegíti az innovációt és a piac-orientált szemléletmód kialakítását.

Összegzésként elmondható a jelenlegi programok tapasztalatai alapján, melyek a természeti értékek védelmét és megővését tűzték ki célul, hogy az alacsony szintű követelményeket támogató programok és intézkedések nem feleltek meg annak az elvárásnak, hogy a természeti értékek fenntartásának alkalmas eszközei legyenek. Éppen ezért 2007-től a magasabb és

szigorúbb követelmények felé történő elmozdulásra van szükség az agrár-környezetvédelmi programok kapcsán.

1.2.2. Vízgazdálkodás

A csapadék egyenlőtlen eloszlása, az extrém mennyiségű csapadék valamint a domborzati viszonyok változatossága vízfelesleget okoz egyes területeken, ugyanakkor vízhiányt másol. Magyarország felszíni vízkészletekben gazdag. A felszíni vizeink 96%-a az ország határain kívülről érkezik. Az ország medence-jellegéből adódik, hogy gyakoriak az áradások és a belvizek, amelyek jelentős mezőgazdasági területeket veszélyeztetnek. Másrészt az aszály ugyanakkora területeket károsít, mint az áradások és a belvizek.

Vízmennyiség

A vízmennyiség egyenlőtlenségeinek okai három strukturális tényezőtől fakadnak: az ország medence jellegéből, domborzati viszonyaiból, valamint a csapadék egyenetlen eloszlásából, szélsőséges mennyiségéből. A probléma hosszú távú, strukturális jelentőségét erősíti, hogy a hazai felszíni vizek jelentős része külföldről érkezik hazánkba, növelve az ország függését a szomszédos országok vízgazdálkodási viszonyaitól.

Árvíz

Folyóink vízhozama jelentős mértékben függ a lefolyás szempontjából felettünk elhelyezkedő, úgynevezett felvízi országok vízgazdálkodásától. Az országhatáron belül a folyók és a kisebb vízfolyások mentén fekvő árterület nagysága 35 ezer km². Magyarországon 1995-2004 között periódusban 1997, 2003, 2004 kivételével a többi évben volt rövidebb-hosszabb ideig tartó árvíz és így rendkívüli védekezés. Fő folyónk a Duna átlagosan 2-3, a Tisza 1,5-2 évente lép ki medréből. Az árvízvédelmi fővédvonalak (4220 km) egyharmadának kiépítettsége nem felel meg az előírásoknak. Egykori árterületen található az ország megművelhető területének egyharmada, a vasutak 32%-a, a közutak 15%-a és több mint 700 település, ahol 2,5 millió lakos él. Különösen a Tisza-völgyi árvizekkel egyidejűleg gyakran fordul elő belvíz is. Gazdasági megfontolásból sem célszerű az árvízveszély elhárítását kizárólag a töltések további magasítására alapozni. Sokkal inkább javasolható a természeti adottságokhoz igazodó földhasználat kialakítása és támogatása.

Belvizek

Magyarország területének körülbelül egynegyede olyan mély fekvésű sík terület, amelyről természetes úton nem folyik le a víz. A rendszeresen művelt közel 5 millió hektár szántóterületnek mintegy 10-15%-át gyakran évenként időszakosan káros felszíni víz – belvíz - borítja. Több év adatainak értékelése szerint évente átlagban mintegy 130 ezer hektár a belvízzel borított terület 2-4 hónap hosszan. Kiugróan magas volt a belvizes területek nagysága 2000-ben, amikor is az év elején 343 ezer hektár volt a belvízzel elöntött terület. A 43,7 km² kiterjedésű síkvidéki vízgyűjtőn 46,7 ezer km hosszú csatornahálózat alakult ki az 1990-es évekre, melyből jelenleg 8,5 ezer km a KÖVIZIG kezelésű főcsatornák hossza, 3,1 ezer km a földművelési hivatalok, 20,3 ezer km a víztársulatok kezelésében van. 2,1 ezer km az önkormányzatok kezelésében található, melyet kiegészít körülbelül 12,7 ezer km (mezőgazdasági ill. magán tulajdonban) üzemi csatorna, a felsoroltak együttesen alkotják az ország belvízlevezető rendszerét. Ezt a rendszert egészíti ki 235 db, összesen 259 millió m³

térfogatú állandó és ideiglenes belvíztározó. Az ország belvív által leginkább veszélyeztetett területei a Tisza-völgy, valamint a Duna-völgy mély fekvésű részei.

Aszály

Az elmúlt években a mérsékelt aszály előfordulásának valószínűsége minden évszakban jelentősen nőtt és emellett a tavaszi és téli időszakban a rendkívüli aszályok előfordulásának valószínűsége is nagyobb lett. A rendkívüli aszályok előfordulásának valószínűsége – foltonként eltérő mértékben – főként az alföldi térségekben nagy, a Dunántúlon csak mérsékeltébb aszályokra kell számítani. Szárazság minden második évben előfordulhat. A súlyos aszályok átlagos visszatérési ideje az Alföldön 10-20 év között van. A tenyészidőszak csapadékviszonyait figyelembe véve megállapítható, hogy a vegetációs vízigényeket az eső önmagában nem tudja kielégíteni.

Vízminőség

A vizek veszélyeztetettek a mezőgazdaságból származó nitrát-terhelés valamint az ammónia kibocsátás által.

A vizek nitrát terhelését tekintve megállapítható, hogy a talaj- és felszíni vizek nitrát tartalma jelentős csökkenést mutat: 77,5% (2000-2002) (1992-1994=100%). Ami a vizek tápanyagegyensúlyát illeti, az országos átlag Nitrogén felesleg 5,1 kg/ha (2002-2004 átlaga).

A vizek pontszerű szennyezettsége leginkább az állattartó területekhez kapcsolódóan fordul elő. A nitrogén összetevők kibocsátása elsősorban a marha-, sertés-, és baromfityényszto telepek által képződik, vagy a nem megfelelő szintetikus műtrágyahasználatból adódóan. Az uniós előírásoknak való megfelelés jelentős probléma az állattenyészto szektor esetében, amelynek halogatása maga után vonja a minőségi víz biztosításának időbeli halasztását.

Nitrát direktíva

Magyarországon a nitrát-érzékeny területek 1779 települést foglalnak magukba a 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet értelmében. Ez a rendelet rögzíti a „helyes mezőgazdasági gyakorlat”-ot, melynek betartásával a gazdálkodók meg tudnak felelni az EU 91/676/EK Tanácsi Irányelvében megfogalmazott követelményeknek. A fenti kormányrendeletben foglaltak végrehajtását megalapozó döntések, a nitrát szennyezés mértékével kapcsolatos országos felmérések és azok értékelése, valamint a KSH 2000-ben végzett Általános Mezőgazdasági Összeírásából hozzárendelt adatok alapján történt. A mérések egyaránt vonatkoztak a felszíni és a felszín alatti vizekre, illetve azok vízgyűjtőterületeikre, a vizek eutrofizációs állapotára, valamint arra, hogy a mezőgazdasági tevékenység milyen mértékben befolyásolja a vizek nitrát koncentrációját. A vizek nitrát tartalma alapján megtörtént a nitrát érzékeny területek lehatárolása, valamint elkészült az akcióprogram is (2002-2012).

Az akcióprogram 4 éves szakaszokra határolódik azzal, hogy a 4 évenkénti felülvizsgálata a gazdálkodók folyamatos adatszolgáltatása és a helyszíni ellenőrzések során nyert tapasztalatok alapján módosítható. A mezőgazdaságból eredő, a felszíni és a felszín alatti vizekre ható pontszerű és diffúz nitrát terhelés szempontjából különösen érzékeny területek a MePAR blokk szinten történő lehatárolását követően mintegy 3,9 millió hektárt tesznek ki, melyből 2,64 millió hektár mezőgazdasági terület. A talajvizek mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezése elsősorban az intenzív tartású, nagy létszámú állattartó telepekkel függ össze,

ezek közül is főleg a hígtrágyás technológiával üzemelő telepek okozzák a legtöbb problémát (Az 1996-98. évi felmérés szerint az évente termelődött hígtrágya mennyisége mintegy 11 millió m³, mely elhelyezéséhez mintegy 80 ezer ha mezőgazdasági terület szükséges. Éves szinten a nitrát érzékeny területeken mintegy 3,4 millió m³ istállótrágya képződik). Legfontosabb feladat a nitrát kibocsátás csökkentése. A káros nitrát kibocsátás hazai viszonylatban részben az előbb említett állattartó telepek nem kielégítő trágyatárolási módjaiból, valamint a csatornázatlan települések, lakóövezetek, ingatlanok nem megfelelő szennyvíz elhelyezéséből egyaránt ered.

A Vízkeret Irányelv teljesítése

A Vízkeret Irányelvben lefektetett elvárásoknak való megfelelés jelentős mértékben hozzájárul a víz-ellátási problémák megoldásához, valamint elősegíti az egyensúlyi vízmennyiség biztosítását. A Vízkeret Irányelv (VKI) 2000-ben lépett hatályba Magyarországon. A VKI 2003-ban került a hazai jogalkotásban beépítésre. A vízgyűjtő területek valamint a védett területek és vízkészletek felbecsülésére és összeírására 2004-ben került sor. 2006-ban felállításra került a monitoring rendszer és társadalmi konzultáció kezdődött meg. 2007-ben a legfontosabb vízgazdálkodási problémák definiálásának kell megtörténnie, 2009-re pedig a vízgyűjtő gazdálkodási tervet tartalmazó vízgazdálkodási tervek befejezése szükséges. Az akciótervek végrehajtása 2012-ben kezdődhet meg.

1.2.3. Klímaváltozás

Magyarországon 2006-ban elkészült egy, a globális éghajlatváltozás hatásaival foglalkozó tanulmány, mely megállapította, hogy az elmúlt harminc évben gyorsult a felmelegedés, **nőtt a szélsőséges időjárási elemek előfordulásának gyakorisága**, és csökkent az évi csapadékmennyiség.

A globális felmelegedés magyarországi hatásai jelentős mértékben függenek az időjárási viszonyoktól, valamint az ország földrajzi elhelyezkedésétől. Becslések és a legutóbbi adatok azt mutatják, hogy a globális felmelegedéssel összhangban a csapadékmennyiség – különösen a nyári időszakban – jelentős mértékben csökken. Ez eredményezheti az aszályos időszakok 60%-al gyakoribbá válását. A globális felmelegedés másik hatása lehet az extrém időjárási jelenségek növekvő előfordulása, amely jellemzően az extrém mennyiségű csapadékban nyilvánul meg, valamint a növekvő hőmérséklet-ingadozásban. A hazai speciális talajadottságok eredményeképp a belvizek és aszályok gyakorisága növekedni fog.

A megújuló energiatermelésben hasznosíthatóak a mezőgazdasági és az erdészeti melléktermékek is (hígtrágya, nyesedék fa, fahulladék). A főként mezőgazdasági eredetű anyagok (biomassza) tüzelőanyagként való felhasználása egyben a klímaváltozás elleni küzdelem részét is képezi. Ezek a fejlesztések összhangban vannak a biomassza energetikai hasznosításának uniós stratégiai célkitűzéseivel is (Biomass Action Plan, EU Strategy for Biofuels, 77/2001/EK Irányelv a megújuló energiaforrásokból előállított villamosenergia támogatásáról a belső piacon⁸; 30/2003/EK Irányelv a bioüzemanyagok közlekedési célú felhasználásának támogatásáról⁹).

⁸ OJ L 283, 27.10.2001

⁹ OJ L 123, 17.5.2003

A megfelelő szintű környezeti intézkedések (erdősítés, AKG, gyepesítés) hiányában nehezen teljesíthetők a Kyotói Egyezményben rögzített, az éghajlatváltozás enyhítését szolgáló kötelezettségek. A megújuló energiaforrások (biomassza) térnyerésén kívül a mezőgazdasági területek erdősítése is létfontosságú a CO₂, SO₂, és különös tekintettel az NO₃ kibocsátás csökkentésében.

A bio-üzemanyagok növekvő jelentősége eredményeképp a káros kibocsátás csökken és ez a folyamat fenntartható a jövőben. Mindez jelentős mértékben járul hozzá az éghajlatváltozás káros hatásainak csökkentéséhez.

1.2.4. Az erdőgazdálkodás szerepe

Jelentős az ország erdővel borított területeinek aránya és természeti állapotuk is kedvező. Az erdőterületek – 1,845 millió hektár – termőhelyi adottságai kiválóak, ennek megfelelően a lombos erdők 86%-ban vannak jelen, viszonylag magas illetve az őshonos fajok aránya magas, 57%. Az ország területének 21,4%-a erdőgazdálkodási célú, melyből a tényleges erdősültség 18,8% erdészeti hasznosítású, ebből a tényleges erdősültség 19,1%. A magyar erdők 18,9%-a természetvédelem alatt áll (KÖM, 2002.), a védett területek 47%-a erdő. A védett erdőterületeken belül 49 erdőrezervátum 9731 ha magterületén áll fenn speciális védettség, ahol semmiféle erdészeti beavatkozás nem végezhető. Az erdőknek jelentős szerepük van az éghajlatváltozás elleni küzdelemben, a vízgazdálkodásban és az éghajlatváltozás következtében jelentkező aszályok és árvizek elleni védekezésben, az erózió és defláció hatásainak csökkentésében.

A magán-erdőgazdálkodás problémái (tőke- és eszközszegénység, elaprózott birtokszerkezet) miatt a magánerdők környezeti állapota tartósan stagnál illetve kisebb területen – ahol a gazdálkodói viszonyok rendezetlenek (232 ezer.000 hektár) – az állapotromlás is megfigyelhető.

A káros kibocsátások közelében található erdők igen hasznosak lehetnek a településeket elérő szennyezettség csökkentésében.

A gyorsan növekvő fajok telepítése alapot jelenthet a biomassa hasznosításához, amely a zöldenergia termeléséhez elengedhetetlen. A gyorsan növekvő energianövények jelentette biomassa helyettesíti a tradicionális erdőkből származó biomasszát a termelési szakaszban, amellyel jelentősen hozzájárul a tradicionális erdők védelméhez, valamint indirekt módon a globális felmelegedés hatásainak mérsékléséhez.

1.2.5. Talajadottságok és földhasználat

Magyarország **mezőgazdaságból eredő környezeti terhelése** (a talajok, és vizek szennyezettsége) alacsony, ami a kijuttatott növényvédőszer és műtrágya alacsony mennyiségére vezethető vissza.

A talajba juttatott műtrágya mennyisége 2005-ben 133 kg/ha volt átlagosan. Növényvédőszerrel 3 449 500 hektár területet kezeltek 2005-ben.

Következésképpen az agrár-környezetvédelem területén a fő problémát napjainkra nem a túlzott műtrágya használatból eredő környezeti károsodás, hanem a talajnak a tápanyag-gazdálkodás hiányából eredő minőségromlása képezi. Nem a túlzott műtrágya használatból adódó kár jelenti, hanem a nem megfelelő tápanyag gazdálkodás által okozott talajminőség

romlás. Az elsősorban a helytelen agrotechnika és a talajok szervesanyag tartalmának csökkenése miatt jelentkező **talajtömörödés** mintegy 1,4 millió hektárnyi területet érint. A gazdálkodók bizonyos részénél megfigyelhető a környezettudatos gazdálkodás hiánya.

Magyarországon jelentős agrár-környezeti probléma a **szél- és a vízerózió**.¹⁰ A talajpusztulásban szerepet játszó folyamatok közül legjelentősebb a vízerózió, amely a mezőgazdasági területek több mint harmadát (25,339,2%), összesen 2,297 millió hektárt veszélyeztet. A szélerózióval sújtott területek kiterjedése is jelentős, mintegy 1,4 millió hektár. Az szélerózió Becslések alapján a különböző típusú talajpusztulások hatásaként évente átlagosan mintegy 80-100 millió m³ talaj, ezáltal 1,5 millió tonna szerves anyag vész el a mezőgazdaság számára.

A szikesedés 946 ezer hektáron (az ország területének 10%-a, a Mezőgazdaságilag Hasznosítható Terület 15%-a) korlátozza a talajok termékenységét és termelőképességét. További 245 ezer hektáron fordul elő szikesedés a mélyebb talajrétegekben.

Magyarország talajainak 13%-a erősen, 42%-a közepesen, illetve gyengén savanyú kémhatású. A talaj-savanyosodás a talajok mintegy 50%-ánál mészhiányt és termékenységcsökkenést okozott. E káros folyamat felerősödése a szakszerűtlen műtrágyázásra, a légköri savas ülepedésre és a nem kellő mértékű talajjavításra (meszezés) vezethető vissza.

A mezőgazdaságból eredő pontszerű és, **diffúz nitrát terheléssel és ammónia kibocsátással** veszélyeztetett területek nagysága megközelítőleg 3,9 millió hektár, amelyből 2,64 millió hektár mezőgazdasági terület. A pontszerű szennyezések (víz, levegő) elsősorban leggyakrabban az **állattartó telepek környezetében** fordul elő. A nitrogénvegyületek kibocsátásához leginkább a szarvasmarha, sertés- és baromfityenyésztési ágazat, valamint a helytelen műtrágya használat járul hozzá. A nitrogén vegyületek emisszióját főként a szarvasmarha, sertés és baromfityenyésztő ágazatok vagy a műtrágyák szakszerűtlen alkalmazása eredményezi.

Az erdőknek jelentős szerepük van az éghajlatváltozás elleni küzdelemben, a vízgazdálkodásban és az éghajlatváltozás következtében jelentkező aszályok és árvizek elleni védekezésben, az erózió és defláció hatásainak csökkentésében. Az erdők jelentős szerepet töltenek be a **klímaváltozás elleni küzdelemben**, a vízgazdálkodásban, **az erózió és a defláció elleni védelemben**, amely a klímaváltozás eredményeként következik be, valamint az erózió és a defláció hatásainak enyhítésében.

Összefoglalásként elmondható, hogy a vidéki Magyarország környezeti helyzetének **erősségei** több elemből állnak: a biológiai sokféleség gazdagsága, a természetvédelmi területek jelentős nagysága, az erdők viszonylag jelentős kiterjedése és fontossága, valamint a mezőgazdaságból származó alacsony környezeti terhelés.

A környezet állapotának **gyengeségei** között meg kell említeni a növekvő víz- és széleróziót, a talajtömörödést és szikesedést, az éghajlatváltozás és globális felmelegedés által támasztott kihívásokat, valamint a nitrát terhelést az állattartó telepek környezetében.

¹⁰ Ld. 3. Térkép

Szükségletek

A természet- és környezetkímélő gazdálkodási módok alkalmazását ösztönözni szükséges. Az ország kedvező adottságainak kihasználásával a környezettudatos tájgazdálkodás széles körben való elterjesztése (környezetkímélő, környezetbarát módszerek alkalmazása) révén megvalósuló, gazdasági és környezeti szempontból egyaránt a terület agro-ökológiai adottságaihoz igazodó földhasználat mérsékli a termelés kockázatát, hozzájárul a természeti értékek fennmaradásához, a környezeti állapot javulásához, a biológiai és tájdiverzitás gazdagságának megőrzéséhez (pl.: agrár-környezetgazdálkodás, erdő-környezetvédelem, valamint Natura 2000 támogatás). Ezért e módszerek fokozottabb ösztönzése továbbra is jelentős feladat. A versenyképes termelésre kevésbé alkalmas területeken, illetve térségekben alternatív lehetőség a természet védelmét szolgáló földhasznosítás (pl.: erdősítés, bioenergia célú hasznosítás, gyepesítés, vizes élőhelyek létrehozása).

A környezetkímélő talajhasználathoz a víz- és szélróziónak fokozottan kitett területeken szakszerű talajművelésre, szervesanyag-gazdálkodásra, valamint a megfelelő vetésszerkezet kialakítására kell törekedni. Az erózió csökkentésében – a helyes agrotechnika alkalmazása mellett – kiemelkedő szerepe van az erdőknek, úgymint talajvédő erdők, mezővédő erdősávok, stb., valamint az állandó legelők területi növelésének. A defláció elleni hatékony védekezés mezővédő erdősávok, fasorok és vadvédelmi mezsgyék létesítésével elősegíthető, ezek egyben a víz eróziós hatását is csökkentik. A széles körben alkalmazott talajvédő/talajkímélő agrotechnikai módszerekkel, a táblák környezetében fasorok, erdősávok, illetve eróziófogó táblaszegélyek kialakításával jelentős mértékben csökkenthető a káros folyamatok által okozott talajpusztulás. A természeti szempontokkal összehangolt erdősítés, és az erdők minőségének javítása szintén fontos célkitűzés. Az erdőgazdálkodás fejlesztésével, az erdőtelepítéssel környezetkímélő, kedvező vízgazdálkodási helyzet teremthető. Új, a diverzifikáció szempontjából lehetséges fejlesztési területnek tekintjük az agrár-erdészeti rendszerek létrehozását. A környezettudatos, illetve termőhelyi adottságokhoz igazodó gazdálkodási módszerek elterjesztése – agrár-környezetvédelem, Natura 2000 – a meglévő vidékfejlesztési támogatások folytatásával, illetve új támogatási jogcímek mielőbbi ütemezett bevezetésével ösztönözhető.

A nitrát-érzékeny területek megóvásához, az ammónia-kibocsátás mérsékléséhez, valamint a vizek védelme érdekében szükséges a növénytermesztők részéről a műtrágya/növényvédőszer kijuttatás mérséklése.

A vizek minőségének megőrzésére, a meglévő nitrát-szennyezettség csökkentésére az érintett mezőgazdasági területeken különös figyelmet kell szentelni. A vizek Víz Keretirányelv (2000/60/EK irányelv) szerinti 2015-re tervezett jó állapotának eléréséhez a vízgyűjtőkön integrált vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben meghatározott korlátozásokat kell alkalmazni. Az árvizek és belvizek előfordulásának veszélyét csökkentheti továbbá a földhasználat-váltás, a vizes élőhelyek kialakítása, és az erdősítés. A belvíz elleni egyik leghatásosabb módszer a helyes agrotechnika megválasztása, és a megfelelő vetésszerkezet kialakítása, azaz a talajtömörödés megelőzéséhez szükséges beavatkozások alkalmazása.

A talajsavanyodás jelentős mértékben visszafordítható a környezetbarát tápanyag-gazdálkodás bevezetésével, a talaj szervesanyag-tartalmának növelésével, zöldtrágya használatával. A talajszikesedésnél a jelenlegi állapot romlását elkerülendő szigorú földhasználati (mélyszántás kerülése, speciális talajmunkák) és vízgazdálkodási (öntözés korlátozása/az öntözővíz megfelelő minőségének szigorú ellenőrzése, a talajvíz szintjének szabályozása) szabályok

alkalmazása szükséges. A talajtömörödés megelőzése érdekében megfelelő agrotechnikát kell alkalmazni (periodikus mélyművelés, talajlazítás). A mélyebb talajrétegek tömörödése ellen melioratív módszerek alkalmazása szükséges, melynek együtt kell járnia a szükséges vízrendezéssel.

1.3. Életminőség a vidéki térségekben, a vidéki társadalom szociális és gazdasági helyzete

A vidéki gazdasági és társadalmi élet főbb jellemzői és szükségletei Magyarországon

A vidéki térségek meghatározása és lehatárolása Magyarországon

Az ország térségei és települései közötti fejlettségbeli különbség, a vidékies térségek lemaradása az elmúlt másfél évtizedben a terület- és vidékfejlesztési politika törekvései ellenére **növekedett**. A Stratégiában a vidéki térségek meghatározása Magyarország településszerkezetének jellemzőiből fakad, a korábbi programokból nyert tapasztalatok alapján.

Általánosságban **a 120 fő/km² népsűrűséget meg nem haladó vagy 10.000-nél kevesebb állandó lakossal rendelkező települések alkotják a III. és IV. tengely intézkedéseinek támogatásra jogosult területét**. A vidéki térségek meghatározása figyelembe veszi az Alföld speciális település struktúráját azáltal, hogy a két alföldi régió esetében 15.000 lakosra emeli a jogosult települések lélekszámának felső határát. A nem vidéki települések külterületei, ahol több, mint 200 fő vagy az összlakosság 2 %-a él (a település állandó lakosságának arányában) szintén a támogatásra jogosult vidéki területnek minősülnek. A budapesti agglomerációhoz tartozó települések zöme azonban a vidéki térségek köréből ki van zárva.

A hazai mikro-régiók tipologizálása

A magyar kistérségek gazdasági aktivitásuk és/vagy gazdaságilag, társadalmilag kulcsfontosságú sajátosságuk, illetve mikro-regionális specialitásaik alapján kategorizálhatók. Ezek alapján a kistérségek négy kategóriája különböztethető meg:

- városias kistérség
- agrár kistérség
- turisztikai potenciállal rendelkező kistérség
- ipari területek

Az ország 168 kistérségéből 165 rendelkezik a Vidékfejlesztési Alap támogatására jogosult területtel (településsel). Ezen kistérségeknek – saját jellegzetességeikre és partnerségekre alapozva – kell meghatározniuk a jövő fejlődési irányát, valamint a célok realizálásához integrált tervezésre és megvalósításra van szükség. A jelen időszakban vidékfejlesztési források eljuttatásának tiszta és integrált mechanizmusának hiánya egymáshoz nem kapcsolódó fejlesztéseket, kapacitástöbbleteket (pl. a turisztika területén) eredményezett, illetve több helyen okozott problémát a forráslehívás, valamint a projekthiány és a megvalósítás során jelentkező hiányosságok.

A vidéki gazdaság szerkezete

A vidéki térségekben az **átlagos egy főre jutó jövedelem** a nemzeti átlag 71,45 % amely növekvő szakadékot jelez a vidéki és városi térségek között.

A vidéki területeken az egyéni vállalkozások dominálnak, arányuk az összes vállalkozás 66%-a, szemben az országos átlag 52%-kal. A **mikrovállalkozások** aránya 74%, szemben az országos átlagot jelentő 70%-os szinttel. A primer és szekunder ágazatba tartozó

vállalkozások aránya is magasabb a vidéki területeken (11% illetve 22%) mint az országos átlag (4% illetve 18%). Ez azt jelenti, hogy a tercier szektor részesedése a vidéki vállalkozásokban jelentősen alacsonyabb (67%) mint az országos hányad (78%) (az adatok 2004-re vonatkoznak). A gazdasági szerkezetváltásra utal a vidéki szálláshelyek számának növekedése, valamint a turisztikai programkínálat bővülése is.

A vidéki vállalkozások innovációs képessége alacsony. Az új vállalkozások létrehozását nehezíti a **tőke-, a szaktudás- és a vállalkozási készségek hiánya.** Mivel a gazdasági (pénzügyi, vállalkozásfejlesztési, logisztikai, információs) szolgáltatások a városokba koncentrálnak, a periférikus vagy alacsony népességű vidéki településeken ezek elérhetősége nehezebb. A vidéki térségekre általában a gyengébb jövedelemtermelő képességű tevékenységek, az alacsony gazdasági aktivitás, a kevésbé képzett, főként fizikai munkát végzők nagyobb hányada a jellemző.

A mezőgazdasági foglalkoztatottak átlagbére és a mezőgazdasági vállalkozások átlag jövedelme a nemzetgazdasági átlag alatt marad, ami miatt az egyéni gazdálkodók viszonylag magas aránya (38,1%)¹¹ kiegészítő jövedelemszerző tevékenységet is folytat.

Munkalehetőség a vidéki területeken

A mezőgazdaság foglalkoztatási szerepének csökkenése rendkívül kedvezőtlenül érintette a vidéki térségeket. 2005-re a **mezőgazdaság részesedése az összfoglalkoztatásból 5,0%-ra csökkent.** A vidékies térségekben a munkanélküliek aránya **az aktív korú lakosság (15-59 év) körében lényegesen magasabb** (9,2%, 2005) az országos átlagnál (6,3%, 2005) és a 2000-es 8,04%-hoz képes gyorsabb növekedést mutat, mint országosan. A foglalkoztatottak aránya a vidéki térségekben 49,9% szemben az országos 56,8%-kal. A vidéki térségekben a regisztrált munkanélküliek csaknem fele (48,76%) tartós munkanélküli. A szűkös helyi foglalkoztatási lehetőségek következtében a falvakban a foglalkoztatottak mindössze 39%-a talál helyben munkát, míg 61%-a naponta ingázik. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a munkanélküliek aránya a vidéki térségekben a nők körében nagyobb

Gazdag természeti és kulturális örökség

A vidéki térségek jelentős része gazdag kulturális értékekben, hagyományokban, és igen sokszínű kulturális és épített örökséggel rendelkezik. Az országos műemléki kataszter jelenleg fellelhető adatai alapján a különböző kategóriájú műemlékek 56%-a (5815 db) található vidéki térségekben, ugyanakkor a veszélyeztetett műemlékek 83%-a (2377 db) szintén vidéki térségekben található. A kulturális örökség, mint helyi erőforrás, a táji és térségi egyediség hordozója, ezért fontos szerepet játszik a fejlesztési irányok meghatározásában. A helyi sajátosságokra épülő helyi kezdeményezések nemcsak a természeti és kulturális **értékek megőrzéséhez** járulnak hozzá, de növelik a **turisztikai potenciált** is.

Alacsony iskolázottsági és képzettségi szint

Az iskolai végzettség alapján a képzettségi szint a vidéki térségekben jóval kedvezőtlenebb, mint az országos átlag.. A községekben a 8 osztályt vagy azt sem végzett, 7 évesnél idősebb lakosok aránya (24 és 19 %) meghaladja az országos átlagot (19 és 15 %). A községek 7 évnél

¹¹ Eurostat, (2003)

idősebb lakosságának 43 %-a tehát semmilyen képesítéssel nem rendelkezik. A középiskolai végzettség mutatóiban nincs eltérés (51 %), a községekben azonban több az érettségivel nem rendelkező, szakmunkás képesítésű ember. A felsőfokú végzettségűek aránya (5 %) a községekben fele az országos (12 %) és harmada a városi átlagnak (15 %), ami azt mutatja, hogy a szakképzett munkaerő megfelelő munkalehetőségek hiányában elvándorol a falvakból.

Korlátozott az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés

A vidéki lakosság jelentős hányada, különösen a kistelepülések lakói nem vagy nem kellő mértékben érik el az alapvető szolgáltatásokat. Hiányoznak a vidéki térségekben a rekreációs és kulturális szolgáltatások, részben ez magyarázza a fiatalabb generáció elvándorlását a vidéki térségekből.

A nők helyzete a vidéki térségekben

A vidéki térségekben élő **nők több speciális problémával szembesülnek**, amelyek 3 fő kérdés köré csoportosíthatóak:

- A munkalehetőség hiánya jobban sújtja a nőket mint a férfiakat;
- Nehézséget okoz a közeli városok megközelítése az infrastruktúra és a szolgáltatások hiánya miatt;
- Hiányoznak az alapvető szolgáltatások a vidéki településeken.

A fent említett tények eredményeként az aktív korú (15-64) nőknél belül a foglalkoztatottak aránya alacsony (51 százalék 2001-ben).

A roma lakosság helyzete a vidéki térségekben

Bizonyos vidéki térségekben a **roma lakosság helyzete már-már kritikus**. Többségüknek rendszertelen és bizonytalan a foglalkoztatása, iskolázottságuk rendkívül alacsony. A roma lakosság aránya a vidéki térségekben 3,2% volt, szemben az országos 2%-os átlaggal (2001. évi Népszámlálás). A roma lakosság több mint fele vidéki településeken él, a legtöbbször szegregált körzetekben.¹²

A romák foglalkoztatási lehetőségei korlátozottak: átlagosan a roma lakosság 21,4 százaléka állt alkalmazásban (a férfiak esetében a foglalkoztatottsági ráta 28%, míg nők esetében 15,1 %) 2003-ban. A roma lakosság képzettségi szintje szintén jóval az országos átlag alatt van: mindössze 18%-uk rendelkezik érettségivel (szemben az 59%-os országos átlaggal).

A tanyák helyzete és problémái

A tanyák, mint sajátos, szétszórt településtípus különösen az Alföldön alakultak ki- A tanyán élő összlakosság hazánkban körülbelül 200 ezer fő. A **tanyák helyzete és problémái** a tanyák sajátos vonásai, differenciált gazdasági és társadalmi helyzete miatt speciális megközelítést igényelnek. A tanyavilág számára a legjelentősebb veszély az elvándorlás. E probléma megoldására komplex intézkedések megvalósítása szükséges, melyek magukba foglalják a mezőgazdaság és az infrastruktúra fejlesztését, a természet védelmét, a gazdasági diverzifikációt és az alapvető szolgáltatások támogatását.

¹² Ld. 4. Térkép

A LEADER megközelítés

A LEADER program a helyi közösségek megerősítését tűzi ki célul. A kistérségek számára kiemelten fontos a helyi sajátosságokra és belső erőforrásokra épülő, helyi partnerségen nyugvó, innovatív megoldások megtalálása és megvalósítása, melyek hozzájárulnak a helyi közösségek megerősödéséhez.

Több éves előkészítés eredményeként egyre több helyi kezdeményezés alakul ki Magyarországon, amely a helyi közösségek fokozódó aktivitását jelzi. Ezt bizonyítja a LEADER+ programban résztvevő helyi akciócsoportok magas száma. 2004-2006-ban 70 helyi akciócsoport valósítja meg helyi fejlesztési stratégiáját, ez mintegy 1,5 millió embert érint.¹³ A LEADER+ tapasztalatai azt mutatják, hogy a helyi fejlesztési stratégiák megtervezésére, a projektek kidolgozására, az animációra és a helyi fejlesztési stratégiák megvalósítására egyaránt kiterjedő **kapacitásbővítésre és képzésre** van szükség.

A vidéki területeken alacsony a PPP¹⁴ programok száma, ami korlátozza az együttműködésből adódó szinergiák kiaknázásának lehetőségét a vidékfejlesztés területén. Bár számos fejlesztési stratégia készült kistérségi szinten, ezek összehangolására nem került sor és az elkészült stratégiák megvalósításához nem kapcsolódott kapacitásbővítés.

A Helyi Akciócsoportok (HACS) jelenlegi struktúráját erősíteni szükséges az akciócsoportok által lefedett lakosság és terület növelésével. A LEADER program megerősítésének célja tartalmazza a HACS-ok felhatalmazását, valamint a program a csoportokat újjászerveződésre, és újabb területek, valamint emberek bevonására ösztönzi.

A LEADER program kereteinek újragondolására van szükség a következő tervezési periódusban. A HACS-ok kormányzására nagyobb hangsúly kell, hogy kerüljön, amely együtt jár a tagoknak szóló képzésekkel és kapacitásbővítéssel egyfelől, ugyanakkor a HACS-ok struktúrájának, valamint belső mechanizmusaik újraformálásával másfelől.

A helyi szereplők – vállalkozók, civil szervezetek, helyi önkormányzatok – bevonása a mikro-regionális vidékfejlesztési stratégiák kidolgozásába igen korlátozott. Az információs csatornák és képzett személyek hiánya megakadályozza a kistérségi szintű információ-áramlást, amely gátja a fejlesztési tervek és projektek sikeres megvalósításának.

A vidékfejlesztési stratégiák hiánya, a stratégiák és projektek előkészítéséhez és kidolgozásához szükséges kapacitások hiánya az ország minden kistérségében, valamint a kiválasztott és alkalmazott projektek dezintegrációja inkonzisztenciához vezetett a fejlesztések területén, ugyanakkor szükségtelen többletkapacitásokat eredményezett több mikro-régióban (jórészt a turizmus területén).

Összefoglalásként elmondható, hogy a vidéki területek és települések **erősségei** között szerepel a gazdag kulturális és természeti örökség, a diverzifikációs tapasztalatok – főként a vidéki turizmusra összpontosítva – amely már megindult a vidéki gazdaságban.

¹³ Forrás: ARDA, 2005; Ld. 5. térkép

¹⁴ a PPP (Public Private Partnership) ebben az összefüggésben a vidéki szerepvállalók partnerségét jelenti: vállalkozók, civil szervezetek és önkormányzatok

Másrészt a vidéki társadalom és gazdaság **gyengesége** magába foglalja a szakképzettség és az iskolai végzettség alacsony szintjét, a vidéki vállalkozások alacsony számát és jövedelemtermelő képességét, a munkahelyek hiányát és a lakosok alapvető szolgáltatásokhoz való korlátozott hozzáférését. További kihívások állnak a vidéki területek előtt, mint például a vidéki nők különleges problémái és a szociális hátránnyal küzdő csoportok (roma lakosság) valamint a külterületeken élő emberek különleges helyzete.

Szükségletek

Mindezek alapján, a vidéki térségek legfontosabb szükségletei a vidéki mikro-vállalkozások fejlesztése és a diverzifikáció ösztönzése a munkahelyteremtés érdekében, képességek és a képzettség fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés magas szintű megvalósítása. A tanyás térségek, valamint a vidéki nők és roma lakosság szükségletei speciális programokon keresztül kezelendők.

Az alacsony foglalkoztatás, gazdasági és vállalkozói aktivitás, illetve jövedelmi viszonyok javítása a több és versenyképesebb vállalkozást, a nagyobb foglalkoztatást és a jobb jövedelmezőséget eredményező gazdasági szerkezetváltással érhető el. Ehhez a vállalkozóvá válás ösztönzésére, a mikro-vállalkozások helyzetének javítására és a mezőgazdasági termelésből kivezető, gazdasági diverzifikációra, tevékenység bővítésre irányuló fejlesztések szükségesek.

A vidéki területek munkaerőhelyzete javítható a vonzó táj, környezeti és kulturális értékek turisztikai hasznosítása révén. Mindehhez autentikus, magas színvonalú turisztikai szolgáltatások megteremtésére van szükség, valamint olyan regionális termékekre, amelyek autentikus módon reprezentálják a vidéki életformát és vidéki kultúrát.

A társadalmi tőke javításához elengedhetetlen a humán infrastruktúra színvonalának és hozzáférhetőségének javítása a vidéki térségekben. Ehhez a hazai és az Unió társfinanszírozású programok és támogatások összehangolt és célzott felhasználása szükséges. A vidék humán potenciáljának és cselekvőképességének javításához a képző és készségfejlesztő programok és tanácsadó szolgáltatások ösztönzése járulhat hozzá. A humán feltételek javítása különösen fontos a szegregálódó és leszakadó térségekben, a hiányzó képzettség megszerzésének támogatásával, iskolarendszeren kívüli felnőttoktatás keretében.

A természeti és kulturális örökség, kiemelten a hagyományok, valamint az épített örökség megőrzése és programszerű fejlesztése alapot nyújt mind az életminőség javításának, mind a gazdaság diverzifikációjának. Ezen belső erőforrások kihasználásának feltétele a településkép, az épített környezet minőségének javítása, a helyi önszerveződésnek, valamint a gazdaság és a helyi lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások egy részének teret adó közösségi terek kialakítása, fejlesztése. Másfelől szükséges az értékek további feltárása, tudatosítása, ezáltal a helyi közösség identitásának erősítése.

A helyi partnerségek fejlesztésre szorulnak az animáció növelése és a humán kapacitás, valamint a stratégiaalkotás és –megvalósítás területén. Szükség van az információáramlás kistérségi szintű erősítésére képzett személyek segítségével, valamint az infrastruktúra fejlesztésére (Helyi Vidékfejlesztési Iroda). Kapacitásokra van szükség a helyi mikro-térségi vidékfejlesztési stratégiák kidolgozására és megvalósítására.

II. Általános stratégia, a közösségi fejlesztési irányok átvétele és a nemzeti fejlesztési irányok meghatározása

A Stratégia átfogó célja, hogy a nemzeti sajátosságokra alapozva hozzájáruljon a vidéki térségek fenntartható fejlődéséhez az Európai Vidékfejlesztési Politika keretei között

A jelen programozási időszak stratégiai céljai, részben a korábbi célok folytatásaként, az 1698/2005/EK rendelet 9. cikkének megfelelően az Európai Unió Tanácsa által kidolgozott vidékfejlesztésre vonatkozó közösségi stratégiai iránymutatásokkal, konkrétan annak 3. fejezetében kifejtett vidékfejlesztési irányokkal összhangban kerültek kialakításra.

Az említett iránymutatás szerint az EU vidékfejlesztési prioritásai:¹⁵

**A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása;
A környezet és a vidék állapotának javítása;
A vidéki térségek életminőségének javítása és a diverzifikáció ösztönzése;
A helyi kapacitás kiépítése a foglalkoztatottság és a diverzifikáció érdekében.**

Magyarország agrár-vidékfejlesztési stratégiájának megvalósítása egy hosszabb időtávú folyamat része, melynek lényeges sarokpontjai, fejlesztési irányai ezen évtized elején kerültek meghatározásra. A **SAPARD Terv** általános stratégiája három fejlesztési irányra épült, hangsúlyozva a mezőgazdaság és feldolgozóipar versenyképességének növelését, valamint a vidéki lakosság életminőségének javítását. 2004 és 2006 között az **Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program**, valamint a **Nemzeti Vidékfejlesztési Terv tovább folytatta a SAPARD célkitűzéseit és fejlesztési irányait**. Ezen programok kiegészítették a megelőző időszakban tisztán nemzeti forrásból finanszírozott fejlesztési politikát. E két programban a fő beavatkozási területek között szerepelt a versenyképes üzemszerkezet kialakítása; a minőségi élelmiszer-előállítás és az élelmiszerbiztonság feltételeinek megteremtése, a mezőgazdasági és vidéki foglalkoztatottság előmozdítása; a korszerű földhasználati szerkezetkialakítása; szaktanácsadási szolgáltatások nyújtása és az információáramlás elősegítése; a minőségi állattartás támogatása; az erdőtelepítés és az erdőmegújítás támogatása. A fent említett programok célrendszere, struktúrája és eredményei képezik a Stratégia fejlesztési prioritásainak alapját.

A Stratégia hozzájárul a mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és erdőgazdálkodás versenyképességének növeléséhez, figyelembe véve a fenntartható fejlődés alapelveit, valamint a természeti értékek és a bio-diverzitás megőrzését. A Stratégia a vidék életminőségének emelésére törekszik, a vállalkozói készség megerősítése és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása által. A helyi kezdeményezések kulcsfontosságú szerepet játszanak a helyi közösségek ösztönzésében és a Stratégia megvalósításában.

A Stratégiában 15 beavatkozási akció került meghatározásra.

A beavatkozási akciók:

- A Stratégia főbb fejlesztési területeiként értelmezhetők;
- Tükrözik a Stratégiai választásokat, melyek kiemelt figyelmet kapnak;

- Magukban foglalják a stratégiai célok elérésére irányuló eszközöket;
- Integrálják az egyes intézkedéseket a szinergiák kiaknázása érdekében.

Az “A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása” Községi Stratégiai Iránymutatással összhangban a Stratégia I. Intézkedéscsoportjának átfogó célkitűzése a következő beavatkozási akciók révén valósul meg:

1. Az információk és tudás elterjesztésének támogatása;
2. A kor-szerkezetváltás támogatása;
3. Gazdasági és termelési szerkezetváltás;
4. A befektetések és a minőség támogatása;
5. Infrastrukturális támogatások;

A “A környezet és vidék állapotának javítása” Községi Stratégiai Iránymutatással összhangban a Stratégia II. Intézkedéscsoportjának átfogó célkitűzése a következő beavatkozási akciók révén valósul meg:

6. Agrár-környezetgazdálkodási, Natura 2000 és erdő-környezetgazdálkodási támogatás;
7. A Kedvezőtlen Adottságú Területek és a hagyományos mezőgazdasági táj megőrzése;
8. Beruházási támogatás a környezeti előírások betartása és a vízgazdálkodás érdekében;
9. Az erdőtelepítés és -gazdálkodás támogatása;
10. A jó minőségű víz egyensúlyi mennyiségének biztosítása;
11. A talajvédelem erősítése;
12. Az állatjóléti kifizetések biztosítása;

“A vidéki térségek életminőségének javítása és a diverzifikáció ösztönzése” Községi Stratégiai Iránymutatással, összhangban a III. Intézkedéscsoport átfogó célkitűzése három beavatkozási akció révén valósul meg:

13. A diverzifikáció, mikro-vállalkozások és turizmus természeti és kulturális örökségre épülő támogatása;
14. Az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása és falumegújítás;
15. A helyi kapacitásépítés támogatása;

A Stratégia IV. Intézkedéscsoportjának fő célkitűzése, amely megegyezik az EU “ A helyi kapacitás kiépítése a foglalkoztatottság és a diverzifikáció érdekében” Stratégiai Iránymutatással, mind a négy intézkedéscsoport esetében a LEADER megközelítés alkalmazásával valósul meg. A III. Intézkedéscsoport célkitűzései jelennek meg a legnagyobb hangsúllyal a LEADER programban, de erőfeszítéseket kell tenni a helyi akciócsoportnak az I. és II. Intézkedéscsoport célkitűzései irányába történő orientálására is.

A források előzetes elosztása

Az első fejezetben kifejtett szükségletek elemzése és az ezekre válaszként megfogalmazott beavatkozási akciók áttekintése alapján az egyes Intézkedéscsoportokhoz a szükséges források az alábbiakban kerültek meghatározásra:

I. Intézkedéscsoport	47%
II. Intézkedéscsoport	32%
III. Intézkedéscsoport	17%
Technikai Segítségnyújtás	4%

A IV. Intézkedéscsoport forrásai – 5,5 % – az I-III. Intézkedéscsoportra előirányzott összegből kerülnek levonásra, rendre 25-10-65 százalékos arányban. Az I. Intézkedéscsoportra allokált forrásokból több mint 10 százalékpontnyi forrás szolgálja a II. Intézkedéscsoport céljainak megvalósulását.

A fenti adatok egyértelműen kifejezik a helyzetelemzés főbb megállapításait és a helyzetértékelésből adódó szükségleteket.

1. **A magyar agrárgazdaság versenyképes ágazattá válhat**, a strukturális problémák leküzdésével és az innovációs és marketingszemlélet megerősítésével és elterjesztésével.
2. A mezőgazdaság által okozott **környezeti terhelés** európai összevetésben **alacsony**. Ennek az állapotnak a tartós megőrzésére és a termelőknek a fenntartható gazdálkodás elveit szem előtt tartó gazdálkodására és az ezzel összefüggő gazdálkodói tudatosság növelésére kell felhasználni a forrásokat.
3. A vidéki társadalom előtt álló kihívások a vidéki területeken történő **munkahely teremtés és megőrzés valamint a vállalkozások ösztönzése révén oldhatók meg**. Az életminőséget az alapszolgáltatások jobb elérhetőségének biztosítása, a települések megújítása és a kulturális örökség védelme által szükséges javítani.

Horizontális szempontok

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal összhangban **kiemelkedő figyelmet fordít a horizontális politikák, a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség, és a területi és társadalmi kohézió elveinek érvényesítésére**. Ezeket az elveket a Stratégia tervezésekor, a programkészítés, a megvalósítás, az értékelés és az ellenőrzés folyamán egyaránt figyelembe kell venni. A program a horizontális célokat, és az érvényesítendő elveket az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel összhangban, az uniós irányelveknek, a hazai jogszabályoknak, és a korábbi gyakorlatnak megfelelően biztosítja.

A lisszaboni és a göteborgi célkitűzésekkel fennálló koherencia

A Stratégiai Terv hozzájárul a Lisszaboni Stratégia célkitűzéseéhez és a göteborgi Európa Tanács határozataiban foglaltak megvalósításához, mivel **a Stratégia fő célkitűzései a lisszaboni és göteborgi céloknak megfelelően kerültek meghatározásra**.

A **Lisszaboni Stratégia**, amely hosszú távon célul tűzi ki a versenyképesség növelését és a munkahelyteremtést, **a Stratégiának azokban a célkitűzéseiben tükröződik, amelyek a versenyképesség növelését, az innováció ösztönzését, a technológia és a humán tőke területén történő befektetések elősegítését állítják középpontba**. A mezőgazdaságban az innováció és a modernizáció, emellett a vidéki területek gazdaságának diverzifikációja szervesen hozzájárul a vidéki térségek versenyképességének növeléséhez. A vidéki térségekre jellemző strukturális feszültségek és a területi különbségek ez által csökkenthetők.

A Stratégia megoldást kínál a technológiai fejlődés eredményeként a mezőgazdaságból kiáramló munkavállalók foglalkoztatása kapcsán felmerülő problémára a vállalkozások

fejlesztése és a munkahelyteremtés ösztönzése segítségével. Mindemellett a szolgáltató szektor megerősítése és a képzési rendszernek a vidéki térségek igényeihez történő hozzáigazítása együttesen járulnak hozzá az agrárium munkaerő-kibocsátása lévő előálló helyzet kezeléséhez, és áttételesen egy kedvezőbb vidéki vállalkozói környezet kialakulásához.

A Stratégiában a göteborgi célkitűzések megvalósulását elősegítik a környezeti tudatosság emelésére irányuló stratégiai erőfeszítések, amelyek biztosítják a mezőgazdaságban és erdészetben a környezet védelmét, a biodiverzitás és vidéki táji értékek, valamint a természeti és kulturális örökség megóvását.

A beruházások és technológiai korszerűsítés terén a fenntarthatósági kritériumok minden esetben teljesülnek. A mezőgazdaságban a technológiai korszerűsítés hozzájárul az alacsonyabb környezeti terheléshez és a környezetkímélő művelési módszerek és eljárások alkalmazásának elterjesztéséhez.

A Stratégia a Göteborgban megfogalmazott alapelvek és célkitűzések megvalósítását a **környezetbarát gazdálkodási módszerek** alkalmazásával is szolgálja. 2007-13. között elmozdulás következik be a **magasabb természeti értékek védelme** irányába, mely az **éghajlatváltozás elleni küzdelemhez** történő jelentősebb hozzájárulást is jelent. A megújuló energia növekvő használata szintén kedvező hatást gyakorol az energiahatékonyság növelésére, a környezeti terheléscsökkentésre és a globális felmelegedés elleni küzdelemre.

A Kyoto Protokoll aláírásával vállalt kötelezettségek már 2010-ig teljesítésre kerültek. Magyarország vállalta a szén-dioxid kibocsátás csökkentését 6%-al a '80-as évek közepén mért értékhez képest. A jelen kibocsátási tendenciákra alapozva levonható az a következtetés, hogy a vállalt kötelezettség speciális intézkedések bevezetése nélkül is tartható. A megújuló energiaforrások használata növelhető a kyotoi céloknak és az uniós előírásoknak megfelelően. A megújuló energia mindössze 3,5%-át adja a magyar energiafelhasználásnak, amelynek megduplázása a cél 2010-re.

III. Stratégia az egyes Intézkedéscsoportok mentén

3.1. A mezőgazdaság és az erdészet versenyképességének javítása a szerkezetátalakítás, a fejlesztés és az innováció támogatásával

Általános leírás

A helyzetelemzés megállapításai alapján kijelenthető, hogy hazánkban a legfontosabb feladat a mezőgazdasági ágazat **versenyképességének a növelése és szerkezetátalakításának ösztönzése.**

Az első Intézkedéscsoporthoz tartozó beavatkozási akciók és intézkedések hozzájárulnak a mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és az erdészeti ágazat versenyképességének javításához, az agrárium fenntartható fejlődéséhez. Ösztönzik a gazdálkodókat arra, hogy igazodjanak a piaci tendenciákhoz és a fogyasztók igényeihez. A mezőgazdaságban megvalósuló innováció nagymértékben – közvetlenül és közvetve is – hozzájárul a vidéki térségek versenyképességének javulásához. Egy hosszabb távon fenntartható mezőgazdasági struktúra érdekében a földhasználat módszereinek és a termelési szerkezetnek a megváltozása lendületet adhat a szerkezetátalakításnak.

Kiemelt prioritást kapnak a szerkezetátalakítást, az innovációt, a minőségi termékek előállítását és a képzést, oktatást elősegítő intézkedések. A közösségi és nemzeti fejlesztési irányok, valamint a lisszaboni és göteborgi célok megvalósulását szolgálja, hogy a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban, az élelmiszer-feldolgozásban a hatékonyság és a minőség kerül előtérbe. Az ismeretszerzést szolgáló intézkedések elősegítik az innovatív eljárások megismerését és elterjesztését, ezáltal ösztönzik a hatékonyság növelését, a minőségi termékek előállítását.

A technológiai korszerűsítéshez kapcsolódó beavatkozási akciók hatékony megvalósítását közvetlenül és közvetve elősegítik a humán kapacitás bővítést támogató beavatkozási akciók.

Az I. Intézkedéscsoport általános célkitűzéséhez kapcsolódva négy Közösségi Prioritás amelyek hivatkozási pontokat jelentenek a Stratégiához:

- 1. Tudástranszfer;**
- 2. Modernizáció;**
- 3. Innováció;**
- 4. Minőség az élelmiszerlánc mentén;**

Az átfogó nemzeti prioritás a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal és az általános célkitűzéssel összhangban a következő:

- A szántóföldi növénytermelés mellett az állattartási és a feldolgozó ágazat korszerűsítése, valamint az energianövények és a kertészet irányába történő diverzifikálás**

A Közösségi Stratégia Iránymutatások megvalósulását öt beavatkozási akció szolgálja.

3.1.1. Az információk és tudás elterjesztésének támogatása;

Ez a **beavatkozási akció a mezőgazdaság humán feltételeinek javítására irányul, mely a versenyképesség növelésének alapját képezi** a tudás-átadás, az információk elterjesztése és a korstruktúra váltás megkönnyítése révén. A gyorsan változó piaci feltételekhez való alkalmazkodást megkönnyíti a folyamatos ismeretszerzés. Az intézkedések elősegítik az innovatív gyakorlatok elterjesztését, ideértve a környezetbarát gazdálkodási módszereket is. A szaktanácsadás rendszerének fejlesztése szintén hozzájárul a versenyképes, környezettudatos és fenntartható mezőgazdasági termeléshez.

Képzések

A tudásszint növelése és a friss információk (különös tekintettel az innováció és a K+F eredményeinek) eljuttatása a vidéki közösségek és gazdálkodók számára szükségessé teszi a széles körű képzési és tanácsadói szolgáltatások elérését a vidékfejlesztési és mezőgazdasági kérdések esetében. Az információs és kommunikációs technológiák felhasználásának előtérben kell lennie az agrár- és vidékpolitikában, a tudás és információ megosztás, valamint a vidéki szereplők – Internet alapú – hálózatának kialakítása céljából.

Szaktanácsadás

Egy jól működő szaktanácsadási rendszer nagy segítséget jelenthet a gazdálkodóknak abban, hogy hozzájussanak az információkhoz, és hogy a gazdaságok működtetéséhez személyre szabott, megoldás-orientált tanácsokat kapjanak. A szaktanácsadási szolgáltatások hozzáférhetősége megkülönböztetett jelentőséggel bír a gazdálkodók számára ahhoz, hogy a legújabb gazdálkodási gyakorlatot és termelési módszereket alkalmazzák.

Az akció a következő Közösségi Stratégiai Iránymutatások megvalósítását szolgálja: „Tudástranszfer” és „Befektetés a humán tőkébe”

Intézkedések:

- Szakképzés, tájékoztatási tevékenységek, innováció;
- Üzemvezetési, helyettesítési és gazdálkodási szaktanácsadási szolgáltatások, valamint erdészeti szaktanácsadási szolgáltatások létrehozása;
- Szaktanácsadói szolgáltatások igénybevétele;

Célok:

A 7 év során a bejegyzett gazdálkodók mintegy 15-20 százaléka vesz igénybe szaktanácsadási szolgáltatásokat. A bejegyzett gazdálkodók mintegy fele csatlakozik majd különféle képzési programokhoz a 2013-ig terjedő időszakban, egyharmaduk IT-s képzési tanfolyamokon, és a gazdálkodók fele a kölcsönös megfeleléssel (cross-compliance) kapcsolatos tanfolyamokon vesz részt.

3.1.2. A kor-szerkezetváltás támogatása

Az **akció a mezőgazdasági termelés humán feltételeinek javítását célozza**, azáltal, hogy **alapot biztosít a versenyképesség javításához**, a tudás átadása, az információk terjesztése révén. A megfelelő korstruktúra kialakítását segíti elő a fiatal gazdálkodók induló támogatása és az idősebb gazdálkodók gazdaságátadási támogatása.

A gazdaság-átadási támogatás lehetősége a fiatal agrárvállalkozóknak nyújtott támogatásokkal összehangolva a mezőgazdaság jelenlegi korszerkezetét képes javítani, mely kiemelkedő fontossággal bír a mezőgazdasági termelés folyamatosságának és tudásra alapozott megújításának a biztosítása, a gazdaság hatékony és versenyképes működtetése érdekében.

Az akció a „Befektetés a humán tőkébe” elnevezésű Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását szolgálja.

Intézkedések:

- **A fiatal mezőgazdasági termelők elindítása és**
- **A mezőgazdasági termelők gazdaság-átadási támogatása.**

Célok:

Az intézkedések megvalósítása révén mintegy 2.000 fiatal gazdálkodó kap támogatást mezőgazdasági tevékenysége megkezdéséhez. Ezáltal a 40 év alatti gazdálkodók részaránya 2%-kal növekszik.

Ezen intézkedések megvalósításának célja a fiatal gazdálkodók bátorítása arra, hogy mezőgazdasági tevékenységekbe fogjanak, és ezzel növeljék a 40 éves életkor alatti gazdálkodók részarányát a teljes mezőgazdasági termelésen belül.

3.1.3. Gazdasági és termelési szerkezetváltás;

Ezen akció keretében kezelni kell a növénytermesztés és állattenyésztés közötti kiegyensúlyozatlanságot. Ide tartoznak azok a lépések, amelyekkel kiigazítjuk a gabonatermelés struktúráját és alkalmazását a piaci igényeknek megfelelően, és erősítjük a mezőgazdaság és az erdészet szerepét az energiaforrások termelésében. A szerkezetátalakítás részeként a cél a következő programozási időszak végéig a földhasználat megváltoztatása. A szerkezetátalakítás egyúttal a nagyobb hozzáadott értékű termeléssel rendelkező mezőgazdasági al-ágazatok felé történő elmozdulást is jelenti.

A gazdaságok korszerűsítésének eredményeként javul a termelési szerkezet, a megváltozott üzemstruktúrához igazodó eszköz-ellátottság alakul ki. Ez megkönnyíti a gazdasági teljesítőképesség javítását és a munkahelyek megőrzését. Az állattartó telepek rekonstrukciója során a környezetvédelmet elősegítő és a hatékony energiafelhasználást ösztönző beruházások megvalósítására helyeződik a hangsúly.

A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelését és minőségük javítását szolgáló beruházások, a termelés diverzifikálása, a környezet-, a higiéniai állapotok- és az állat-elhelyezési feltételek javítása, valamint a mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése hozzájárul a versenyképes ágazati szerkezet kialakításához.

A beruházások minden esetben megfelelnek az EU által a beruházási projektekkel szemben támasztott környezetvédelmi követelményeknek, ezáltal hozzájárulnak a II. intézkedéscsoport célkitűzéseinek megvalósításához, a biodiverzitás, a vizek és a talaj védelme tekintetében.

Ez az akció a „Modernizáció” és az „Innováció” Közösségi Stratégiai Iránymutatások megvalósítását szolgálja.

A magyar mezőgazdaság strukturális problémáinak kezelése érdekében diverzifikált megközelítésre van szükség. A gabonafélék túltermeléséből adódó piaci feszültségek mérsékléséhez **a szerkezetátalakítás megkönnyítésének az alábbi öt módja van.**

A **bioenergia előállítása** két irányból jelenthet megoldást a túltermelésre. A termelés oldaláról a gyorsan növekvő fajták ültetése csökkenti a gabonatermeléshez használt földterületet, míg a piac oldaláról a gabonafélék bioetanol gyártására való felhasználása csökkenti a megtermelt többletet.

Az állattenyésztésben eszközölt befektetések is csökkentik a gabonák termelési többletét, mivel azokat az állatok takarmányozására használják fel. Ez jelentősen növeli a többletérték megteremtését a termelési láncban.

Az erdőzet – pontosabban az erdősítés – csökkenti a növénytermelésre használt területet, így potenciálisan a gabonafélék össz mennyiségének csökkenését eredményezi. Ily módon hozzájárul a termelési szerkezet megváltozásához.

Kertészet – a mezőgazdasági termelés kedvező feltételeinek alapján – alternatív lehetőség lehet a mezőgazdasági tevékenységek diverzifikálása és a termelők jövedelemtermelése szempontjából.

Az infrastruktúra fejlesztése, különösen a **logisztikai beruházások**, jelentős segítséget jelenthetnek a mezőgazdasági termékek és áruféleségek piacra jutásának javításában.

3.1.3.1. A megújuló energiaforrások felhasználásának és előállításának elősegítése

A **megújuló energiaforrások termelése és felhasználása** jelentős mértékben hozzájárulhat a mezőgazdaság szerkezetének átalakításához, mind a piaci, mind a termelési oldalon. A piaci oldalon ez a beavatkozási akció alternatív piacokat jelent a termelők számára, míg termelési oldalon a megújuló energiaforrások termelése magasabb hozzáadott értéket eredményez.

Az akció pillérei:

- 1) A mezőgazdasági és erdőzeti termékek hozzáadott értékének növelése

A megújuló energia termelésére való bátorítással növelhető a mezőgazdasági termékek feldolgozottsági szintje. A gabonaféléknek az energiatermelés nyersanyagaként történő felhasználásával nagyobb többletérték realizálható az egész termékláncban, ami növeli a termelők jövedelemszerzési lehetőségeit.

- 2) A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése

Létre kell hozni a kapacitásokat a mezőgazdasági nyersanyagok energia-célú feldolgozásához. Ez jelentős mértékben a jelenleg meglévő termelési kapacitások korszerűsítésével megy végbe.

- 3) Az innováció, a piaci szemlélet előmozdítása és a vállalkozás elősegítése a mezőgazdaságban

A megújuló energia előállítása új technológiák használatát és innovatív termelési módszerek és eszközök alkalmazását követeli meg. A mezőgazdasági (gabona-)termelés és a feldolgozóipar diverzifikálódása erősíti a gazdálkodók és a feldolgozóipari szereplők piacorientációját.

Intézkedések:

- A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése
- Az erdők gazdasági értékének növelése
- A mezőgazdasági és erdészeti termékek értékének növelése
- A mezőgazdasági földterület első erdősítése

Célok:

Az intézkedések eredményeként Magyarországon zöld energia felhasználása, a bioetanol és biodízel előállítása és felhasználása 2015-ig jelentősen megnő. Ennek a célnak az eléréséhez biztosítani kell több millió tonna tüzelési célokra alkalmas biomassza, valamint több százezer tonna olajos növény rendelkezésre állását. Az energia növény termelésével érintett terület a programozási időszak végére nagymértékben nő.

3.1.3.2. Az állattenyésztési ágazat életképességének megerősítése

Magyarország kiemelt területként kezeli az állattenyésztés és az állattartás korszerűsítését és a termelők állattartási kedvének növelését. Az állattenyésztés kulcskérdés az elkövetkezendő programozási periódusban, mivel a magyar mezőgazdaságon belül az ágazat súlyának jelentős növelése szükséges a termelési szerkezet strukturális feszültségeinek enyhítése végett. A cél az állattenyésztés és növénytermesztés optimális arányának kialakítása. Ebben a beavatkozási akcióban a fő feladat az EU normák teljesítésének biztosítása.

Ez az akció **a II. intézkedéscsoport célkitűzéseinek megvalósítását is szolgálja**, mivel teljesíti az állattenyésztési ágazattal szemben támasztott környezetvédelmi követelményeket. A műszaki korszerűsítés elősegítheti az állattenyésztést kísérő nitrát kibocsátás mérséklését. A Közösség követelményeinek való megfelelés jelentős probléma az állattenyésztési ágazat számára, amely halogatja azok teljesítését, ezáltal halogatva a jó minőség biztosítását is.

Az akció pillérei:

- 1) A mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése

A növénytermesztés és az állattenyésztés kiegyensúlyozatlan struktúráját úgy kell megváltoztatni, hogy az utóbbi egyre nagyobb súlyra tehesen szert. A növénytermesztés feleslegét felhasználhatja az állattenyésztési ágazat. Ily módon a mezőgazdaságban

végbemenő szerkezetátalakítási folyamat felgyorsítható és ez jelentősen megnövelheti a többletérték teremtését is a termelési láncban.

2) A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése

Tipikus az állattenyésztő gazdaságok, telephelyek és más termelési kapacitások lemaradása a műszaki fejlesztés szempontjából, ami enyhíthető az állattenyésztő gazdaságok korszerűsítése révén. Jelentős hangsúlyt kell kapnia az állategészségüggyel, az állatok jólétével és a környezetvédelmi szabványokkal kapcsolatos követelmények teljesítéséhez szükséges beruházások serkentésének. Ezért a beruházások hozzájárulhatnak a II. intézkedéscsoport célkitűzéseinek eléréséhez is.

3) Az innováció, a piaci szemlélet előmozdítása és a vállalkozás elősegítése a mezőgazdaságban

A korszerű technológiák használata az állattenyésztésben nagy mértékben hozzájárulhat az ágazat versenyképességének fokozásához. A minőségi hústermékek előállításában serkenteni kell a piacorientált megközelítést.

Intézkedések:

- Mezőgazdasági üzemek korszerűsítése
- A közösségi előírásokon alapuló előírások betartása
- Állatjóléti kifizetések

Célok:

Az állattenyésztéssel kapcsolatos intézkedések megvalósításán keresztül az állattenyésztés részesedése a mezőgazdaság bruttó teljesítményében nő. 2013-ig felére csökken azoknak az állattartó telepeknek a száma, amelyek korszerűsítésre szorulnak az állattartási szabványok betartásának biztosítására.

3.1.3.3. Nagyobb hozzáadott érték előállítása a kertészetben

A kertészeti ágazat fejlesztése az agrárium versenyképességét, jövedelemtermelő és foglalkoztatást generáló képességét növelheti. Fejlesztési potenciál rejlik a nem élelmiszer célú kertészetben is.

A akció pillérei:

1) A mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése

A mezőgazdasági ágazaton belüli diverzifikálást serkentheti a termelők arra való bátorítása, hogy olyan mezőgazdasági tevékenységeket folytassanak, amelyek nagyobb többletérték-teremtési lehetőséget képviselnek. A kertészet – a gyümölcs- és zöldségágazat – jelentős potenciállal rendelkezik a mezőgazdasági termékek többletértékének növelése terén, valamint a munkahelyteremtésben és a jövedelmek generálásában a termelők számára. Ezért a kertészet jelentős szerepet játszhat a szerkezetátalakításban, mivel valós alternatíva lehet a termelők számára mezőgazdasági alaptevékenységük diverzifikálása vagy megváltoztatása során.

2) A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése

A kertészet területén az alkalmazott technológia színvonala még a többi növénytermesztési ágazattal való összehasonlításban is elmaradott. A piacképes termékek előállításához lényeges lehet a felhasznált technológia korszerűsítése, illetve a kapacitások és a műszaki színvonal megnövelése a betakarítás utáni időszakban.

3) Az innováció, a piaci szemlélet előmozdítása és a vállalkozás elősegítése a mezőgazdaságban

A termelők piacorientáltságát elősegítheti, ha arra bátorítják őket, hogy vegyenek részt termelői csoportokban. Ily módon a termelési oldalon elérhető a méretgazdaságosság, miközben a piaci oldalon – a címkézés és a közös marketingakciók segítségével elért egységes megjelenésen keresztül – versenyelőny érhető el és a piaci réseket ki lehet aknázni. Az innováció elősegítése elsődleges fontossággal bír nemcsak a használt technológia, de a marketingmódszerek vonatkozásában is.

Intézkedések:

- Mezőgazdasági üzemek korszerűsítése
- A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelése
- A termelői csoportok létrehozásának támogatása

Célok:

A beavatkozási akció megvalósításának eredményeként a kertészeti termelésben tevékenykedő egyéni gazdaságok száma nő, ami egyúttal növeli a kertészeti ágazat részesedését a mezőgazdaság bruttó teljesítményében.

3.1.3.4. Erdészet

Az erdészeti ágazat versenyképességének javítása nagyban elősegítené a Stratégia átfogó céljának, a mezőgazdasági ágazat szerkezetátalakításának megvalósulását. A fejlett és fenntartható erdészeti ágazat két vonatkozásban biztosíthat lehetőséget a szerkezetátalakítás számára. Egyfelől az erdészeti ágazat megváltoztathatja a földhasználati struktúrát, a mezőgazdasági földterület erdősítése révén, míg másfelől az erdők biomasszájának felhasználása további lehetőségeket nyújt a diverzifikációra.

Az akció pillérei:

1) A mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése

Az erdészeti termékek feldolgozása során jelentős potenciál realizálható a hozzáadott-érték teremtése szempontjából. A feldolgozottsági szint növelhető, a humán és a fizikai infrastruktúra integrált fejlesztése, az együttműködések bátorítása és a korszerű technológia felhasználása révén.

2) A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése

Az erdészet területén a mezőgazdasági üzemek jelentősen lemaradtak az általuk használt technológia színvonala szempontjából. Az ágazat versenyképességének növelése érdekében

lényegbevágó az üzemek korszerűsítése és a korszerű technológiák alkalmazásának elterjesztése. A műszaki fejlődés az erdészet jobb jövedelemtermelő képességét eredményezheti, ezáltal szerepet játszhat a szerkezetátalakítási folyamat felgyorsításában.

- 3) Az innováció, a piaci szemlélet előmozdítása és a vállalkozás elősegítése a mezőgazdaságban

Az innovatív technológia, az erdőtulajdonosok együttműködésének innovatív módozatai, a feldolgozás innovatív módszerei hozzájárulhatnak a piaci igényekhez való jobb alkalmazkodáshoz, ezáltal egy jobb pozíció eléréséhez az erdészeti termékek piacán.

Intézkedések:

- A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelése
- Az erdők gazdasági értékének növelése
- A mezőgazdasági földterület első erdősítése

Célok:

Ennek az akciónak az elsődleges céljai között szerepel az erdővel fedett terület növelése, az erdészeti gazdálkodásban használt technológiák és módszerek fejlesztése.

3.1.4. A befektetések és a minőség támogatása;

Mind a piaci lehetőségeket, mind a termelés koncentrációja és a **feldolgozás** közötti kapcsolatot **erősítheti** és javíthatja a **mezőgazdasági termelés és a termékek minőségének javulása**, a minőségi termelés bázisának megteremtése és az élelmiszerbiztonságban, a környezetgazdálkodásban és a marketingben elért fejlődés. A K+F tevékenységek eredményein alapuló technológiák és know-how alkalmazása megkönnyíti az új piacok megszerzését és a meglévők megtartását. A versenyképesség növelését azáltal szolgálja, hogy ösztönöz a közösségi jogszabályokon alapuló követelmények és szabályozások betartására, a termelőknek **az élelmiszerek minőségbiztosítási rendszereiben** való részvételére és az ilyen rendszerek által kibocsátott tanúsítványokkal rendelkező termékek támogatására. A legfontosabb termék-láncokban az ilyen, termelői csoportokra alapozott, értékesítési és innovációs rendszerek fognak kialakulni, ami hatékonyan fogja szolgálni a piacoknak jó minőségű termékekkel való ellátását.

Ez az akció a következő Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását szolgálja. „Innováció és minőség az élelmiszerláncban”.

Az akció pillérei:

- 1) **A mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése**

A magyarországi élelmiszeripar globális versennyel néz szembe, mely megköveteli az élelmiszeripari integrációk, és a technológiai színvonal folyamatos fejlesztését. A helyi termékek piaci lehetőségei jók, melyek az innováció segítségével valóra válhatnak. A versenyképesség növelését az ökológiai és a földrajzi eredet megjelölése mellett az integrált termék-megjelölés bevezetése és a marketingeszközök használata is segítheti. A termelők és a

feldolgozók számára a piacon versenyelőnyt csak az biztosíthat, ha a mezőgazdasági termékek nagyobb hozzáadott értékre tesznek szert a feldolgozási fázisban.

Intézkedések:

- A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelése
- Új termékek, eljárások és technológiák fejlesztésére irányuló együttműködés a mezőgazdasági és élelmiszer-ágazatban, valamint az erdészeti ágazatban
- Termelői csoportok támogatása az élelmiszer-minőségi rendszerek keretébe tartozó termékekre vonatkozó tájékoztatási és promóciós tevékenységek terén

Célok:

Ez a beavatkozási akció hozzájárul a hozzáadott érték növeléséhez a mezőgazdasági termékek feldolgozása által. A fenti intézkedések eredményeként az élelmiszerágazat jövedelmezősége és a termékek többletértéke növekedni fog.

2) Az innováció, a piaci szemlélet előmozdítása és a vállalkozás elősegítése a mezőgazdaságban

A mezőgazdaság versenyképességének kulcsfontosságú eleme **az újszerű megoldások és az innovatív technológiák felhasználása, az innováció fejlesztésének és alkalmazásának megkönnyítése**. Az értékláncon belüli partnerségen és gazdálkodói szervezeteken alapuló együttműködések sokkal versenyképesebb struktúrát eredményezhetnek. Nagy a jelentősége a mezőgazdasági termékútvonalak átszervezésének is, a piaci igényeknek és a termelők keresletének megfelelően. A promóciós cselekvések célja a fogyasztók tudatossági szintjének emelése.

Ez az akció a tág értelemben vett **mezőgazdaságban felhasznált technológia javításához** biztosítja a kereteket. Egyrészt hozzájárulhat a mezőgazdaság általános versenyképességének növeléséhez, másrészt csökkentheti a környezet termelését.

Intézkedések:

- Együttműködés új termékek, folyamatok és technológiák kidolgozására a mezőgazdaságban, az élelmiszeripari ágazatban és az erdészetben.
- Támogatás az élelmiszerminőségi rendszerekben részt vevő mezőgazdasági termelők számára
- A termelői csoportok létrehozásának támogatása

Célok:

Az ehhez a célkitűzéshez kapcsolódó intézkedések a következő programozási időszakban erősíteni fogják a termelői csoportokat, ami azok nettó jövedelmének jelentős növekedéséhez vezet.

Ennek az akciónak az intézkedései a többletérték létrehozásához az innovatív megközelítési módok és az üzemek korszerűsítése révén járulnak hozzá.

3.1.5. Infrastrukturális támogatások;

A mezőgazdasági területek kiegyensúlyozott vízellátásának biztosításához fokozott figyelmet kell fordítani a területi és az üzemi vízgazdálkodás létesítményeinek kialakítására és fenntartására. Ennek során az öntözésfejlesztési és a meliorációs beavatkozásokra, valamint az ezek üzemeltetését biztosító közösségi létesítmények megvalósítására kell helyezni a hangsúlyt. A helyi vízkár valamint az aszálykár elhárítása is fontos szerepet kell, hogy kapjon a beavatkozási akcióban.

Nem lehet hatékony a humán tőkébe történő beruházás, az innováció és a korszerű technológia, nem eredményezhet valódi változást a termelési struktúrában, amennyiben az alapvető infrastrukturális létesítmények nem állnak a mezőgazdasági holdingok és gazdálkodók rendelkezésére. Az infrastruktúra fejlesztése előfeltétele az olyan beruházásoknak, amelyek a többletérték megteremtéséhez és a piacorientáció elterjesztéséhez kívánnak lendületet adni. A vízgazdálkodási rendszerek részeként az infrastrukturális fejlesztések jelentős szerepet játszanak abban, hogy az ország művelhető földterületének hatalmas részein kiegyensúlyozott termelési struktúra alakuljon ki.

Ily módon a **II. intézkedéscsoport célkitűzései is megvalósulhatnak** a víz mennyiségével és minőségével kapcsolatos egyensúlyhiányok felszámolása tekintetében.

Ez a akció a „Befektetés a fizikai tőkébe” c. Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását szolgálja.

Intézkedés:

- A mezőgazdaság és erdészet fejlesztésével és korszerűsítésével összefüggő infrastruktúra javítása és fejlesztése

Célok:

Az öntözött terület nagysága jelentősen bővül. A beavatkozási akció egyúttal hozzájárul a mezőgazdasági birtokok infrastrukturális elmaradottságának mérsékléséhez is.

3.2. A környezet állapotának javítása

Az II. intézkedéscsoport általános célkitűzése a környezet és a tájképi jelleg javítása
--

Általános leírás

A környezeti értékelésekből következtetve kijelenthető, hogy **jelentős szükség van a kedvező környezeti feltételek megőrzésére és a természeti értékek hatékonyabb védelmére.**

A **fenntartható gazdálkodás** alapelve a természeti erőforrásokhoz, a tájhoz, az élőhelyekhez, a környezet adottságaihoz és korlátaihoz, minőségük javításához illeszkedő földhasználati rendszer alkalmazása. Ezáltal a **biológiai sokféleség, a kiemelt természeti értékek védelme** tovább erősíthető. A védelem intenzitását a terület természeti értékeinek, a táj adottságainak és a hagyományos vidéki tájkép fenntartásának megfelelően kell meghatározni. A fejlesztési irány hozzájárul a természeti erőforrások, köztük a biodiverzitás megőrzéséhez, a környezetbarát termelési eljárások, valamint a megújuló energiaforrások megőrzéséhez és a környezet jellegéhez igazodó földhasználat elterjesztéséhez. Mindezek a **vidéki térségek vonzerejének növekedésében**, hosszú távú, egészséges fejlődésében, a területi kohézió erősödésében is szerepet játszanak.

A vizek jó állapotának elérése érdekében a Stratégia és a Program biztosítja Víz Keretirányelv megvalósulását.

Az általános célkitűzéssel összhangban a Stratégia három Közösségi Prioritáshoz illeszkedik:

- 1. Biodiverzitás, kiemelkedő természeti értékek, hagyományos tájak;**
- 2. Vízgazdálkodás;**
- 3. Éghajlatváltozás;**

A Közösségi Stratégiai Iránymutatással és az általános célkitűzéssel összhangban lévő, illetve ezeken átívelő nemzeti prioritások a következők:

- **A Natura 2000 mezőgazdasági és erdészeti területeinek, valamint más, kiemelkedő természeti értéket képviselő területeknek a megóvása;**
- **LFA (kedvezőtlen adottságú területek)**
- **Mennyiségi és minőségi vízgazdálkodás;**
- **Az erdészeti erőforrások növelése és fenntartható kezelése;**
- **Biomassza felhasználása energetikai célból;**
- **Talajvédelem.**

A Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását hét akció segíti.

3.2.1. Agrár-környezetgazdálkodási, Natura 2000 és erdő-környezetgazdálkodási támogatás;

Ezen akció elsődleges célja az indikátor fajok és az arra kijelölt élőhelyek kedvező környezetvédelmi helyzetének a megőrzése és fenntartása az alacsonyabb szintű beavatkozást jelentő gazdálkodási módszerek folytatásával. Az ilyen területek kijelölésének alapjaként szolgáló természeti körülmények, valamint azon gazdálkodási feltételek biztosítása, melyek az ilyen körülményeket létrehozzák és fenntartják; megfelelés a vonatkozó földhasználati előírásoknak. A környezetbarát gazdálkodási módszerek terjesztése magában foglalja a Natura 2000 hálózaton belül, kötelező és önkéntes juttatásokat is.

A mezőgazdasági földterületek fenntartható használatában, valamint a környezetbarát gazdálkodási módszerek terjesztésében megnyilvánuló célkitűzés olyan termelési struktúra kialakulását ösztönzi, mely igazodik az adott élőhely jellegzetességeihez és a környezetvédelmi szempontokhoz, miközben meg is őrzi a kiemelkedő természeti értékeket. A kulcsfontosságú intézkedés hozzájárul **a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés csökkentéséhez**, az általános környezeti feltételek javításához, valamint a környezetbarát gazdálkodási gyakorlatok népszerűsítéséhez, melyek aztán integrált módon eredményezik a kiemelkedő természeti értékek jobb, fenntartható és hosszú távú védelmét. A 2007. és 2013. közötti időszakban a hangsúly **a kiemelkedő természeti értékek védelmének** irányában tolódik el.

A **mezőgazdasági földterületek fenntartható használatára** irányuló agrár-környezeti programok keretei között külön hangsúlyt kapnak azok a speciális gazdálkodási módszerek, melyek a **vízgazdálkodási programokkal állnak kapcsolatban**, illetve amelyek a vízgyűjtők védelmét szolgálják, esetleg az **éghajlatváltozással függenek össze**. A **biogazdálkodás** – ideértve a bio-állattenyésztést is – támogatása az agrár-környezeti intézkedések között valósul meg. A jelenlegi gazdálkodási módszerek mellett az alapvető célkitűzés a kiemelkedő természeti értékek és élőhelyek megőrzése és védelme.

A környezetbarát gazdálkodási módszerek terjesztése magában foglalja a biogazdálkodás bevezetését, az agrár-környezeti kezelés keretei között vállalt **önkéntes kötelezettségeknek való megfelelést**, az ivóvízkészletek védelmi övezeteire vonatkozó rendelkezéseknek való megfelelés tekintetében kapható kompenzációt, valamint az ezekhez kapcsolódó, nem termelő jellegű beruházásokat. A környezetbarát gazdálkodás módszereinek a népszerűsítése fontos szerepet játszhat az olyan élőhelyek fenntartásában és fejlesztésében, melyek ténylegesen vagy potenciálisan gazdagok növényfajokban, valamint az azokhoz kapcsolódó állatfajokban. Ez továbbá hozzájárul **a vidéki környezet és társadalom megőrzéséhez és fejlesztéséhez**.

Ez az akció az „A biodiverzitás megóvása és a kiemelkedő természeti értékek megőrzése” elnevezésű Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását szolgálja.

Az akció alappillérei a következők:

1) Agrár-környezet

Az agrár-környezeti programok hozzájárulnak a vidéki területek fejlődéséhez, és a teljes társadalom számára környezeti szolgáltatásokat biztosítanak. Olyan termelési módszerek

alkalmazására ösztönzik a gazdálkodókat, melyek összhangban állnak a környezet, a táj és a természeti erőforrások fenntartható használatával, valamint a mezőgazdasági földterületeken található genetikai források megőrzésével. Az akció részei a kiemelkedő természeti értékek védelme, a környezet jelenlegi állapotának megőrzése és javítása, a mezőgazdasági eredeti környezeti terhelés visszaszorítása, környezetvédelmi szolgáltatások nyújtása, a természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló mezőgazdasági gyakorlatok megerősítése, a legelőhasználatra támaszkodó, környezetkímélő állattenyésztés népszerűsítése, valamint az élőhelyek jellegzetességeivel, a környezetileg tudatos gazdálkodással és a fenntartható tájhasználattal összhangban álló termelési struktúrák kialakítása.

Intézkedések:

- **Agrár-környezeti kifizetések**

Célok:

Az agrár-környezeti programok hatókörébe tartozó földterületek aránya, valamint az érzékeny természeti területek mérete növekedni fog. A 2007–2013-as programalkotási időszak legfontosabb célkitűzése, hogy fennmaradjon a környezetbarát termelési módszerek bevezetésének és terjesztésének a folyamata, valamint növekedjen az agrár-környezeti termelésben érdekelt gazdálkodók száma, csakúgy, mint azon földterületek aránya, melyek a természeti környezet tekintetében értékesebbek.

2) Natura 2000

Az akció célja a Natura 2000-hez tartozó területek kedvező természeti feltételeinek a megőrzése, az ekként való kijelölést indokló természeti értékek védelme, valamint a kijelölés alapjául szolgáló természeti feltételeket fenntartó tevékenységek előmozdítása és támogatása.

A kötelező jelleggel érintett magángazdálkodóknak juttatott éves kompenzáció hosszú távon biztosítja a Natura 2000 hálózat fennmaradását, az érintettek számára gazdálkodási kilátásokat biztosít, továbbá nem elhanyagolható nevelő hatása is van.

A Natura 2000 területeken erdőkezelésben résztvevők gazdálkodási lehetőségei a Natura 2000 célkitűzéseinek a megvalósítása érdekében korlátozottak. A Natura 2000 területek után járó kompenzációs kifizetések a földhasználatra vonatkozó jogszabályi előírásokban meghatározott, kötelező előírásoknak való megfelelés tekintetében ellentételezéseként áll rendelkezésre.

A Natura 2000 hálózat támogatásának a bevezetése, az élőhelyi területek kijelölése, valamint a támogatások kifizetése eltolódást jelez a kiemelkedő természeti értékek megőrzését megcélzó politika irányában.

Az erdőtelepítési projektek és a meglévő erdők megőrzése számottevően hozzájárul a biodiverzitás megőrzéséhez, különösképpen a Natura 2000 területeken.

Intézkedések:

- Natura 2000 kifizetések, valamint a 2000/60/EK Intézkedéscsoport megvalósításához kötődő kifizetések

- Natura 2000 kifizetések

Célok:

Az akció a Natura 2000 területek vonatkozásában támogatott gazdálkodók számának a növelése. A nemzeti prioritások ugyancsak lényeges célja a biodiverzitás csökkenésének a visszafordítása, valamint a jelzett fajok populációinak a növelése.

3) Erdő környezet

Az erdőgazdálkodás szintén megindulhat az **erdők környezetvédelmi programjának köszönhetően**. A program jelentős része az olyan, manuális munkavégzést fokozottan megkívánó, hagyományos erdőgazdálkodási módszereken alapul, melyek javítják az önfoglalkoztatás mértékét. Fontos szempont, hogy a magánerdő-tulajdonosok körében a környezetvédelmileg tudatos gazdálkodási módszereket egységesen támogassák, és ezért az **erdők környezetvédelmi programjának** integrálása, valamint az ahhoz való szoros kapcsolódás szintén **erősítendő**.

Az erdőkre vonatkozó környezetvédelmi intézkedések célja a fenntartható erdőgazdálkodás ökológiai alapjainak a lefektetése és fenntartása. Hozzájárulás a biológiai diverzitás megőrzéséhez és fokozásához, valamint a vizek és talajok védelméhez. A célkitűzés olyan erdőgazdálkodás folytatása, mely a legjobban illeszkedik a helyi élőhelyi viszonyokhoz annak érdekében, hogy az erdők hasznosításának egyidejűleg mérlegelhető, többszörös lehetőségei álljanak rendelkezésre, miközben a környezettudatos erdőgazdálkodási gyakorlatok is terjesztendők.

Az erdőkre vonatkozó környezetvédelmi intézkedés hozzájárul azon, Göteborgban tett kötelezettségvállalás teljesítéséhez, melynek értelmében 2010-ig visszafordítandó a biológiai diverzitás visszaszorulásának a folyamata, továbbá a vízgazdálkodásra vonatkozó Keret Intézkedéscsoport célkitűzéseinek a megvalósításához, valamint az éghajlatváltozás hatásainak a Kyotói Jegyzőkönyvben meghatározott mérsékléséhez.

Intézkedések:

- Erdőkre vonatkozó, környezetvédelmi kifizetések

Célok:

Az erdős környezetvédelmi programokban az összes erdő megközelítőleg 10%-a vehet részt.

3.2.2. A Kedvezőtlen Adottságú Területek és a hagyományos mezőgazdasági táj megőrzése

A kedvezőtlen adottságú területek különleges hátrányok által érintett területek, amelyeken szükség szerint és bizonyos körülmények esetén folytatni kell a gazdálkodást a környezet megőrzése és javítása, a vidék fenntartása és a terület turisztikai potenciáljának megőrzése céljából.

Az akció hozzájárul a gyepterületek megőrzéséhez, a felhagyott földterületek hasznosításához, jövedelem-kiegészítést biztosít a kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenységet fenntartó gazdálkodók részére.

A kedvezőtlen adottságú területek támogatásának célja a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet és környezettudatos gazdálkodás és fenntartható táj-használat kialakítása; a vidéki foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőségek bővítése és javítása, új, alternatív, a környezetvédelem követelményeinek megfelelő vidéki gazdasági környezet kialakítása.

A Kedvezőtlen Adottságú Területeken folytatott gazdálkodás után járó jövedelemkiegészítő támogatás hozzájárul a mezőgazdasági foglalkoztatás fenntartásához, a térségek jövedelemtermelő képességének javításához, a vidéki élet minőségének javulásához, a vidéki közösségek fenntartásához, valamint fenntartható gazdálkodási rendszerek működtetésével és elősegítésével kialakított földhasználat kialakításával az érintett területek kultúrállapotban tartásához, a parlagterületek növekedésének megakadályozásához.

Ez az akció az „A biodiverzitás megóvása és a kiemelkedő természeti értékek megőrzése” elnevezésű Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását szolgálja.

A kedvezőtlen adottságú területek kompenzációs támogatásával biztosítható a lehatárolásra került gyepterület megőrzése, a vízbázis-védelmi célokkal összefüggő gazdálkodás, valamint a víz- és talajvédelmi céloknak megfelelő földhasználat fenntartása. Az intézkedés hozzájárul a **felhagyott földterületek hasznosításához**, jövedelem-kiegészítést biztosít a KAT területeken a mezőgazdasági tevékenységet fenntartó gazdálkodók részére. Közvetve ösztönzi a termelési szerkezet átalakítását, a hátrányos adottságokhoz alkalmazkodó, piaci jelentőséggel bíró különleges állatfajták extenzív tartását.

A nem mezőgazdasági hasznosítású területeken az erdőgazdálkodás megoldást jelenthet a kedvezőtlen adottságú területek környezetbarát használatára. A kedvezőtlen adottságú területeken az erdősítés révén a kedvezőtlen talajviszonyok is javíthatóak. A versenyképes termelésre kevésbé alkalmas **mezőgazdasági területek erdősítése**, az erdők természetes állapotának a megőrzése, valamint a hagyományos erdőgazdálkodás támogatása a mezőgazdaságban fontos szerephez jut.

Intézkedések:

- A hegyvidéki területeken kívüli hátrányos helyzetű területek mezőgazdasági termelőinek nyújtott kifizetések

Célok:

A kevésbé kedvező adottságú területeknek nyújtott támogatás a földtulajdonosok bevételeinek a növekedését eredményezheti, és hozzájárulhat a vidéki környezet megőrzéséhez.

3.2.3. Beruházási támogatás a környezeti előírások betartása és a vízgazdálkodás érdekében;

A mezőgazdasági területek kiegyensúlyozott vízellátásának biztosításához fokozott figyelmet kell fordítani a területi és az üzemi vízgazdálkodás létesítményeinek kialakítására és fenntartására. Ennek során az öntözésfejlesztési és a meliorációs beavatkozásokra, valamint az ezek üzemeltetését biztosító közösségi létesítmények megvalósítására kell helyezni a hangsúlyt. A helyi vízkár valamint az aszálykár elhárítása is fontos szerepet kell, hogy kapjon a beavatkozási akcióban.

Ez az akció az „A tárgyi tőkébe való befektetések” és a „Vízgazdálkodás” elnevezésű Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását szolgálja.

Az emberi tőkébe, az innovációba és a modern technológiába való befektetések nem lehetnek elég hatékonyak, továbbá nem eredményezhetnek valós változást a termelési szerkezetben, ha azokhoz nem biztosítják a mezőgazdasági tulajdonok és gazdálkodók számára az alapvető infrastrukturális létesítményeket. Az infrastruktúra fejlesztése minden olyan befektetés előfeltétele, melynek célja a hozzáadott érték létrehozásának a fokozása és a piaci szemlélet terjesztése. A vízgazdálkodási rendszerek részét képező infrastrukturális fejlesztések számottevő szerepet játszanak a kiegyensúlyozott termelési struktúra megteremtéséhez az ország nagy kiterjedésű szántóföldjein. Ezzel a II. Intézkedéscsoport célkitűzései a vízmennyiség és vízminőség egyensúlyhiányának a korrigálása tekintetében szintén megvalósíthatóak.

Magyarország kiemelt figyelmet fordít az **állattenyésztés modernizálására**, valamint arra, hogy a termelőket állatállomány tartására sarkallja. Az állattenyésztés kulcskérdés az elkövetkezendő programozási periódusban, mivel a magyar mezőgazdaságon belül az ágazat súlyának jelentős növelése szükséges a termelési szerkezet strukturális feszültségeinek enyhítése végett. Az állattartó telepek átalakítása az egyik eszköz lehet a cél teljesítéséhez, és ahhoz hogy az állattenyésztés és növénytermesztés aránya optimális legyen. Az átalakítás csökkenti az állattartás környezeti terhelését is. Az EU szabványoknak való megfelelésre fektetett hangsúly elhanyagolhatatlan elem ebben a kulcsfontosságú intézkedésben.

A haszonnövény-termesztés és az állattenyésztés között fennálló egyensúlyhiányt ez utóbbi súlyának a növelésével kellene korrigálni. A haszonnövény-termesztés által előállított felesleget az állattenyésztés fel tudja használni. Így a mezőgazdaság átszervezésének a folyamata felgyorsítható, továbbá a termékláncban végig növelhető lenne a hozzáadott értékek előállítás.

Az állattenyésztő gazdaságokra, telepekre és egyéb termelőkapacitásokra a technológiai fejlesztések terén jellemző lemaradást az állattenyésztő gazdaságok modernizálásával lehetne mérsékelni. Külön hangsúlyt kellene fektetni az állategészségügyi, állatjóléti és

környezetvédelmi szabványok tekintetében felmerülő követelményeknek való megfeleléshez szükséges beruházások ösztönzésére. Éppen ezért a beruházások az **Intézkedéscsoport II. célkitűzéseinek az eléréséhez szintén hozzájárulhatnak.**

Az állattenyésztésben a modern technológiák alkalmazása nagyban hozzájárulna a szektor versenyképességének a fokozásához. A minőségi hústermékek előállításában a piacorientált megközelítést kellene bátorítani.

Intézkedések:

- **Az EU előírásoknak való megfelelés**
- **A mezőgazdasági üzemek modernizálása**
- **A mezőgazdaság és az erdészet fejlesztéséhez és átalakításához kapcsolódó infrastruktúra**
- **Állatjóléti kifizetések**

Célok:

Az infrastrukturális fejlesztések közvetett módon járulhatnak hozzá a mezőgazdasági üzemek versenyképességének a fokozásához. A vízgazdálkodási létesítményekbe való beruházásokkal időben és területileg kiegyensúlyozott módon érhető el a jó vízminőség megóvása, valamint a környezet védelme. A technológiai és tárgyi beruházások révén az állattenyésztő telepek káros kibocsátása csökkeni fog.

3.2.4. Az erdőtelepítés és -gazdálkodás támogatása

Az **erdők többcélú és fenntartható használata** eredményeként az egyes területek vízháztartása javul, a szélsőséges időjárási körülmények **kevesebb eróziós kárt** okoznak, továbbá a lég- és hangszennyezésből eredő környezeti terhelés csökken. A hosszú távú erdőtelepítési programok révén a lombos erdők arányának további csökkenése, valamint a globális felmelegedésre visszavezethető környezeti károk megállíthatóak, miközben **nő a biodiverzitás.**

Az erdőtelepítések, valamint a meglévő erdők fenntartása komplex társadalmi igény kielégítését is szolgálja, az erdők ökológiai, ökonómiai és szociális funkcióinak bővítésével, ezáltal elősegítve a vidékfejlesztést, a vidéki lakosság életkörülményeinek javítását és kiemelten a **biológiai sokféleség megőrzését.** Ezen beavatkozási akció keretében nyílik lehetőség az erdő-környezetvédelmi célkitűzések megvalósítására is.

Az erdősítések többcélú fenntartható használatának, az erdők szociális és közjóléti funkciójának erősítése a beavatkozási akció keretében tovább folytatódhat. Az erdőtelepítés jelentőségét és szükségességét a gazdasági előnyök mellett, a talajra, vizekre, a levegőre, és a biodiverzitásra, összefoglalóan: a környezeti állapotra gyakorolt kedvező hatások is igazolják.

Szintén cél a magas biodiverzitású, természetszerű erdők létrehozása az őshonos fafajok arányának jelentős növelésével, különösen a védett területeken. Az intézkedés célja továbbá a

vonatkozó EU elvárásoknak (zöldáram, megújuló energiaforrások) való megfelelés, az energiaellátás diverzifikálása.

A várható EU elvárások teljesítéséhez elengedhetetlen a biomassza kínálat bővítése a célirányos energetikai termelés eszközeivel is. A gazdálkodók tőkehiánya, a magas telepítési költségek miatt indokolt ehhez telepítési támogatást biztosítani. A fás szárú energia ültetvények telepítése több ezer termelőnek is segíthet a vidéki jövedelemszerzési lehetőség biztosításában. A akció keretei között támogatás nyújtható a rövid termésciklusú fás szárú energiaültetvények telepítésére.

Ez az akció az „A biodiverzitás megóvása és a kiemelkedő természeti értékek megőrzése”, a „Vízgazdálkodás” és az „Az éghajlati változások hatásainak a mérséklése és alkalmazkodás” elnevezésű Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását szolgálja.

Intézkedések:

- **A mezőgazdasági földterület első erdősítése**
- **Agrár-erdészeti rendszerek első létrehozása mezőgazdasági földterületeken**
- **Nem mezőgazdasági földterület első erdősítése**
- **Natura 2000 kifizetések**
- **Erdő-környezetvédelmi kifizetések**
- **Az erdészeti potenciál helyreállítása és megelőző intézkedések bevezetése**
- **Nem termelő beruházások támogatása**

Célok:

A következő programozás időszak végéig az elsődleges erdőtelepítés számottevően nő. Az erdők összterületének mintegy tizede kerül bevonásra az erdő- környezetvédelmi programba. A gyorsan fejlődő fajták telepítése a mezőgazdasági földterületek visszaszorulását eredményezi, továbbá alapanyaggal látja el a zöldenergia-termelést.

3.2.5. A jó minőségű víz egyensúlyi mennyiségének biztosítása;

A vízmennyiség tekintetében a magyar mezőgazdaságban az utóbbi években tapasztalt egyensúlyhiány megkívánja az olyan gazdálkodási módszerek alkalmazását, illetve beruházások megvalósítását, melyek hozzájárulnak az egyensúly megteremtéséhez. A vegyi anyagok használatának, valamint a mezőgazdasági technológiák és módszerek nem megfelelő alkalmazásának eredményeként a vízminőség szintén javítandó.

Ez az akció az „A biodiverzitás megóvása és a kiemelkedő természeti értékek megőrzése”, a „Vízgazdálkodás” és az „Az éghajlati változások hatásainak a mérséklése és alkalmazkodás” elnevezésű Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását szolgálja.

Magyarország jelentős részén szükség van a földhasználat átalakítására országos prioritások (alacsony termőképességű, „veszteséget halmozó” szántóterületek kivonása, új földhasználati irányok keresése.) és térségi prioritások (árvízzel és belvízzel érintett területek területhasználatának átalakítása, természetközeli gazdálkodási rendszerek visszaállítása) szerint.

Az EU jogszabályai követelményeinek megfelelő tápanyag-gazdálkodás és vegyianyag-használat jelentős mértékben hozzájárulhat a vízminőség megóvásához.

Az erdők többcélú és fenntartható használatának, valamint az adott élőhelyre jellemző, többségében őshonos, lombos fatípusok telepítésének az eredményeként az egyes területek vízháztartása javul, a szélsőséges időjárási körülmények kevesebb eróziós kárt okoznak.

Intézkedések:

- Nem mezőgazdasági földterület első erdősítése
- Nem termelő beruházásoknak nyújtott támogatás
- Agrár-környezetvédelmi kifizetések

Célok:

Jelen akció célkitűzései közé tartozik a vízellátás egyensúlyi állapotának a megteremtése és a vízminőség javításához való hozzájárulás.

3.2.6. A talajvédelem erősítése;

Magyarország teljes területén közös jellemző az extenzív mezőgazdálkodás által kialakított és fenntartott természet közeli élőhelyek állapotának romlása, valamint a hagyományos, értékőrző gazdálkodási módszerek, fajták háttérbe szorulása, fokozatos eltűnése. Az ország jelentős részén szükség van a földhasználat átalakítására országos, új földhasználati irányok keresése és térségi prioritások (árvízzel és belvízzel veszélyeztetett területek terület használatának átalakítása, természet közeli gazdálkodási rendszerek visszaállítása) meghatározására. A termőföldre továbbra is veszélyt jelentenek a talaj minőségét, termőképességét rontó folyamatok (erózió, savanyodás, szikesedés, tömörödés), a negatív tápanyagmérleg, a környezettudatos tápanyag-gazdálkodás hiánya, melyek a fenntarthatóság érvényesítését gátolják.

A akciónak a nem megfelelő tápanyag-gazdálkodás, a mezőgazdaságban használt elavult technológiák, valamint a szélsőséges időjárási körülmények okozta problémákat kell orvosolnia.

Magyarországon az alábbi, mezőgazdasághoz köthető degradációs folyamatok jelentősek és várnak megoldásra:

- víz- és szélerózió;
- tömörödés;
- talajsavanyodás;
- belvízveszély;

- szikesedés,
- talajszerkezet leromlás; feltalaj kérgesedése, cserepesedése.

Az erdőknek jelentős szerepük van az éghajlatváltozás elleni küzdelemben (szénmegkötés), a vízgazdálkodásban (ivóvízbázisok védelme, csapadékvíz tárolása), és az éghajlatváltozás következtében jelentkező aszályok és árvizek elleni védekezésben (a kiegyensúlyozottabb vízgazdálkodás megteremtésében), az erózió és defláció hatásainak csökkentésében, a biodiverzitás növelésében.

Az üzemen belüli meliorációs beruházások elősegítik a mezőgazdasági területek erózió, defláció, kilúgozódás elleni védelmét, vízháztartás javítását célzó meliorációs és talajvédelmi létesítmények építése, felújítása által.

Ez az akció az „A biodiverzitás megóvása és a kiemelkedő természeti értékek megőrzése”, a „Vízgazdálkodás” és az „Az éghajlati változások hatásainak a mérséklése és alkalmazkodás” elnevezésű Közösségi Stratégiai Iránymutatás megvalósítását szolgálja.

Intézkedések:

- Agrár-környezetvédelmi kifizetések
- A mezőgazdaság és erdészet fejlesztésével és korszerűsítésével összefüggő infrastruktúra javítása és fejlesztése
- Nem mezőgazdasági földterület első erdősítése

Célok:

Jelen akció elsőrendű célkitűzése a talajok megfelelő környezeti állapotának a megóvása.

3.2.7. Az állatjóléti kifizetések biztosítása;

Az **állatjóléti juttatások** biztosítása **fontos szerepet kap** az állattenyésztési szektor jövedelemtermelő és versenyképességének a fokozásában, továbbá közvetett módon abban is, hogy egyensúly teremtsjön az állattenyésztés és a haszonnövény-termelés között.

A célkitűzésen belüli két fő irány:

- Az állattenyésztésben a magas szintű technológiák fenntartása tekintettel az állatjólétre.
- Az állattenyésztésben a magas szintű technológiák megalapozása tekintettel az állatjólétre.

Az állatjóléti szempontból fontos, magas szintű állattenyésztési technológiákhoz kapcsolódó, további költségek fedezetének a biztosítása, valamint a magas szintű állattartási feltételek megteremtése.

A szigorú állatjóléti előírásoknak való megfelelés többletköltségeket von maga után, amelyek a kifizetésekkel kerülnek kompenzálásra. Az állatjólét fokozása ugyanakkor a megnövekedett fogyasztói tudatosság kialakulásának köszönhetően közvetett módon hozzájárul az ágazat jövedelemtermelő képességének fenntartásához, továbbá a pontszerű szennyezések mérsékléséhez, és közvetve kihat a nitrát irányelvben foglalt követelmények teljesítésére

Intézkedések:

- Állatjóléti kifizetések

Célok:

Az állatjóléti juttatásokban részesülő gazdaságok száma el fogja érni a 3.000-t.

3.3. Az életminőség növelése a vidéki területeken és a gazdasági diverzifikáció elősegítése

A III. Intézkedéscsoport általános célkitűzése az életminőség javítása a vidéki területeken és a gazdasági tevékenységek diverzifikációjának elősegítése.

Általános leírás

A vidéki területek aktuális helyzetének vizsgálata világosan rámutat arra, hogy **szükséges** a jövedelemtermelő lehetőségek növelése a **vállalkozásfejlesztés ösztönzésével** a munkahely teremtés érdekében. Másrészt, **szükséges az életminőség javítása**, hogy csökkenjen az elvándorlás a vidéki területekről.

A III. tengely intézkedései egyaránt hozzájárulnak a **vidéki gazdaság diverzifikációjához** valamint a vidéki területeken az **életminőség javításához**. A vidéki gazdaság fejlesztése, mint a legjelentősebb fejlesztendő terület nagyobb súllyal jelenik meg a III. Tengely keretében. Az Intézkedéscsoport kulcsterületei a vidéki gazdaság bővülését, többek között a nem mezőgazdasági tevékenységekké történő diverzifikálással, a mikro-vállalkozások humán erőforrásának és fizikai infrastruktúrájának fejlesztésével, a fejlesztések közötti egymásra épülés és szinergia erősítésével, együttműködési hálózatok fejlesztésével kívánják elérni. **A III. Intézkedéscsoport megvalósítása során a partnerségen alapuló LEADER megközelítés jelentős mértékben érvényesül majd.** A cél, hogy integrált gazdaságfejlesztési tervekre alapozva megerősödjenek a vidéki vállalkozók összefogásán alapuló szerveződések, ún. „vidékfejlesztési klaszterek” alakuljanak ki. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program mellékletében szerepel a III. Intézkedéscsoport intézkedéseinek keretében támogatásra jogosult települések jegyzéke.

Az általános célkitűzésekkel összefüggésben a Stratégiában igazodási pontként szolgáló két Közösségi Prioritás a következő:

1. Munkahelyteremtés és a növekedés feltételeinek kialakítás;
2. A kormányzás javítása.

A Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal és az általános célkitűzésekkel összhangban álló **nemzeti prioritások** a következők:

- A gazdasági fejlődés elősegítése és az életminőség javítása a vidéki területeken, illetve a természeti és kulturális örökség megőrzése;
- A kistérségi szintű kormányzás elősegítése;
- A LEADER csoportok erősítése és támogatása.

Három akció szolgálja a nemzeti prioritások végrehajtását.

3.3.1. A diverzifikáció, mikro-vállalkozások és turizmus természeti és kulturális örökségre épülő támogatása;

A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése csak a **vidéki gazdasági potenciál megerősítésével** lehetséges, mely hozzájárul a foglalkoztatás javításához azáltal, hogy mezőgazdaságon kívüli **munkahelyeket teremt** a vidéki térségekben. A cél elérésének eszközei között kiemelt fontosságú a mezőgazdaság termeléssel foglalkozó háztartások egyéb, nem mezőgazdasági jellegű tevékenységeinek fejlesztése és a vidéki mikrovállalkozások ösztönzése.

A vidéki térségek vállalkozásainak fejlesztése kulcsfontosságú a vidéki térségek **gazdasági növekedése** és a **foglalkoztatás növelése** szempontjából. A diverzifikáció ösztönzése a vidéki gazdaságok **szervezeti átalakításához** járulhat hozzá. E beavatkozási akció keretében külön figyelmet kell fordítani a falusi turizmus fejlesztésére, amely a vidéki térségek természeti és kulturális örökségén alapul. Kiemelt hangsúlyt kapnak a régió/térség specifikus termékek előállítását, feldolgozását végző vállalkozások.

Ez az akció a “Munkahelyteremtés” Közösségi Stratégiai Intézkedéscsoport megvalósítását szolgálja.

Ennek az akciónak az alappillérei a következők:

1) Diverzifikáció

A vidéki térségekben a mezőgazdaságon kívüli munkalehetőségek száma alacsony, amit súlyosbít, hogy a mezőgazdaságon belüli foglalkoztatás csökken. A vidéki térségekben még fellelhetők az értékes, élő kézműves hagyományok, amelyek mind a foglalkoztatás, mind a térség egyedi arculatának megőrzésében fontos szerepet töltenek be.

A beavatkozási akció célja elsősorban mezőgazdaságból élő vidéki népesség jövedelmi helyzetének javítása, a vidéki térségekből történő elvándorlás csökkentése, a vidéki életkörülmények javítása, a primer szektoron kívüli munkahelyteremtés és- megtartás, valamint a helyi termékek/szolgáltatások minőségének fejlesztése, hozzáadott értékének növelése. Cél a mezőgazdaságból származó jövedelemmel rendelkező háztartások kiegészítő jövedelmet generáló, termék előállító és szolgáltató tevékenységeinek ösztönzése, a helyben előállított termékek piacra jutásának elősegítése.

2) Mikrovállalkozások

A vidéki térségekben jellemzően alacsony az ezer lakosra jutó vállalkozások száma és a vállalkozási sűrűségben csak kis növekedés volt tapasztalható az elmúlt tíz évben. A vidéki gazdaság szerkezetére a mikrovállalkozások jelentős aránya jellemző. Ezek a vállalkozások meghatározó részét képezik a vidéki gazdaságnak mind szociális, mind foglalkoztatási szempontból. Bővítésük a vidéki gazdaság fejlesztésének fontos eleme.

Különösen fontos a vidéki mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatásával az új munkahelyek létrehozása, a támogatott vállalkozások bruttó hozzáadott értékének

növelése, a helyi gazdaság ösztönzése és a vidéki lakosság jövedelemtermelő képességének erősítése.

3) A turizmus fejlesztése

A vidéki térségeknek az országos átlagtól kedvezőtlenebb foglalkoztatási helyzetén javít az ott fellelhető kedvező táji-természeti és kulturális örökségi vonzerők turisztikai hasznosítása. A turizmus multiplikáló hatása növeli a kistermelők közvetlen termék-értékesítésének volumenét, élénkíti a helyi piacok forgalmát, új kapcsolatokat teremt a városi és a falusi lakosság között.

A turisztikai szolgáltatások fejlesztése és marketingje hozzájárul a vidéki térségek gazdasági szerkezetének átalakításához. A turizmusból származó jövedelem erősíti a helyi gazdaságot, ezáltal hozzájárul az életminőség javításához és a területi-gazdasági hátrányok megszüntetéséhez.

4) A természeti és kulturális örökség megőrzése

A falumegújítás és a vidéki örökség megőrzése kiemelkedő fontosságú, és közvetlen kapcsolatban áll a hagyományok felélesztésére irányuló erőfeszítésekkel. A falumegújítás a vidéki közösségek megerősítését és egy vonzó, ezáltal a vidéki életminőség javulását eredményező eszköz.

A vidék örökségének megőrzésében különös figyelmet kell szentelni a természeti örökségnek és értékeknek. A nagy természeti értékek – különös tekintettel a Natura területekre - szükségessé teszik a védetté nyilvánításról és a védelem módjáról, illetve módszeréről szóló tervek kidolgozását.

A vidéki területekről való elvándorlás csökkentése érdekében támogatni kell a félreeső tanyákon az életszínvonalat az épített örökség védelmével és alternatív – megújuló – energiaforrások biztosításával.

Intézkedések:

- Nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás
- Mikro-vállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása
- A turisztikai tevékenységek ösztönzése
- A vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése

Célok:

Az akció segíteni fog a vidéki mikrovállalkozások számának és jövedelmezőségének növelésében, ami a vállalkozások sűrűségének kismértékű növekedését eredményezi. Növekedni fog a diverzifikált gazdasági tevékenységet folytató mezőgazdasági háztartások és gazdaságok száma is. Csökkeni fog a vidéki területeken a veszélyeztetett műemlékek száma, és növekedni fog a felújított vidéki örökséggel rendelkező falvak száma.

3.3.2. Az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása és falumegújítás;

Az **életszínvonal javítása** vidéken megvalósítható a **kulturális örökség és a természeti értékek fenntartható és komplex hasznosítása** révén. A vidéki területek kulturális örökségének és természeti értékeinek megőrzése hozzájárul a helyi közösségek működéséhez, a helyi civil társadalom és kulturális élet újjászületéséhez, a helyi identitás erősítéséhez és a kulturális élet illetve szórakozási lehetőségek fejlesztéséhez.

A vidéki lakosság számára nyújtott alapvető szolgáltatások fejlesztése szorosan összefügg a **vidéki életszínvonal javításával**, aminek a legfontosabb módja az **integrált kistelepülési szolgáltató központok** létrehozása. Mivel a vidéki közösségek számára a szolgáltatásokhoz való hozzáférés nem éri el a megkívánt szintet, ezért szükséges az integrált vidéki szolgáltatások fejlesztése.

A vidéki lakosság számára biztosított alapvető szolgáltatások körébe tartozik a településarculat javítása és tervezése, az egészséges és rendezett környezet kialakítását célzó intézkedések, és az ezt szolgáló tevékenységek támogatása.

A vidéki szolgáltató központok felállításán kívül az alapvető - különösen a nőket és hátrányos helyzetű csoportokat célzó – szolgáltatásokon is javítani kell befektetésekkel. A vidéki nőknek a gyermekgondozási szolgáltatások két szempontból is segítenek: egyrészt munkahelyek teremtésével – gyakran részidős vagy szezonális – munkalehetőséget biztosítanak számukra, míg a gyermekes anyáknak lehetővé teszik, hogy munkába álljanak vagy visszatérjenek a munkaerőpiacra. Ugyanez vonatkozik az idős emberek gondozását célzó szolgáltatásokra.

A szociális vidékfejlesztési program a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok szükségleteit elégíti ki munkalehetőség biztosításával azért, hogy először önellátóvá váljanak, majd a helyi piacra termeljenek.

Az integrált kistelepülési szolgáltató központok fejlesztésével minden lényeges kommunikációs és irodai szolgáltatás elérhetővé válna, és ezek olyan egyéb szolgáltatásokat is biztosítanak, amelyek a kistelepüléseken az életminőséget javítanak. A szolgáltató központok a tanácsadói szolgáltatások háttérét biztosító infrastruktúráként is szolgálnának.

Falumegújítás

A vidéki lakókörnyezet, a települések fizikai összképe romló képet mutat, fokozatosan romlik a települések épített örökségének és közterületeinek állapota, leépülnek a vidéki térségek gazdag szellemi, kulturális, épített és természeti értékei. A vidéki térségek vonzerejének növeléséhez elengedhetetlen a településkép javítása, a vidéki élethez kapcsolódó kulturális és természeti örökség bemutathatóvá tétele. A vidéki térségekben alacsony a termékek helyben történő értékesítésére alkalmas megfelelő infrastruktúrával ellátott helyi termelői értékesítő- és felvásárló-helyek száma, ezért a termékek nagy része közvetítő kereskedőkön keresztül a nagyvárosokban cserél gazdát, úgy kerül vissza a vidéki térségekbe, amelynek jelentős áremelő hatása van, valamint csökkenti a termelőknél maradó gazdasági haszon mértékét.

Az intézkedés célja a falvak településképeinek és környezetének javítása, az épített, természeti és kulturális örökség és helyi identitás megőrzése, megújítása, a termékértékesítés infrastrukturális feltételeinek javítása.

Ez az akció a “Munkahelyteremtés” és “A növekedés feltételeinek megteremtése” Községi Stratégiai Intézkedéscsoport megvalósítását szolgálja.

Intézkedések:

- A vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások
- A vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése

Célok:

A jogosult falvak legalább harmadában a helyi vállalkozók közreműködésével felállításra kerül egy szolgáltató központ. A jogosult falvakban az elérhető szolgáltatások száma növekedni fog.

3.3.3. A helyi kapacitásépítés támogatása

Ez az akció a regionális szintű vidékfejlesztési koncepciók kialakítását, azoknak a helyi fejlesztési stratégiába való beillesztését és annak megvalósítását ösztönzi, ezáltal pedig elősegíti az összes Intézkedéscsoport intézkedéseinek összeolvadását és területi koherenciáját. A akció ösztönzi a helyi vidékfejlesztési stratégiák kialakításához és megvalósításához szükséges helyi humán kapacitás fejlesztését. A akció segítséget nyújt a helyi fejlesztési stratégiák kialakításához és megvalósításához.

A helyi kapacitásfejlesztés célja az integrált szemléletű helyi (kistérségi) vidékfejlesztési stratégiák megvalósításán és széleskörű partnerség működtetésén keresztül a belső erőforrások fenntartható és innovatív hasznosításának, valamint a vidéki életminőség helyi megoldásokon alapuló javításának elősegítése.

Az akció célja, hogy kistérségi szintű stratégia készüljön az önkormányzati, gazdasági és civil szereplők részvételével. Ehhez a helyi vidékfejlesztési stratégia előkészítése és kidolgozása mellett szükség van megfelelően felkészített végrehajtó személyzet bevonására-továbbképzésére, illetve a fejlesztési elképzelések helyi szintű tájékoztatására.

A helyi vidékfejlesztési stratégiák hatékony megvalósításának alapvető feltétele a vidéki térségek (akcióterületek) emberi, kulturális, környezeti és gazdasági erőforrásainak ismerete, az önkormányzati, vállalkozói és a civil szféra szereplőivel való kapcsolattartás, a folyamatos, naprakész tájékoztatás, a fejlesztő tevékenységet végzők és az újonnan bekapcsolódók képzése. A helyi adottságok, értékek, kapacitások feltárására irányuló tanulmányok készítése, a hálózat-építés humán és fizikai kapacitásainak, felszereltségének javítása, magyar és külföldi szereplőkkel történő tapasztalat-megosztás, közös projektek kidolgozása biztosíthatja a fejlesztési kapacitások helyi szükségletekre szabott folyamatos bővülését.

A vidéki gazdaság és a helyi közösségek megerősítése csak egymáshoz szorosan kapcsolódó intézkedések eredményeként lehet eredményes. A LEADER megközelítésen alapuló emberi erőforrás-fejlesztés a helyi és kistérségi közösségek, kapcsolatrendszerek, fejlesztését, megerősítését, a partnerség kiépítését célozzák. Kitüntetett szerepet játszhatnak ebben a helyi körülményekre szabott, helyi megoldásokat kifejlesztő, innovatív humán szolgáltatások.

A közösségek tagjait bevonó, aktivitásra ösztönző, ugyanakkor kulturális sajátosságaitak tiszteletben tartó megközelítés alkalmassá teszi a LEADER programot a hátrányos vagy sajátos helyzetű társadalmi csoportok helyzetének javítására, integrációjának erősítésére.

A LEADER a helyi társadalom, a helyi közösségek, és szerveződésének ösztönzésével teremt kapcsolatot a vidéki gazdaság egyes szereplői között.

Ez az akció "A növekedés feltételeinek megteremtése" Községi Stratégiai Intézkedéscsoport megvalósítását szolgálja.

Intézkedések:

- LEADER
- Készségek elsajátítása, ösztönzés és a helyi fejlesztési stratégiák kidolgozása és végrehajtása

Célok:

Ennek a nemzeti prioritásnak a célja a jelenlegi LEADER szerkezet megerősítése Magyarországon a helyi akciócsoportok által a lefedett területek és a hatáskörükbe tartozó lakosság létszámának növelésével.

IV. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (Stratégiai Terv) indikatív forrásmegosztása

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv végrehajtására Magyarország egész területére vonatkoztatott **egyetlen vidékfejlesztési programot**, az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programot fogja benyújtani. Ezt a Programot **Magyarország egész területére érvényesíteni fogjuk**. A Program igazgatása és irányítása központi szinten valósul meg.

Az intézkedések egy része földrajzi szempontból lehatárolt, a különböző természeti jellemzők figyelembevételével (Kedvezőtlen adottságú területek, Natura 2000 területek), vagy a vidéki területek eltérő fejlettségi szintjére és népsűrűségére figyelemmel (III. Tengely Intézkedések).

A Program szerves célkitűzéseivel összhangban az indikatív forrásmegosztás a magyar mezőgazdaság sajátosságaihoz igazodik. A mezőgazdasági termelés versenyképességét a technológia korszerűsítésével, humán kapacitásépítéssel és a termelésben a magasabb hozzáadott érték elérésével ösztönözik az intézkedések. A vidéki területek környezeti állapotának megóvása a mezőgazdasággal összefüggő alacsony környezeti terhelés fenntartását és a nagy természeti értékű területek védelmének fokozását teszi szükségessé. A fejlesztési potenciál a vidéki vállalkozások versenyképességének javítására, munkahelyek teremtése és a szolgáltatási hozzáférés javítására összpontosít a vidéki területeken. **A nemzeti és regionális politikák** szintén hozzájárulnak a vidék helyzetének javításához és gazdaságának diverzifikálásához.

A korábbi és jelenlegi fejlesztési programok tapasztalatai szintén jelentős mértékben befolyásolták a forrásmegosztást annak érdekében, hogy a Magyarország számára 2007-2013 között rendelkezésre álló teljes fejlesztési forrás felhasználható legyen, és megfelelő módon hasznosuljon a mezőgazdaság, a vidéki területek fejlesztésére és a vidéki térségek kedvező környezeti állapotának fenntartására.

A Program **indikatív pénzügyi forrásmegosztása** az alábbiak szerint alakul.

A Vidékfejlesztési Program neve	Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból származó források*
Új Magyarország Vidékfejlesztési Program	100%
I. Intézkedéscsoport	47%
II. Intézkedéscsoport	32%
III. Intézkedéscsoport	17%
Technikai Segítségnyújtás	4%
Összesen	100%

*Az 1290/2005/EK Rendelet 12. cikk (2) bekezdése alapján rendelkezésre álló összeggel együtt.

A IV. Tengely forrásait – 5,5 % – a I-III. Tengelyre előirányzott összegből vonjuk le, rendre 25-10-65 százalékos arányban. Az I. Intézkedéscsoportra allokált források közül több mint 10 százalékpont szolgálja a II. Intézkedéscsoport célkitűzéseit. A részletes pénzügyi táblázatok a vidékfejlesztési program részét képezik.

V. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv belső és külső konzisztenciája, összhangja a többi Közösségi támogatási eszközzel

5.1. A Nemzeti Stratégiai Terv belső konzisztenciája

A Stratégia belső konzisztenciáját az a tény kényszeríti ki, hogy az Intézkedéscsoportok és intézkedések a tervezés során úgy kerültek kidolgozásra, hogy **kiaknázhatóak legyenek a közöttük fennálló szinergiák**. Az összes Intézkedéscsoport, beavatkozási akció és intézkedés hozzájárul a kiválasztott globális célkitűzés eléréséhez. A megvalósított intézkedések hatékonyságának javítására kiküszöbölésre kerültek az Intézkedéscsoportok, a beavatkozási akciók és az intézkedések között fennálló átfedések és ellentmondások.

I. Intézkedéscsoport

Az első Intézkedéscsoport intézkedései több szálon kapcsolódnak a második és harmadik Intézkedéscsoportéhoz. Egyrészt a képzés, szaktanácsadás rendszere valamennyi Intézkedéscsoport – potenciális – kedvezményezettjének szól. Másodszor, az I. Intézkedéscsoporton belül a mezőgazdaság korszerűsítésére irányuló összes beruházás megfelel a II. Intézkedéscsoport keretében megfogalmazott követelménynek a környezetvédelem, a fenntarthatóság és a földhasználat tekintetében. Harmadrészt a technológiai modernizációs folyamat eredményeként megjelenő munkaerő-kibocsátást a III. Intézkedéscsoportban támogatott diverzifikációs és általános vállalkozásösztönzési intézkedés segítségével lehet kezelni. Az I. Intézkedéscsoportban szereplő „Megújuló energia” beavatkozási akció kapcsolódik a II. Intézkedéscsoport „Erdészet” beavatkozási akciójához a termelési vertikum mentén. Az I. Intézkedéscsoportban található „Állattenyésztés” beavatkozási akciónak a II. intézkedéscsoport „Állattjóléti előírások” beavatkozási akcióhoz van kapcsolódása azáltal, hogy az első akció keretében létrehozott, az uniós előírásoknak megfelelő állattenyésztési beruházások alapján a tulajdonosok kompenzációs kifizetésre jogosultak.

II. Intézkedéscsoport

A II. Intézkedéscsoporton belül a Natura 2000 program fokozatosan indul be 2007-től, a III. Intézkedéscsoport kereteiben kidolgozott Natura tervekre épül. A fenntartható és környezettudatos földhasználat extenzív módszereinek támogatása és a II. Intézkedéscsoport keretében a biodiverzitás megőrzésének támogatása sokoldalú lehetőséget nyújt a vidéki gazdaság diverzifikálására, a tevékenységek kibővítésére, a különböző szolgáltatások bevezetésére, a foglalkoztatottság javítására, valamint az életminőség színvonalának emelésére a III. Intézkedéscsoport fő célkitűzéseiként. A II. Intézkedéscsoportban megvalósított vízgazdálkodási programok az I. Intézkedéscsoport vízgazdálkodási intézkedéseit egészítik ki.

III-IV. Intézkedéscsoportok

A települések korszerűsítését az I. Intézkedéscsoport infrastruktúra fejlesztési intézkedése és a III. Intézkedéscsoport intézkedései közül a vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése, valamint a vidéki alapszolgáltatások fejlesztése valósítja meg. A falusi turizmus területén megvalósuló beruházások a III. Intézkedéscsoport keretében a természeti elemek, és a természeti értékek megőrzésére építenek, amelyeket a II. Intézkedéscsoport támogat. Az I. Intézkedéscsoport keretében támogatott és kialakított „szaktanácsadás” a III.

Intézkedéscsoport részeként támogatott integrált települési szolgáltató terekben a falusi lakosság rendelkezésére álló szolgáltatások részét képezi. A LEADER megközelítés képezi a kapcsolatot a vidéki gazdaság egyes szereplői között elősegítve a helyi közösségeket és kezdeményezéseiket az I-III. Intézkedéscsoportok célkitűzéseikhez kapcsolódó fejlesztési stratégiák kidolgozásában és megvalósításában.

5.2. A Stratégiai Terv külső koherenciája

A versenyképes mezőgazdasági termelés megvalósítása, a bio-élelmiszerek termelését elősegítő élelmiszerbiztonsági és mezőgazdasági módszerek bevezetése következetesen illeszkedik az **európai bio-élelmiszer termelés és biogazdálkodás akciótervhez**, COM (2004) 415.

A mezőgazdasági termelés szerkezetátalakításának keretében a fő hangsúly a megújuló energiatermelő létesítmények megvalósítására irányul, mely hozzájárul a **megújuló energia hányadának növelésére vonatkozó EU kötelezettségeknek**, COM (2004) 366.

Az éghajlatváltozás hatásának tudatos ellensúlyozására a Stratégia II. Intézkedéscsoportjának célkitűzései és intézkedései – különösen az erdőgazdálkodással kapcsolatosak – megfelelnek az **EU Erdészeti Stratégiájának és Akciótervének**, COM(2005)84, amely kiemelkedő fontossággal bír a fenntarthatóság biztosítása és a munkahelyteremtés szempontjából is.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv célkitűzései – különösen a II. Intézkedéscsoport célkitűzései és intézkedései – közvetlen vagy közvetett kapcsolatban állnak a **Közösségi Környezetvédelmi Akcióprogrammal**, az Európai Parlament és a Tanács 1600/2002/EK határozata (2002. július 22.) a hatodik közösségi környezetvédelmi cselekvési program megállapításáról .

A Stratégiai Terv kidolgozása során kiemelt figyelmet kapott a **Lisszaboni Stratégia elveivel történő összhang biztosítása**. Magyarország a Stratégia átfogó és specifikus célkitűzéseit a Lisszaboni Stratégia középtávú felülvizsgálatának és értékelésének következtetéseivel és javaslataival összhangban határozta meg.

Az egész programra vonatkozóan érvényesek a Lisszaboni Stratégia elvei, kiemelkedően az I. és a III. Intézkedéscsoportok célkitűzéseiben és intézkedéseiben. A Stratégia célkitűzései szorosan kapcsolódnak a Lisszaboni Stratégia céljaihoz, mivel a versenyképesség és az innováció előmozdítására irányulnak a mezőgazdaság és a vidék gazdasága területén. A III. Intézkedéscsoport fő célkitűzése a vidéki gazdaság fejlesztése a vidéki vállalkozások jövedelemtermelő képességének megerősítése céljából, továbbá az agrárgazdaságból való elvándorlás ellensúlyozását szolgáló munkahelyek teremtése. Hosszútávon hozzájárul a **vidéki térségek gazdasági kohéziójának erősítéséhez** és a hosszú távú gazdasági növekedés feltételeinek megteremtéséhez.

A vidékről történő elvándorlást hivatottak csökkenteni a kulturális és szociális élet élénkülését, a helyi identitás erősödését, valamint a térség turisztikai vonzerejét erősítő

kulturális és szabadidős tevékenységek ösztönzését támogató intézkedések, ezzel is **elősegítve a vidéki társadalmi kohéziót.**

A Leader Intézkedéscsoport rendeltetése egy integrált fejlődés megalapozása a kistérségi szinten. A LEADER program keretében megvalósított kapacitásépítés, amely kapcsolódik az I. Intézkedéscsoporton belül az oktatást és képzést erősítő célokhoz, nagymértékben hozzájárul a Lisszaboni Stratégiában megállapított **tudásalapú társadalom** létrehozásának céljaihoz.

A Stratégiában **a környezetvédelem és fenntarthatóság biztosítása alapvető és horizontális cél.** A II. Intézkedéscsoport intézkedései pedig kifejezetten a környezet és a fenntarthatóság alapelveihez nyújtanak forrásokat. A II. Intézkedéscsoport a környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztésével, a kedvezőtlen adottságú területek kezelésével, az erdészeti valamint állattjóléti követelményeknek való megfelelést célzó intézkedésekkel alapvetően járul hozzá a környezet védelméhez, a fenntartható fejlődés fokozottabb figyelembevételéhez.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv messzemenően figyelembe veszi az új **Közösségi Agrárpolitika** piacszabályozási és vidékfejlesztési **célkitűzéseit**, a fejlesztések arányainak, célrendszerének módosulását. A Stratégia – a mezőgazdasági fejlesztések révén is – fokozottan érvényesíti, és komplexen kezeli a vidék fejlesztését, a fenntartható fejlődést, a vidéki népesség megőrzését és az életminőségének javítását szolgálja. A KAP reform során meghatározott kölcsönös megfeleltetés követelményeinek teljesítését a II. Intézkedéscsoport terület-alapú támogatásai közvetlenül tartalmazzák, míg az I. Intézkedéscsoport fejlesztési támogatásainak feltétele a vonatkozó higiéniai, állategészségügyi környezetvédelmi és élelmiszerbiztonsági előírások maradéktalan betartása. A Stratégia a gabonafélék termelésének csökkentését egyrészt - a KAP reformban meghatározott módon - a kínálat csökkentésével (agrár-környezetgazdálkodás, erdősítés) másrészt a gabonafeleslegek levezetésével (állattenyésztés fejlesztése, bioetanol termelés növelése, biomassa szélesebb körű felhasználásának ösztönzése) is segíti.

5.3. Kapcsolódás más nemzeti programokhoz és szakpolitikai koncepciókhoz

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv szervesen kapcsolódik a nemzetgazdaság fejlődéséhez kötődő és annak szempontjából érdemi koncepciókhoz.

Az **Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció (OFK), illetve az Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK)** elnevezésű hosszútávú fejlesztéspolitikai dokumentumok (2005-2020) határozzák meg az EU strukturális alapok és a Kohéziós Alap felhasználásának területeit és célkitűzéseit a 2007-2013 közötti időszakban. Az agrár-vidékfejlesztés az OFK stratégiai céljai közül elsősorban a gazdasági versenyképesség növeléséhez, továbbá a természeti erőforrások, a környezeti értékek megőrzéséhez, azok fenntartható hasznosításához kapcsolódik.

A Közösségi Iránymutatások figyelembe vételével, az Európai Unió lisszaboni céljaival összhangban a növekedésre és a foglalkoztatás bővítésére, valamint az életminőség humán és környezeti feltételeinek javítására irányul az Új Magyarország Fejlesztési Terv. Ezen túlmenően tiszteletben tartja a fenntarthatóság elvét a göteborgi Európa Tanács határozatainak megfelelően.

5.4. Az ÚMVST kapcsolódása más operatív programokhoz Magyarországon

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program és a Strukturális Alapokból és a Kohéziós Alapból 2007-től induló Operatív Programok közötti kapcsolódási pontok és az azok mentén érvényesített **lehatárolási elvek** az alábbiak.

Infrastrukturális beruházások esetében a mezőgazdaság és **vízgazdálkodás** területén a Stratégia csak mezőgazdasági külterületeken megvalósuló beruházásokat támogat. Ami a **megújuló energia létesítményekbe** történő befektetést illeti, a Program kizárólag a termelők tulajdonában álló kisméretű feldolgozó kapacitásokat támogatja.

Vállalkozásfejlesztés esetén – nagyon szűk körű kivételekkel – a vidéki területeken a **teljes kiépítettségű tevékenységekkel rendelkező mikrovállalkozások** támogathatóak.

Az **idegenforgalom** területén a lehatárolás elve a projekt nagyságától és a projekt tulajdonosok közötti integráció irányától függő megközelítést tükröz: a program támogatja a nem kereskedelmi szálláshelyek létesítését, a kapcsolódó szolgáltatásokkal és kisléptékű infrastruktúrával – mindez a horizontális integrációra törekedve valósul meg. Az egyéb idegenforgalmi beruházásokat a regionális operatív programok támogatják.

A **falumegújítást** illetően a kulturális értéket hordozó és védettség alatt álló épületeket, valamint az integrált közösségi és szolgáltató központokat támogatjuk a település vonzerejének és szolgáltatásokkal való ellátottságának növelése céljából. A **lehatárolás alapelve kettős**: ez részben a támogatásra jogosult települések körében, részben pedig a projekt összetettségében rejlik. A vidéki települések és egyszerű projektek támogatása a Vidékfejlesztési Program keretében valósul meg. A falusi infrastruktúra fejlesztése kívül esik a jogosult projektek körén.

A vidéki alapszolgáltatások támogatása esetén a **lehatárolási elv a települések méretétől függ**, nevezetesen a kistérségek központi településeit a regionális programok támogatják, míg a Vidékfejlesztési Program támogatja – és rangsorolja – a falvakat.

A vidéki alapszolgáltatások támogatása esetén a lehatárolási elv a települések méretétől függ, nevezetesen a kistérségek központi településeit a regionális programok támogatják, míg a Vidékfejlesztési Program támogatja a kis falvakat.

A Vidékfejlesztési Program által nyújtott tanácsadói szolgáltatások, képzések és ismeretfejlesztések kiterjedése a program potenciális kedvezményezettjeire korlátozódik és a program intézkedéseinek sikeres megvalósításához szükséges ismereteket tartalmazza.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv ugyancsak kiegészíti az Európai Halászati Alapból (EHA) az akvakultúra terén nyújtandó fejlesztési támogatásokat, hiszen azzal párhuzamos modernizációs célokat valósít meg elsősorban az I. és a II. Intézkedéscsoport révén. Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedés részét képező „Extenzív halastavak” célprogram 2007-től a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervben meghatározott feltételek mellett tovább folytatódik a jelen Stratégia és Program részeként.

5.5. A horizontális politikák

A hazai, az európai koncepcionális dokumentumokkal és a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal összhangban az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv **kiemelkedő figyelmet fordít a horizontális politikák érvényesítésére és a programszintű megvalósításra** (társadalmi/gazdasági/környezeti fenntarthatóság, esélyegyenlőség, társadalmi és regionális kohézió). Ezeket a politikákat a stratégia tervezésekor, a programkészítés, a megvalósítás, az értékelés és az ellenőrzés folyamatában egyaránt figyelembe kell venni. Az esélyegyenlőség elvének érvényesülését az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel összhangban és a korábbi gyakorlatnak megfelelően szükséges biztosítani. Ez magában foglalja a képzésre és a készségfejlesztésre vonatkozóan a nők, a roma emberek és a fogyatékkal élők célcsoportként való megjelenítését.

A LEADER akciócsoportok kiválasztásánál lényeges szempont annak figyelembe vétele, hogy a helyi fejlesztési stratégia hogyan hat a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra. A program Monitoring Bizottságának tagjai között továbbra is szerepelni fognak a fenti társadalmi csoportok képviselői. A horizontális politikák érvényesítésekor alapvető feltétel az uniós irányelvekkel és a hazai jogszabályokkal történő összhang megteremtése.

5.6. Társadalmi egyeztetés

A Stratégia társadalmi egyeztetésének újabb, intenzív szakasza a Kormány 2006. augusztus 16-i döntését követően indult. Ennek során **a következő csatornákon keresztül került sor a társadalmi partnerek megszólítására véleményük megismerése érdekében.**

- A társadalmi egyeztetés keretében minden megyében, jellemzően a megye valamely kistélepülésén vidéki lakossági fórum került megrendezésre.
- A Stratégiai Terv 11 témájában tematikus munkacsoport-ülések megrendezésére került sor a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumban. Az ülésekre meghívást kaptak az ágazat civil és érdekképviseleti szervei, tanácsadó-testületek, kamarák, agrárvállalkozások és az oktatási és tudományos élet szereplői. A Stratégiát a munkacsoportok mellett négy makrofórum is megtárgyalta.
- A társadalmi egyeztetés keretében felkérést kaptak a regionális fejlesztési tanácsok, valamint a kistérségek, hogy a Stratégiával kapcsolatos véleményüket, javaslataikat juttassák el az FVM részére.
- A társadalmi egyeztetés keretében külön honlap készült (www.strategia.fvm.hu), amelyen 5 különböző formában volt lehetőség véleménynyilvánításra.

A társadalmi egyeztetés struktúrája a következő alapelvek szem előtt tartása mellett került kialakításra:

1. **Hozzáférés biztosítása:** a stratégiai tervdokumentum minden érdeklődő állampolgár részére elérhető legyen
2. **Az interaktív véleménynyilvánítás lehetőségének megteremtése:** nemcsak egyoldalú véleményeztetés, hanem a közvetlen és kétirányú kommunikáció lehetőségének biztosítása is
3. **Többféle véleménynyilvánítási lehetőség, fórum felajánlása:** annak érdekében, hogy a témában valamennyi érintett és érdekelt fél lehetőséget kapjon
4. **Széleskörű tájékoztatás:** a társadalmi egyeztetés menetéről és a véleménynyilvánítás lehetőségeiről

5. **Visszacsatolás:** a beérkezett vélemények összegyűjtése, feldolgozása és tájékoztatás az eredményről

VI. A Nemzeti Vidéki Hálózat létrehozása

A Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat (NVH) az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programban a technikai segítségnyújtás részeként kerül felállításra a vidékfejlesztési politika alakításában és a vidékfejlesztési programokban érintett **kormányzati-, közigazgatási intézmények, társadalmi szervezetek és helyi közösségek, LEADER akciócsoportok**, különös tekintettel a Nemzeti LEADER Központra, valamint a vidékfejlesztési intézkedések kedvezményezettjeit, érintettjeit képviselő civil szervezetek és államigazgatási struktúrák **összefogásával**. A Hálózat felállítása illetve kiépítése során meg kell találni az összhangot és szinergiát a jelenleg meglévő kistérségi szintű hálózatokkal.

Az NVH **négy szervezeti szintből és egységből áll:**

- a) Központi irányítás és koordináció: az Irányító Hatóságon belül, annak egyik szervezeti egységként kerül felállításra a központi irányító egység,
- b) A hálózat regionális koordinációs egységei: ezek az egységek végzik a képzési feladatokat és a képzések szervezését,
- c) A hálózat helyi, kistérségi szintű koordinációs egységei,
- d) 2007 első félévében felállításra kerül az Irányító Hatóságon belül az NVH központi koordináló egysége. A koordináló egység 2007 folyamán megalkotja az NVH akciótervét, valamint lebonyolítja a regionális és kistérségi koordináló egységek kiválasztását. Ezáltal a képzés, valamint a vidékfejlesztési szereplők számára történő szolgáltatásnyújtás már 2007 elejétől elindulhat.

A NVH által végrehajtandó alapvető feladatokat **az Irányító Hatóság és az érintett résztvevők által 2007-ben kidolgozandó akcióterv állapítja meg.**

Az akcióterv a következőket tartalmazza alapfeladatként:

- A hálózat működtetéséhez szükséges infrastruktúra kialakításának és működtetésének megszervezését, ütemezését, szabályait.
- A hálózat irányítására vonatkozó – jogszabályi vagy az Irányító Hatóságon belül meghatározott – rendelkezéseket.
- Az Európai Vidékfejlesztési Hálózathoz való kapcsolódás módját, az arra vonatkozó szabályokat, az Irányító Hatóság, a regionális és a kistérségi koordinációs egységek szerepét és feladatait.
- A vidékfejlesztés helyes gyakorlatának, hazai és uniós gyakorlati tapasztalatainak (Intézkedéscsoportok szerinti és horizontális témakörök szerint elkülönített) összegzését, és a hálózat tagjai valamint az érintett szereplők részére történő átadását.
- A vidékfejlesztési politika értékelését, annak módszertanát, a vidékfejlesztésre vonatkozó információk – különös tekintettel a vidékfejlesztési szereplők igényeinek felmérésére – összegyűjtését, elemzését.

Mellékletek jegyzéke

- 1. Melléklet: Indikátorok jegyzéke**
 - 2. Melléklet: Részletes SWOT elemzés**
 - 3. Melléklet: A gazdaság ágazatainak hozzájárulása a Bruttó Hazai Termékhez**
 - 4. Melléklet: A mezőgazdaság szerepét tükröző indikátorok (2000-2005)**
 - 5. Melléklet: A mezőgazdasági ágazatok bruttó teljesítményének és bruttó hozzáadott értékének részesedése a nemzetgazdaságban**
 - 6. Melléklet: Foglalkoztatottság a mezőgazdaságban**
 - 7. Melléklet: Állatállomány**
 - 8. Melléklet: Az élelmiszeripar fő adatai**
 - 9. Melléklet: Egyéni gazdaságok és mezőgazdasági vállalkozások száma és földterülete birtoknagyság szerint (2003)**
 - 10. Melléklet: A magyar mezőgazdaság szerkezetének fő jellemzői**
 - 11. Melléklet: A vidéki térségek fő jellemzői**
-
- 1. Térkép: Magyarország domborzata**
 - 2. Térkép: Természetvédelmi területek Magyarországon**
 - 3. Térkép: Talajerózió Magyarországon**
 - 4. Térkép: Jelentős arányú roma lakossággal rendelkező vidéki területek**
 - 5. Térkép: A LEADER Akciócsoportok által lefedett terület**

1. Melléklet

Indikátorok jegyzéke

Fő hatás indikátorok

	Indikátor	Tengely	Indikátor mérése	Mértékegység	Cél adat	Értékelés Cél érték
1	Gazdasági növekedés	I, III, IV	Nettó hozzáadott érték	PPS		A program értékelő (teljesítmény és eredményadatok, alapindikátorok, elemzés és a projektek majd később az értékelések adatai alapján).
2	Munkahely teremtés	III, IV	Létrehozott munkahelyek nettó száma -	darab		
3	Munkatermelékenység	I	A bruttó hozzáadott érték változása teljes munkaidő egyenértékhez viszonyítva	AWU, FTE		
4	A biodiverzitás csökkenésének megfordítása	II	A biodiverzitás csökkenésének változása a kiválasztott madárfajok populációjának alakulásával mérve	%		
5	A nagy természeti értékű mezőgazdasági és erdészeti területek megóvása	II	A nagy természeti értékkel bíró területek nagyságának alakulása	ha		
6	A vízminőség javítása (a műtrágya mennyiség csökkentésével)	II	Változás a tápanyagmérlegben - N (értékek és trend)	kg/ha		
7	Hozzájárulás az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez	II	Megújuló energiaforrásokból származó energiatermelés növelése (mezőgazdaság/erdészet)	kt/olaj egyenérték kt/olaj egyenérték		

	<i>Kiegészítő hatás indikátorok</i>	Tengely	Indikátor mérése	Mértékegység	Alap adat	Értékelés Cél érték
1	Gazdasági növekedés	I, III, IV	Nettó hozzáadott érték - élelmiszeripari ágazat - mezőgazdasági ágazat - erdészeti ágazat - nem primer ágazat	PPS		A program értékelő (teljesítmény és eredményadatok,

2	Gazdasági növekedés	I, III, IV	A mezőgazdaság bruttó hozzáadott értékének növekedése (rögzített árfolyamon számolva)	%		alapindikátorok, elemzés és a projektek majd később az értékelések adatai alapján).
3	Gazdasági növekedés	I, III, IV	A mezőgazdaság jövedelmezőségének változása (rögzített árfolyamon számolva)	%		
4	Munkahely teremtés	III, IV	Létrehozott munkahelyek nettó száma <ul style="list-style-type: none"> - mezőgazdasági ágazat - élelmiszeripari ágazat - erdészeti ágazat - nem primer ágazat - nem (ebből nő) - életkor (25 év alatt és felett) 	AWU, FTE		
5	Munkahely teremtés	III, IV	Létrehozott munkahelyek nettó száma <ul style="list-style-type: none"> - fiatal gazdák 	AWU, FTE		
6	Munkatermelékenység	I	A bruttó hozzáadott érték változása teljes munkaidő egyenértékhez viszonyítva <ul style="list-style-type: none"> - mezőgazdasági ágazat - erdészeti ágazat - élelmiszeripari ágazat 			
6	Hozzájárulás az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez	II	Változás a megtermelt biomassza hasznosításának arányában	%		
7	Hozzájárulás az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez	II	Változás a megújuló energia erőforrást előállítására megművelt területben	ezer hektár		
8	Hozzájárulás az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez	II	Változás a környezettudatos extenzív mezőgazdasági és erdőgazdálkodási módszerekkel művelt vagy a helyi feltételekkel összhangban művelt terület nagyságában	ezer hektár		

Összefüggésekre épülő alapindikátorok

	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Alapadat adat	
Horizontális (Program szintű)	1. Vidéki térségek lehatárolása	A vidéki térségek lehatárolása NEM az OECD módszertan szerint történik (A definíciót lásd: 3.1 Fejezet)			
		Települések száma	szám		
		Összterület	km ²		
		Állandó lakosok száma ()	ezer fő		
	2. A vidéki térségek fontossága	Vidéki térségek területe	%		
		A vidéki térségek lakossága	%		
		Bruttó Hozzáadott Érték a vidéki területeken	%		
		Foglalkoztatottság a vidéki területeken	%		
I. Tengely A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása	3. Mezőgazdasági földhasználat	Termőterület	%		
		Állandó rét/legelő	%		
		Állandó haszonnövény	%		
	4. A gazdaságok szerkezete	Gazdaságok száma	szám		
		Megművelt mezőgazdasági terület	ezer hektár		
		Átlagos birtoknagyság és megoszlás (5 hektár mezőgazdasági művelt terület alatti gazdaságok, 5-50 hektár, 50 hektár és nagyobb megművelt mezőgazdasági területtel rendelkező gazdaságok)	ha		
		Átlagos gazdaságméret és megoszlás (2 ESU-nál kisebb gazdaságok aránya, 2-100 ESU, 100 ESU felett)	ESU		
		Munkaerő (Éves munkaegység a mezőgazdaságban)	AWU		
	5. Erdőgazdasági szerkezet	Kitermelést biztosító erdő területe (FAWS)	ha		
		Tulajdonviszony („jogosult” tulajdonú FAWS terület – állami, magán)	%		

		Magán erdőgazdaság és más fás terület átlagos mérete (FOWL)	ha		
	6. Erdők termelékenysége	Nettó átlagos éves térfogatnövekmény (FAWS)	m ³ /év/ha		

II. Tengely A környezet és a vidék állapotának javítása	7. Erdősültség	A mezőgazdasági / erdészeti / természetes / mesterséges területek aránya	%		
	8. KAT	Megművelt mezőgazdasági terület – nem KAT	%		
		Megművelt mezőgazdasági terület – különleges hátrányokkal érintett KAT	%		
	9. Extenzív művelésű területek	Extenzív növénytermesztésben hasznosított mezőgazdasági terület	%		
		Extenzív legeltetésben hasznosított mezőgazdasági terület	%		
	10. Natura 2000 terület	Natura 2000 szerint védett terület	%		
		Mezőgazdasági terület a Natura 2000 szerint védett területen	%		
		Erdő a Natura 2000 szerint védett területen	%		
	11. Biodiverzitás : védett erdők	Védett erdőterület a biodiverzitás, a táji és sajátos természeti elemek megőrzésére (MCPFE 4.9, 1.1, 1.2, 1.2 és 2. osztályok)	az összes erdőterület %-ában		
	12. Erdőterületek fejlesztése	Erdők és fás földterületek átlagos évi növekedése	h/év		
	13. Az erdei ökoszisztéma egészsége	Fák / tűlevelűek / lombos fák aránya a 2-4 lombpusztulási kategóriákban	%		
	14. Vízminőség	Nitrát érzékeny övezetként kijelölt terület aránya Magyarországon	%		
	15. Vízhasználat	Öntözött mezőgazdaságilag hasznosított terület aránya	%		
	16. Erdők védelme főleg a talajvédelem és más ökoszisztéma funkciók szempontjából	Főként talaj és vízvédelmi célból kezelt FOWL terület (MCPFE 5.1 3.1 osztály)	az összes erdőterület %-ában		

III. Tengely A vidéki területeken az életminőség javítása és a gazdasági tevékenység diverzifikációjának erősítése (a vidéki területek értékei)	Népsűrűség	Vidéki népsűrűség	lakos/km ²		
	Korstruktúra	a 0-14 éves lakosság aránya	%		
		a 15-35 / 54-64 éves lakosság aránya	%		
		a 64 + éves lakosság aránya	%		
	A gazdaság szerkezete	Bruttó Hozzáadott Érték a primer ágazatban	%		
		Bruttó Hozzáadott Érték a szekundér ágazatban	%		
		Bruttó Hozzáadott Érték a tercier ágazatban	%		
	A foglalkoztatottság struktúrája	Bruttó Hozzáadott Érték a primér ágazatban	%		
		Bruttó Hozzáadott Érték a szekundér ágazatban	%		
		Foglalkoztatottság a tercier ágazatban	%		
	Tartós munkanélküliség	Tartós munkanélküliség	%		
	Iskolai végzettség	Közép- és felsőfokú iskolai végzettségű személyek (25-64 éves életkorban)	%		
	Internet infrastruktúra	ADSL lefedettség Magyarországon	%		

Célkitűzéshez kapcsolódó alapérték indikátorok

	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Alapadat adat	Forrás / CÉLKITŰZÉS
Horizontális (Program szintű)	1. Gazdasági fejlődés	GDP /fő vásárlóerő egységben (PPS) (EU-25 = 100, 2000-2002 hároméves átlaga)	Vásárlóerő egység / fő		
	2. Foglalkoztatottsági ráta:	Foglalkoztatott személyek a 15-64 éves lakosság arányában	%		
	3. Munkanélküliség	Munkanélküliségi ráta (munkanélküliek a gazdasági szempontból aktív lakosság százalékában)	%		

I. Tengely A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása	4. Oktatás és képzés a mezőgazdaságban	Alap és középfokú mezőgazdasági szakképesítésű gazdálkodók százalékos aránya	% szám		
	5. Korstruktúra a mezőgazdaságban	35 évnél fiatalabb és 55 éves ill. idősebb gazdálkodók aránya	%		
	6. A munka termelékenysége a mezőgazdaságban	Bruttó Hozzáadott Érték per éves munkaegység	ezer euró /AWU		
	7. Bruttó hozzáadott érték képződése a mezőgazdaságban	Bruttó hozzáadott érték a mezőgazdaságban	millió euró		
	8. Foglalkoztatás a primer ágazatban	Foglalkoztatottság a primer ágazatban	Foglalkoztatottak száma, ezer		
	9. Gazdasági fejlődés a primer ágazatban	Bruttó Hozzáadott Érték a primer ágazatban	millió euró		
	10. Munkatermelékenység az élelmiszeriparban	Bruttó Hozzáadott Érték per fő foglalkoztatott az élelmiszeriparban	Ezer euró per foglalkoztatott		
	11. Bruttó Hozzáadott Érték keletkezése az élelmiszeriparban	Bruttó Hozzáadott Érték az élelmiszeriparban	millió euró		
	12. Foglalkoztatottság alakulása az élelmiszeriparban	Foglalkoztatottság alakulása az élelmiszeriparban	Foglalkoztatottak száma, ezer		
	13. Az élelmiszeripar gazdasági fejlettsége	Bruttó Hozzáadott Érték az élelmiszeriparban	millió euró		

	14. Munkatermelé kenység az erdőszetben	Bruttó Hozzáadott Érték per foglalkoztatott az erdőszetben	Ezer euró / egy alkalmazott		
	15. Bruttó hozzáadott érték képződése az erdőszetben	Bruttó hozzáadott érték képződése az erdőszetben	millió euró		
	16. Félig-önellátó gazdálkodás fontossága az új tagállamokban	Egy gazdaság egységénél kisebb gazdaságok száma az új tagállamokban	darab %		
II. Tengely A környezet és a vidék fejlesztése tájgazdálkodás útján	17. Biodiverzitás: Szántóföldi madarak populációja	Kiválasztott madárfajok populációjának alakulása / számának változása	index		
	18. Biodiverzitás: Magas természeti értékű termőterület és erdőgazdaság	Magas természeti értékű termőterületből hasznosított mezőgazdasági terület	ha/hasznosított mezőgazdasági terület		
	19. Biodiverzitás: fajok összetétele	Erdő és más fás terület nagysága az előforduló fajok száma és az erdő típusa szerint osztályozva	%		
	20. Vízminőség: bruttó tápanyagegyen súly	Tápanyagtöbblet / ha	kg/ha		
	21. Vízminőség: Nitrát- és növényvédőszer szennyezés	Koncentráció éves alakulása	index		
	22. Talaj: Veszélyeztetett területek	Talajerózió által veszélyeztetett területek	tonna/ha/év (becslés)		
	23. Talaj: Biogazdálkodás	Biogazdálkodással hasznosított mezőgazdasági terület	ha		

III. Tengely Az életminőség javítása a vidéki területeken és a gazdasági tevékenység diverzifikációjának ösztönzése (a vidéki területek	24. Éghajlatváltozás: megújuló energia termelése mezőgazdaságból és erdészetből	Megújuló energia termelése mezőgazdaságból és erdészetből	Ktoe és Ktoe		
	25. Éghajlatváltozás: megújuló energia termelésére alkalmazott mezőgazdasági terület	Energia és biomassza növények termelésére alkalmazott mezőgazdasági terület	hektár, mezőgazdasági lag hasznosított terület		
	26. Éghajlatváltozás / levegő minőség: gáz emisszió a mezőgazdaságból	Üvegház hatású gázok és ammónia kibocsátása a mezőgazdaságból	1000 t CO ₂ és 1000 t ammónia		
	27. Más keresőtevékenységgel rendelkező gazdálkodók	Mezőgazdaságon kívül más kereső tevékenységgel rendelkező gazdálkodók aránya	%		
	28. Foglalkoztatottság alakulása a nem mezőgazdasági ágazatban	Foglalkoztatottság a szekunder és terciér szektorokban (vidéki térségekben)	Ezer fő		
	29. Foglalkoztatottság alakulása a nem mezőgazdasági ágazatban	Bruttó Hozzáadott Érték a szekunder és terciér szektorokban (vidéki területeken)	millió euró		
30. Önfoglalkoztatás alakulása	Önfoglalkoztató személyek száma (a vidéki térségekben)	Személyek száma			
31. Idegenforgalmi infrastruktúra	Összes szálláshelyek száma az idegenforgalmi szálláshelyek összes formájában	Ágyak száma			

	32. Internet ellátottság a vidéki térségekben	ADSL előfizetők száma az össznépesség százalékában	%		
	33. A szolgáltatási ágazat fejlődése	Szolgáltatások bruttó hozzáadott értéke az összes bruttó hozzáadott érték százalékában	% millió euró		
	34. Nettó elvándorlás	A nettó elvándorlás évi értéke	Aránya 1000 lakoshoz viszonyítva		
	35. Élethosszig tartó tanulás a vidéki területeken	Az oktatásban és képzésben résztvevő felnőttek (25-64 éves) %-a			
IV. Tenge IV	36. Helyi Akciócsoportok alakulása	A lakosság aránya a HACCS által érintett területen	%		

Addicionális (célokhoz kapcsolódó) alapindikátorok:

Indikátor	Mérőszám, (mértékegység), év	Kiinduló állapot	Célállapot
Horizontális indikátorok			
Gazdasági fejlődés	Mezőgazdasági termelés aránya a GDP-ből, (%), 2004	3.1	2.9
Mezőgazdasági foglalkoztatás	Mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból, (%), 2005	4.97	3.9
Esélyegyenlőség fenntartása	A nők aránya a mezőgazdasági foglalkoztatottakból, (%), 2004	22.9	20
Környezeti fenntarthatóság	Energiatermelésre felhasznált megtermelt biomassa aránya (%)	8-10	22
Területi kohézió fenntartása	Az egy főre jutó GDP (régiók szintjén mért) szélsőértékei közötti különbség, (%), 2003	39.7	35.5
	Az elvándorlási különbség a vidéki térségekben, (fő), 2005	4 020	3500
Társadalmi kohézió fenntartása	Aktív kereső nélküli háztartások száma a vidéki térségekben, (ezer háztartás), 2001	655.7	620
I. Intézkedéscsoport: A mezőgazdasági és erdészeti ágazatok versenyképességének javítása			
Átfogó cél: A fenntartható és versenyképes agrár- és élelmiszergazdaság megteremtése			
Mezőgazdaság hozzáadott értéke	Mezőgazdaság hozzáadott értéke, (folyó áron, milliárd Ft), 2004	676.6	+300
A mezőgazdaság jövedelmezősége	A mezőgazdaság jövedelmezősége*, (Ft)	1.3	+0.5
	Az élelmiszeripar jövedelmezősége, (HUF)	2.6	+1
	Az erdőgazdaság jövedelmezősége, (Ft)	2.1	+0.8

A megőrzött és létrehozott munkahelyek száma	A megőrzött és létrehozott munkahelyek száma, (ezer FTE, ÉME)	~	
Mezőgazdasági export	Az élelmiszergazdaság összes exportból való részesedése, (%), 2005	6.1	+0.5
Specifikus cél: Az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzettségének és korstruktúrájának javítása			
Korstruktúra	A 40 év alatti egyéni gazdálkodók aránya, (%), 2005	14.4	+2
	Az 55 év feletti egyéni gazdálkodók aránya, (%), 2005	51.7	-1
	Fiatalkorú gazdálkodók által létrehozott gazdaságok száma, 2005	86	+2100
Képzés	Tovább- és átképzésben résztvevő munkaerő száma az élelmiszergazdaságban, (ezer fő), 2005	16	+100
Szaktanácsadás	Szaktanácsadást igénybevevő gazdálkodók száma, (ezer fő), 2005	1.5	+35
Internet használat	Számítógépet és internetet használó egyéni gazdálkodók aránya, (%)	28	+40
Specifikus cél: A termelési szerkezetváltás ösztönzése a fenntartható termelési struktúra elérése érdekében			
Mezőgazdasági ágazatok kibocsátása	A mezőgazdaság bruttó kibocsátásának megoszlása a főbb ágazatokban (állattenyésztés/növénytermelés és ebből kertészet), (%), 2004	35.2/56.9/6.1	+9.8/-11.9/+1.8
Energetikai célú gabonatermelés	Energetikai célú gabonatermelés aránya, (%), 2004	0.3	+4
Állattenyésztés fejlesztése	Állattenyésztést folytató egyéni gazdaságok száma, (ezer gazdaság), 2005	222.7	+5
Kertészet fejlesztése	Kertészeti termelést folytató egyéni gazdaságok száma, (ezer gazdaság) 2005	11.1	+1.5
Termelői csoportok	Termelői csoportok száma, 2004	252	+500
	Termelői csoportok nettó árbevétele, (Milliárd Ft), 2004	118.0	+300
	A termelői csoportok által értékesített termékekből származó jövedelem aránya a mezőgazdasági jövedelemben (%)	NA	
	Termelői csoportok által lefedett mezőgazdasági terület (%)	NA	
A termelés diverzifikálása	Élelmiszer-feldolgozást végző egyéni gazdaságok aránya (hús/tej/gyümölcs és zöldség/borkészítés borpalackozás), (%), 2005	0.8/0.5/1.3/0.6	
Specifikus cél: A fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése, az innováció elősegítése			
Mezőgazdasági beruházások értéke	Mezőgazdasági beruházások értéke (1995. évi változatlan áron), (Milliárd Ft), 2004	31.2	150/év
Korszerűsítő beruházások aránya	Korszerűsítő beruházások aránya eszközcsoportonként (gép/épület/egyéb), (%), 2004	38.4/30.4/31.2	42/38/20

Állattartás korszerűsítése	Korszerűsítésre szoruló állattartó telepek száma, 2005	3850	-2000
Mezőgazdasági termékek primer feldolgozásának korszerűsítése	Korszerű technológiájú feldolgozó üzemek aránya, (%)	30	+35
	A feldolgozás és értékesítés technikai háttérét (minőségkövetés, tárolás, csomagolás, raktárnyilvántartás) komplexen korszerűsítő fejlesztések aránya (%)	60	+5
Ültetvények fejlesztése	Ültetvény felújítás, (ezer ha)		
	Ültetvénytelepítés, (ezer ha)		
Öntözésfejlesztés	Öntözött terület, (ezer ha), 2004	93	+50
Mezőgazdasági energiafelhasználási hatékonysága	A mezőgazdaság egységnyi GDP-re jutó energiafelhasználása (terajoule/milliárd Ft), 2004	43.5	-2.5
Birtokrendezés	Birtokrendezéssel érintett termőterület, (ezer ha), 2005	55	+300
Specifikus cél: A mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása			
Termelői szerveződések	Alapanyag termelő és feldolgozó integrációk (szerveződések) száma (növénytermelés/állattenyésztés/kertészet/erdészet)	NA	
Különleges minőségű termékek előállítására	Földrajzi árujelzővel ellátott bejelentett termékek száma, (db)	11	+20-25
	Kiváló minőségű élelmiszerek tanúsítási rendszerébe tartozó termékek száma, (db)	350	+50
	Földrajzi árujelzővel ellátott és hagyományos, különleges termékek árbevételének aránya az élelmiszergazdaság árbevételéből, (%)	0.5	+0.5
	Hagyományos különleges tulajdonságú termékek száma, (db)	0	+10
	A magasabb minőségű, nagyobb hozzáadott értékű termékek aránya, (%)	2-3	+5
II. Intézkedéscsoport: A környezet és a vidék fejlesztése			
Átfogó cél: A mezőgazdaság és az erdészet környezetbarát fejlesztése a terület agroökológiai adottságaihoz igazodó földhasználat térnyerésével, a természeti-táji erőforrások védelme, állapotuk javítása			
Extenzív földhasznosítás	A környezetvédelmi és a tájgazdálkodási szempontokat előtérbe helyező, az agroökológiai adottságokhoz igazodó mező- és erdőgazdálkodással érintett termőterület (millió ha), 2005	~1.5	2.3
Éghajlatváltozás mérséklése	Globális éghajlatváltozás (és következményei) mérséklésére hasznosított terület:		
	- megújuló erőforrások termelésére hasznosított mezőgazdasági terület, (ezer ha), 2005	5,7	300
	- fás szárú energiaültetvény, (ezer ha), 2005	~0	+60

Specifikus cél: Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása, környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése

Extenzív hasznosítású mezőgazdasági területek	Biogazdálkodásba bevont ellenőrzött, illetve átállás alatt lévő terület nagysága, (ezer ha), 2005	128	300
	Agrár-környezetvédelmi program alá tartozó földterület a mezőgazdasági területből, (%), 2005	25.3	28
Érzékeny természeti terület	Különböző vadfajok vagy közösségek megóvására leszerződött terület nagysága (ezer ha), 2005	119.7	200
	A szennyezőanyagok vízbázisokba történő kibocsátása mérséklésére per megakadályozására kijelölt terület, (ezer ha), 2005	0.8	2
Kedvezőtlen talajállapot javítása	Lápos és vizes élőhelyek megóvása, (ezer ha), 2005	35.3	40
	Támogatott biogazdálkodási terület,		130
	Integrált gazdálkodás, (ezer ha), 2005	297.2	600
	Talajvesztés által veszélyeztetett megművelt terület védelme (víz és szél erózió), (ezer ha), 2005	0	100
	A talajba jutott aktív hatóanyagok / kemikáliák csökkentése által érintett terület (ezer ha), 2005	1450.6	1600
Natura 2000 mezőgazdasági terület	A NATURA 2000 szántó- és gyepterületek a mezőgazdasági területből, (%), 2005	17.2	17.2
	Támogatott NATURA 2000 szántó- és gyepterület	0	400
Vizek megfelelő állapota	WFD területek (vízgyűjtő kezelési tervek és vízbázis védelmi területek akcióprogramjai) (ezer ha,)	NA	
	Támogatott WFD területek, (ezer ha)	0	
Specifikus cél: Kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység fenntartása			
Kedvezőtlen adottságú terület	Kedvezőtlen adottságú terület, (ezer ha)	883.6	883.6
	Támogatott kedvezőtlen adottságú terület a mezőgazdasági területből, (%), 2005	218.0	350
	Kedvezőtlen adottságú területeken gazdálkodók száma, (ezer fő)	6.6	7.8
Művelés felhagyása	Parlagon hagyott szántóterületek aránya, (%) 2004	4.1	3.5
Specifikus cél: Erdészeti földterületek fenntartható használata, valamint az erdősültség növelése			
Az ország erdősültsége	Erdősültség, (%), 2005	19.9	20
Erdőtelepítés	Elsődleges erdőtelepítés mezőgazdasági területen, (ezer ha), 2005	17.8	+70
	- őshonos, lombos erdőt alkotó fafajokból történő erdőtelepítés aránya, (%)	59.0	65

Erdészeti környezetvédelem	Az erdő környezetvédelmi programba bevont erdők területe (1.000 ha)	0	160
Natura 2000 erdő	Natura 2000 erdőterület (ezer ha), 2005	773.4	773.4
	- ebből magánerdő (%)	26.8	26.8
Specifikus cél: Állatjóléti kifizetések biztosítása			
Állatjólét	Állatjóléti és egészségügyi célú támogatásban részesülő gazdaságok száma, (db)	~	3000
	Magas szintű tartástechnológiák fenntartásával érintett állatállomány, (ÁE)	~	
	Magas szintű tartástechnológia kialakításával létrehozott férőhely, (ÁE)	~	2200
III. Intézkedéscsoport: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése			
<i>Átfogó cél: A vidéki lakosság életminőségének, jövedelmi és foglalkoztatottsági helyzetének javítása</i>			
Jövedelemszint	A vidéki térségekben az 1 lakosra jutó átlagos belföldi jövedelem (Ft) és aránya az országos átlaghoz képest (%), 2004	393.6 71.45	HUF, 425/73
<i>Specifikus célkitűzés: A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése</i>			
Vállalkozások száma	Az 1-9 főt alkalmazó, vidéki területeken működő vállalkozások száma (ezer vállalkozás), 2004	207.3	215
Vállalkozás sűrűség	A vidéki területeken ezer főre jutó működő vállalkozások száma (db)	56.45	58
Falusi szállásadás	Falusi szállásadás vendéglátóinak száma (ezer fő), 2005	7.3	8.2
	Vendégek száma a falusi magán szálláshelyen (külföldi/belföldi), (ezer fő), 2005	36.2 / 116.4	48/140
	Falusi magán szálláshelyen eltöltött vendégéjszakák száma (külföldi/belföldi), (ezer vendégéjszaka), 2005	171.3 / 396.6	188/417
<i>Specifikus célkitűzés: A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása révén</i>			
Örökségvédelem	A vidéki térségekben a veszélyeztetett műemlékek aránya (%)	41	33
A falusi (rurális) kulturális és természeti örökség bemutatása	Leíró jellegű (A vidékfejlesztési kistérségi menedzserek körében 2005-ben elkészített felmérés alapján jelenleg a települések kb. 16%-ában folyik ilyen tevékenység. A leírás tartalmazza a vidéki életet, hagyományokat, természeti értékeket (falumúzeum, tájház, egyedi tájérték stb., a védetté nyilvánított értékek bemutatásának) bemutató helyekkel rendelkező vidéki települések és bemutatóhelyek számát.)	-	21%
A helyben	Leíró jellegű (A települések alacsony aránya	-	+220

előállított termékek értékesítésére szolgáló infrastruktúra (helyi piacok)	működtet helyi termékek értékesítésére piacot. A leírás tartalmazza a vidéki térségekben legalább heti rendszerességgel működtetett, megfelelő alpinfrastruktúrával ellátott helyi piacok számát, elhelyezkedését).		
<i>Specifikus célkitűzés: A vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások fejlesztése</i>			
Alapszolgáltatások elérhetősége	Leíró jellegű: A vidéki települések program által támogatható szolgáltatásokkal való ellátásának javítása (szolgáltatás típusonként)	-	
Szociális gazdaság	A szociális szektorban alkalmazott emberek száma (ezer fő), 2004	NA	+3
IV. Intézkedéscsoport: LEADER típusú helyi fejlesztések			
<i>Átfogó cél: Az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításán és széleskörű partnerség működtetésén keresztül a belső erőforrások fenntartható és innovatív hasznosításának, a vidéki életminőség helyi megoldásokon alapuló javításának elősegítése</i>			
<i>Specifikus célkitűzés: Fenntartható és versenyképes, újszerű, helyi eljárások ösztönzése</i>			
<i>Specifikus célkitűzés: A vidéki gazdasági potenciál erősödése a helyi adottságokon nyugvó integrált programok révén</i>			
<i>Specifikus célkitűzés: Kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása</i>			
<i>Specifikus célkitűzés: Humán infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése</i>			
<i>Specifikus célkitűzés: Helyi együttműködést és partnerséget elősegítő kapacitás és készségfejlesztés</i>			
		0	

További (összefüggésekhez kapcsolódó¹⁶) alapindikátorok:

Indikátor	Mérőszám, (mértékegység), év	Kiinduló állapot	Célállapot
Horizontális indikátorok			
I. Intézkedéscsoport: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása			
Átlagos birtokméret	Az átlagos birtokméret (egyéni gazdaságok/gazdasági szervezetek), (ha), 2005	3.5/486.8	15/650
Eszközellátottság	Gabona-betakarítógépek száma, (ezer db), 2005	12.1	+2
	1000 ha mg.- területre jutó traktorkapacitás, (kW), 2000	815	+90
Traktorsűrűség	100 ha mezőgazdasági területre jutó kombájnok száma, 2005	0.21	+0.04
Kombájnsűrűség	100 ha mezőgazdasági területre jutó kombájnok száma, 2005	0.21	+0.04
II. Intézkedéscsoport: A környezet és a vidék fejlesztése			
Országos jelentőségű védett területek aránya, (%), 2004		8.9	8.9
Természetvédelmi területek aránya	Szervestrágyázott terület, (ezer ha), 2004	460.2	500
Talajerő visszapótlás	Műtrágyázott területen felhasznált műtrágyamennyiség hatóanyag, (gazdasági szervezetek, kg/ha), 2005	133	150
	Mezőgazdasági területre jutó értékesített műtrágyamennyiség hatóanyag, (kg/ha), 2005	67	85
	Növényvédőszerrel kezelt alapterület, (gazdasági szervezetek, ezer ha), 2005		
Növényvédőszer felhasználás	- gyomirtóval	1562.1	1410
	- rovarölőszerrel	733.2	580
	- gombaölőszerrel	791.1	640
	- egyéb növényvédő szerrel	363.1	210
	- egyéb növényvédő szerrel	363.1	210
III. Intézkedéscsoport: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése			
Regisztrált tartós munkanélküliek aránya az összlakosságon és a regisztrált munkanélkülieken belül a vidéki térségekben, (%), 2005		48.76	42.5
Tartós			

¹⁶ Általános gazdasági-, környezeti-, szerkezeti-, társadalmi viszonyokkal összefüggő változások hatása (context)

munkanélküliség			
-----------------	--	--	--

2. Melléklet

Részletes SWOT elemzés

Az I. Intézkedéscsoporthoz fűződő SWOT tételek

Erősségek	Gyengeségek
Kiemelkedően jó ökológiai, termőhelyi adottságok	Szélsőséges csapadékviszonyok, ebből következő kedvezőtlen vízháztartási helyzet
Felszíni és felszín alatti vízkészletek gazdagsága	Az ágazat alacsony jövedelmezősége, tőkehiány
Korszerű biológiai háttér, nagy teljesítőképességű biológiai alapok	A gazdaságok mérete, formája, termelőkapacitása közötti összhang nem megfelelő, egyes tevékenységekben a műszaki, technikai színvonal alacsony
Magas színvonalú elméleti-, kutatási tudásbázis, kiépített szakképzési hálózat	Az épületek, építmények, állattartó telepek jelentős hányada nem felel meg az uniós előírásoknak
A nagy élelmiszerfeldolgozó vállalkozások hatékonyan működnek	A termelői infrastruktúra hiányos, korszerűtlen
A szántóföldi termelésben a megújult műszaki-technikai eszközállomány	A gazdálkodók- és általában a mezőgazdaságban foglalkoztatottak korösszetétele kedvezőtlen
Elindult a földhasználat koncentrációja	Hiányosak a gazdálkodók szakmai, vállalkozói, piaci és marketingismeretei
Bizonyos speciális helyi termékekkel egyes KKV-k jó eredményeket tudtak elérni (megjelentek jó törekvések KKV-k részéről piacszerzés területén, igaz, a volumen még nem meghatározó)	A szakképzés nem kellően gyakorlatorientált, a szaktanácsadási rendszer működése nem kielégítő
Alacsony környezeti terhelés	A termékpályák egészét segítő szolgáltatások, kereskedelmi, logisztikai rendszerek (raktározás, szállítás) fejletlenek
A korábbi vidékfejlesztési programokból megvalósult kedvező hatások	Az egyéni gazdálkodók piaci szervezettsége alacsony szintű

Hozamszabályozáson alapuló hosszú távú erdőterv szerinti gazdálkodás megléte	A kis- és közepes méretű élelmiszerfeldolgozó vállalkozások strukturális gyengeségei, elavult műszaki színvonala, gyenge marketing tevékenysége
	Az élelmiszer-feldolgozás és az alapanyag termelés jelentős elkülönülése, a minőség-követés nem kielégítő
	Nincs elfogadott nemzeti agrárstratégia
	Az erdészetben nem alakultak széles körben hatékonyan működő termelői csoportok (magán-erdőgazdálkodók: eszköz, tőke, ismeret hiánya)
	Az (élelmiszeripari és mezőgazdasági) KKV-k gyenge innovációs tevékenysége és képessége
	Gyenge, illetve hiányzó integráció és együttműködés
	Ágazati problémák területi vonzatokkal
Lehetőségek	Veszélyek
Fokozódó bel- és külpiaci igény a jó minőségű hazai alapanyagok, a hagyományos, különleges, eredetcímkével ellátott élelmiszeripari termékek iránt	Az agrárágazat versenyhátrányának növekedése
Az élelmiszerbiztonság, a minőség, a környezetvédelmi, higiéniai feltételek javulása, korszerűsödése	Az érdekérvényesítés gyengülése
A gazdálkodók szakmai ismereteinek, korösszetételének javulása	A termelők piacvesztése, a termelés visszaszorulása, foglalkoztatási, megélhetési feszültségek
Fogyasztói igényeknek megfelelő, hazai alapanyagok felhasználása, minőségi termékek készítése, értékesítése marketinggel fokozható.	Regionális különbségek növekedése
Összehangolt, jól működő termékpályák (termelés, feldolgozás, értékesítés) kialakulása, az érdekek összehangolása	Az elmaradó fejlesztések konzerválják a környezetkárosító termelési eljárásokat

Alternatív energia-előállítás	Az ár-érzékeny fogyasztói kereslet előnyben részesíti az olcsó, sokszor silány minőségű és beltartalmi értékű importárak vásárlását
Mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése	Természeti és tájértékek biológiai hanyatlása, biológiai sokféleség csökkenése.
Nő az erdei melléktermékek iránti kereslet	KAP esetleges reformja
	A versenyképesség javítása során nem veszik figyelembe a fenntarthatóságot és a környezetvédelmi elvárásokat

A II. Intézkedéscsoportozáshoz fűződő SWOT tények

Erősségek	Gyengeségek
Az erdőterületeken több célú, hosszú távú erdőtervezési szerinti gazdálkodás folyik	Kevésbé elterjedtek a környezetbarát technológiák, a természeti erőforrások védelme, fenntartása nem megfelelő
A vadgazdálkodás adottságai kedvezőek	A természeti értékekkel bíró területek megfelelő kezelése és fenntartása nem megoldott
Alacsony környezetterhelés	Szakértelem és szaktudás hiánya a környezetgazdálkodásban
Gazdag biodiverzitás	A környezetgazdálkodással kapcsolatos intézkedések alulfinanszírozottak
Gazdag természeti értékek	A valódi mérhető környezet- és természetvédelmi javító eljárások arányai nem elégségesek (a természetvédelmi szempontok nem kellően érvényesülnek a mg-i termelésben)
Az extenzív gazdálkodási módok jelenléte	A kisgazdaságokban helyi piacra előállított termékek nehézkes helyi értékesítése
A gazdálkodók felismerték a mezőgazdasággal szemben támasztott környezetvédelmi/megőrzési igényeket, valamint a benne rejlő lehetőségeket	
A közjóléti erdőgazdálkodás több évtizedes múltja	
Az őshonos állatfajta tartásával kapcsolatban rendelkezünk megfelelő gyakorlattal, illetve a genetikai alapok fenntartására irányuló rendszerekkel és többnyire a bázissal is.	
Folyamatos, kiegyensúlyozott erdőtelepítés	
Lehetőségek	Veszélyek
Alternatív energia-előállítás, agrár-környezetgazdálkodási eljárások elterjedése	A talaj degradáció visszafordíthatatlan károkat okoz a nemzeti értékben

Környezeti állapot javítása az extenzív mezőgazdasági termelés és a természetközeli erdőgazdálkodás feltételeinek fejlesztésével	Az egyéni erdőtulajdonosok gazdálkodási feltételei, piaci esélyei romlanak
Vizek visszatartásával, kormányzásával a helyi hasznosítható vízkészletek növelése	Szélsőséges vízháztartási viszonyok (árvíz, belvíz, aszály) csökkentik a mezőgazdasági termelés biztonságát
A vadvédelmi célprogram alkalmazásával a fenntartható gazdálkodás növelése	Természeti és tájértékek biológiai hanyatlása, a biológiai sokféleség csökkenése
A földhasználat további ésszerűsítése	
A nagy élőkommunikáció igényű és a hagyományos gazdálkodási formák elterjedése	
Talajerő megőrzés, ezzel a talajdegradáció lehetőségének csökkentése	

A III. Intézkedéscsoportozáshoz fűződő SWOT tényezők

Erősségek	Gyengeségek
Gazdag kulturális örökség, természeti értékek és változatos táji adottságok	Alacsony a vidéki térségek kulturális értékeinek kihasználtsága és a természeti értékek fenntartható hasznosítása
Egészséges, nyugodt lakókörnyezet	A kistelepülések általánosan romló településképet mutatnak
A tanyás, aprófalvas és periférikus térségek kivételével a vidéki települések alpinfrastruktúra ellátottsága megfelelő	Jellemzően nehézkes a lakossági szolgáltatásokhoz való hozzájutás
A vidéki térségek gazdaság kulturális öröksége, természeti és termőhelyi adottságai megfelelő alapot nyújtanak a mezőgazdaságon kívüli, azt kiegészítő gazdasági tevékenységek fejlődéséhez (világörökségi helyszínek, építészeti örökség, régészeti értékek, népi kultúra, hagyományok)	A nem mezőgazdaságra alapozott megélhetési formák elterjedése lassú
Képzett kézműves társadalom, a népi iparművészet szakmailag megalapozott zsűrizési rendszere	A gazdasági szolgáltatások és a kapcsolódó infrastruktúra (értékesítés, logisztika, kommunikáció) szegényes

	A vidéki településeken igen alacsony, csökkenő gazdasági aktivitás, kényszervállalkozások nagy száma
	A vidéki térségekben az alacsony jövedelmezőségű, hagyományos termelő ágazatok súlya jelentős, a nem mezőgazdaságra alapozott megélhetési formák elterjedése lassú
	A vidéki települések vállalkozás és tőkevonzó képessége, a tudásintenzív munkahelyek száma alacsony
	A vidéki lakosság vállalkozási képessége, innovációs készsége alacsony, a készségek és saját erő hiányában kevésbé tudják kihasználni a kínálgzó fejlesztési lehetőségeket
	Hiányzik a gyakorlatban alkalmazott partnerség és a működő hálózatok
	A hagyományos kézműipari termékek gyenge promóciója, a társadalmi elismertség hiánya, értékesítési bizonytalanságok
	A megújuló energiaforrások használata a vállalkozói és a közüzemi szférában nem terjedt el
	A falusi turisztikai szolgáltatások jelentős minőségi és területi heterogenitása és integrációjának hiánya
	A kistermelők turizmuson keresztül történő közvetlen termékértékesítését lehetővé jogszabályi háttér hiányzik
	A vállalkozásokat kiszolgáló szolgáltatói szektor és infrastruktúra fejlesztésre szorul

Lehetőségek	Veszélyek
Felértékelődnek a természeti és kulturális értékek, az egészséges környezet	Folytatódik az aktív, képzett munkaerő elvándorlása, az aprófalvas, periférikus térségekben a népességvesztés és a társadalom elöregedése
A megújuló, környezetbarát energiaforrások iránti növekvő társadalmi igény	A vidéki térségek funkcióváltása (agglomeráció, üdülőfalvak stb.) következtében a meglévő értékek, egyedi sajátosságok eltűnnek.
Növekvő igény és fizetőképes kereslet a mérsékelt környezetterheléssel termelt élelmiszerek iránt	A természetes népszaporulat csökkenése és az aktív, képzett munkaerő elvándorlása következtében fokozódó elnéptelenedés, romló korstruktúra
A kulturális örökség világszerte tapasztalható előtérbe kerülése	Tovább csökken a mezőgazdaság súlya a foglalkoztatásban, amit nem kísér az egyéb mezőgazdaságon kívüli gazdasági tevékenységek fejlődése
Növekvő igény a biztonságos, egészséges, az egyes térségek jellemzőit, hagyományait magában hordozó munkaerő-igényes termékek és szolgáltatások és értékmegőrzés iránt	A városi agglomerációba történő koncentrálnálódó bevándorlás fokozódásával tovább erősödik a területi-települési koncentráció
Az információs és kommunikációs technológia fejlődésével növekszik a periférikus térségek vállalkozás (tőke) vonzó képessége, csökken az elszigeteltség	Fokozódik a kommercializálódás, általános értékválság a kereskedelemben és közfelfogásban
Az európai trendeknek megfelelően felértékelődnek a vidéki térségekben megtalálható és előállítható erőforrások (pl. biomassa), egészséges környezet, természeti értékek	Forráshiány következtében a kultúra és hagyományörzés területén a hagyományok megőrzése veszélybe kerül
A turizmus gazdasági multiplikátor hatásának fokozódó érvényesülése a mezőgazdaságban előállított termékek és szolgáltatások falusi turizmusban történő értékesítésével	Tovább romlik a vagyon és közbiztonság
Az EU kohéziós politikájában az infrastrukturális hátrányok csökkentése a környezetkímélő megoldások előtérbe helyezésével	Folytatódik az aktív, képzett munkaerő elvándorlása, az aprófalvas, periférikus térségekben a népességvesztés és a társadalom elöregedése

A IV. Intézkedéscsoporthoz fűződő SWOT tételek

Erősségek	Gyengeségek
Jelentős helyi tapasztalat és hajlandóság a kistérségi szintű, integrált megközelítésű, térségi alapú fejlesztési programok készítésére és megvalósítására. Egyes térségekben növekszik a térségi aktivitás	A vidéki lakosság vállalkozási képessége, innovációs készsége, gazdasági aktivitása alacsony
Meglévő helyi tapasztalatok és hajlandóság a kistérségi szintű, integrált megközelítésű, térségi alapú fejlesztési programok készítésére és megvalósítására. Egyes térségekben növekszik a helyi közösségek aktivitása	A helyi fejlesztések közötti gyenge szinergia, gyenge integráció
	Bizalmi tőke és belső kezdeményező készség hiánya
	Nehézkes a lakossági szolgáltatásokhoz való hozzájutás, hiányoznak a lokális, non-profit megoldások, meglévő szolgáltatások minőségében nagy térségi és települési különbségek vannak
	Rossz vagyonbiztonság, főként a tanyás és aprófavas térségekben
Lehetőségek	Fenyegetések
Növekvő igény a térségi, illetve város-falu kapcsolatok elmélyítése iránt	Erősödő szegregáció, egyes térségek további gettósodása, romló vagyonbiztonság
A falusi népesség jelentős része fogékony a partnerségre és a helyi erőforrásokra, megoldásokra épülő fejlesztésekre	A mezőgazdaság további térvesztése, amit nem ellensúlyoznak új gazdasági- és egyéb tevékenységek

Az információs és kommunikációs technológia fejlődésével növekszik a periférikus térségek vállalkozás (tőke) vonzó képessége, elérhetősége javul	Tovább romlik a vidéki települések elérhetősége (utak, tömegközlekedés)
Növekvő térségi, illetve város-falu integráció, a partnerségre és a helyi erőforrásokra, megoldásokra épülő fejlesztések elterjedése	Tovább romlik a vagyon és közbiztonság

3. Melléklet

A gazdaság ágazatainak hozzájárulása a Bruttó Hazai Termékhez (GDP)				
Év	Bruttó Nemzeti Termék (GDP), milliárd forint	Melyből, az ágazatok százalékos megoszlása (%)		
		Mezőgazdaság	Ipar, építőipar	Szolgáltatások
2000	13532,8	4,6	27,7	53,2
2001	15274,9	4,5	26,4	55,3
2002	17203,7	4	25,8	56,7
2003	18935,7	3,7	25,6	56,4
2004	20712,3	4,1	25,8	55,3
2005	22026,8	3,7	25,8	56,2

Forrás: Bruttó Nemzeti Termék, 2005 (II. előzetes adatok)
Központi Statisztikai Hivatal

4. Melléklet

A mezőgazdaság szerepét tükröző indikátorok (2000-2005)				
Év	A mezőgazdaság részesedése a (%)			
	GDP	exportból ^{a)}	beruházásokból	foglalkoztatásból ^{b)}
2000	4,6	6,9	5	6,5
2001	4,5	7,5	6,2	6,3
2002	4	6,8	6,3	6,2
2003	3,6	6,6	6,2	5,5
2004	4,1	6	4,3	5,2
2005	3,7	6,1	4,6	5

a) Élelmiszer iparral együtt

Forrás: Bruttó Nemzeti Termék, 2005 (II. előzetes adatok)
Központi Statisztikai Hivatal

5. Melléklet

A mezőgazdasági ágazatok bruttó teljesítményének és bruttó hozzáadott értékének részesedése a nemzetgazdaságban				
Megnevezés	2001.	2002.	2003.	2004.
év (folyó alapárakon)				
Hozzáadott érték (milliárd Ft)				
Nemzetgazdaság, összesen	12 904,7	14 619,4	15 944,7	17 372,5
A mezőgazdaság, vadgazdálkodás és halászat összes tevékenysége	526,3	501,1	491,2	646,4
Erdészet	34,9	35,5	30,2	30,3
Az élelmiszeripar tevékenysége, összesen	478,0	523,2	515,4	493,7
A mezőgazdasági ágazatok tevékenységei, összesen	1039,2	1059,8	1036,7	1170,3
Százalékos megoszlás %				
Nemzetgazdaság, összesen	100,0	100,0	100,0	100,0
A mezőgazdaság, vadgazdálkodás és halászat összes tevékenysége	4,1	3,4	3,1	3,7
Erdészet	0,3	0,2	0,2	0,2
Az élelmiszeripar tevékenysége, összesen	3,7	3,6	3,2	2,8
A mezőgazdasági ágazatok tevékenységei, összesen	8,1	7,2	6,5	6,7

6. Melléklet

Foglalkoztatás a mezőgazdaságban					
Megnevezés	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
<i>Foglalkoztatottak száma (ezer fő)</i>					
Ágazatok, összesen	3868,3	3870,6	3921,9	3900,4	3901,5
Mezőgazdaság	226,3	223,7	199,7	189,4	178,4
Erdészet	17,1	17,2	15,5	15,5	15,5
Élelmiszeripar	158,0	161,2	152,0	141,1	140,4
Összesen	401,4	402,1	367,2	346,0	334,3
<i>Százalékos arány %</i>					
Ágazatok, összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság	5,9	5,8	5,1	4,9	4,6
Erdészet	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Élelmiszeripar	4,1	4,2	3,9	3,6	3,6
Összesen	10,4	10,4	9,4	8,9	8,6

7. Melléklet

Állatállomány (ezer)					
Megnevezés	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
December 1.					
<i>Gazdaságok, összesen</i>					
Szarvasmarha, összesen	783	770	739	723	708
Melyből: tehén	368	362	350	345	334
Sertés, összesen	4822	5082	4913	4059	3853
Melyből: tenyészkoca	343	381	327	296	277
Birka összesen	1136	1103	1296	1397	1405
Baromfi, összesen	34343	32206	37502	32814	31902
<i>Társaságok</i>					
Szarvasmarha, összesen	497	494	489	475	474
Melyből: tehén	238	240	233	225	225
Sertés, összesen	2398	2635	2658	2369	2331
Melyből: tenyészkoca	195	216	208	183	175
Birka összesen	173	150	173	182	180
Baromfi, összesen	14163	14763	16184	16136	16038
<i>Egyéni gazdálkodók</i>					
Szarvasmarha, összesen	286	276	250	249	234
Melyből: tehén	130	122	117	121	109
Sertés, összesen	2424	2447	2255	1690	1522
Melyből: tenyészkoca	147	165	119	113	102
Birka összesen	963	952	1123	1215	1225
Baromfi, összesen	20180	17443	21318	16678	15864

8. Melléklet

Az élelmiszeripar fő adatai				
Megnevezés	A termelés mennyiségi mutatói 2005/2004 (%)	A termelés mennyiségi mutatói 2004/2003 (%)	A termelés mennyiségi mutatói 2003/2002 (%)	A termelés mennyiségi mutatói 2002/2001 (%)
Élelmiszer, ital és dohánytermék előállítás	95,6	96,0	99,5	101,4
Melyből:				
Hústermelés és tartósítás	110,6	88,0	95,7	107,0
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás	81,8	87,1	108,3	113,9

9. Melléklet

Egyéni gazdaságok és mezőgazdasági vállalkozások száma és földterülete, birtokméret szerint (2003)

Megnevezés	Birtok		Földterület		Átlagos birtok nagyság, ha
	szám	megoszlás,%	ha	megoszlás,%	
2003					
Egyéni gazdaság					
10 ha-nál kisebb	662856	93,7	669584	28,4	1,01
10-50 ha	37132	5,2	763891	32,4	20,57
50-100 ha	5130	0,7	353653	15,0	68,94
100-300 ha	3062	0,4	509261	21,6	166,32
300 ha-nál nagyobb	153	0	61300	2,6	400,65
Összesen	708333	100,0	2357689	100,0	3,33
Mezőgazdasági vállalkozás					
10 ha-nál kisebb	1190	17,3	3472	0,1	2,92
10-50 ha	1764	25,6	45137	1,3	25,59
50-100 ha	836	12,1	62498	1,8	74,76
100-300 ha	1567	22,7	309016	8,9	197,20
300 ha-nál nagyobb	1534	22,3	3051969	87,9	1989,55
Összesen	6891	100,0	3472092	100,0	503,86
Birtokok, összesen					
10 ha-nál kisebb	664046	92,9	673056	11,6	1,01
10-50 ha	38896	5,5	809028	13,9	20,80

50-100 ha	5966	0,8	416151	7,1	69,75
100-300 ha	4629	0,6	818277	14,0	176,77
300 ha-nál nagyobb	1687	0,2	3113269	53,4	1845,45
Összesen	715224	100,0	5829781	100	8,15

Forrás: Mezőgazdasági összeírás, 2000 – Regionális adatok, Központi Statisztikai Hivatal 2000. Magyarország mezőgazdasága 2003 (Gazdaságszerkezeti összeírás), Előzetes adatok. Központi Statisztikai Hivatal

10. Melléklet

A magyar mezőgazdaság szerkezetének fő jellemzői

Régió	Mezőgazdasági földterület (ha) 2005	A GDP megoszlása (%) 2003	A Bruttó Hozzáadott Érték megoszlása (mezőgazdaság, erdészet; % 2003)	A mezőgazdasági és erdészeti foglalkoztatottak aránya (%) 2004	Mezőgazdasági beruházások (milliárd forint) 2004	Bejegyzett gazdasági vállalkozások a mezőgazdaságban és erdészetben 2004
Közép-Magyarország	743	44,9	0,7	1,4	9,1	6 336
Közép-Dunántúl	1 103,10	10,2	3,6	5,2	12,5	6 254
Nyugat-Dunántúl	1 123,40	10,7	3,8	5,2	9,4	8 889
Dél-Dunántúl	1 346,60	7	7,2	8,5	14,5	7 882
Észak-Magyarország	1 318,60	8,1	4,1	4	7,1	5 546
Észak-Alföld	1 817,90	10	6,2	7,6	16,2	10 391
Dél-Alföld	1 850,70	9,2	8,1	11,2	19	12 001
Ország, összesen (*=átlag)	9 303,40	100	3,3*	5,3*	87,9	57 313

A vidéki térségek fő jellemzői

11. Melléklet

	Mikro-vállalkozások száma 2004	Országos védettségű épületek száma	Helyi védettségű épületek száma	Nem kereskedelmi szálláshelyek száma vidéki településeken 2005	Kereskedelmi szálláshelyek összesen 2005	Külterületi tanyákkal rendelkező települések száma	A LEADER programban résztvevő települések száma
Dél-Alföld	95 136	760	2 378	2 058	28 084	113	101
Dél-Dunántúl	73 135	1 556	4 024	8 746	61 021	27	152
Észak-Alföld	98 297	770	1 610	2 880	36 504	46	137
Észak-Magyarország	74 753	1 499	1 288	11 312	36 631	9	162
Közép-Dunántúl	85 719	2 034	1 732	7 334	61 017	27	131
Közép-Magyarország	328 897	1 811	2 220	2 352	47 908	52	49
Nyugat-Dunántúl	81 845	2 281	1 595	9 771	58 125	6	228
<i>Összesen:</i>	<i>837 782</i>	<i>10 711</i>	<i>14 847</i>	<i>44 453</i>	<i>329 290</i>	<i>280</i>	<i>960</i>

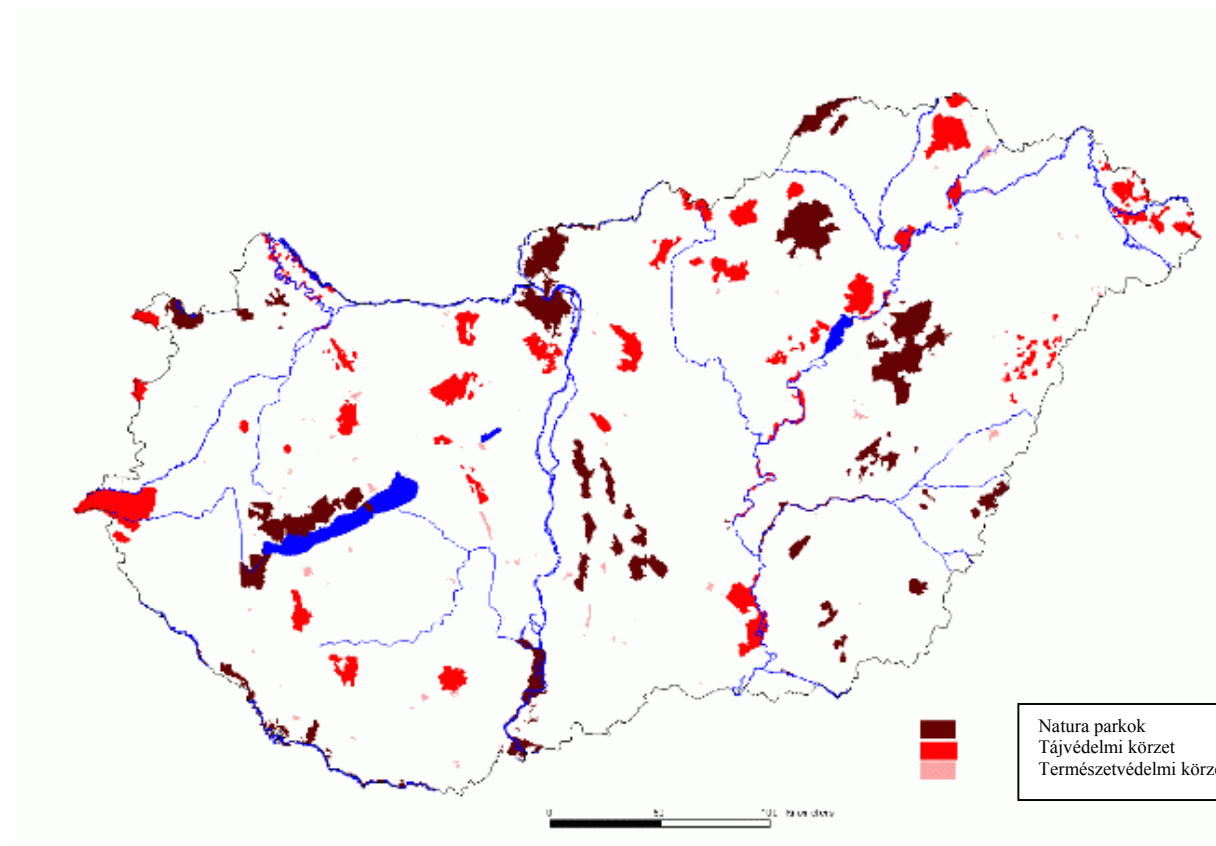
1. Térkép:

Magyarország domborzata

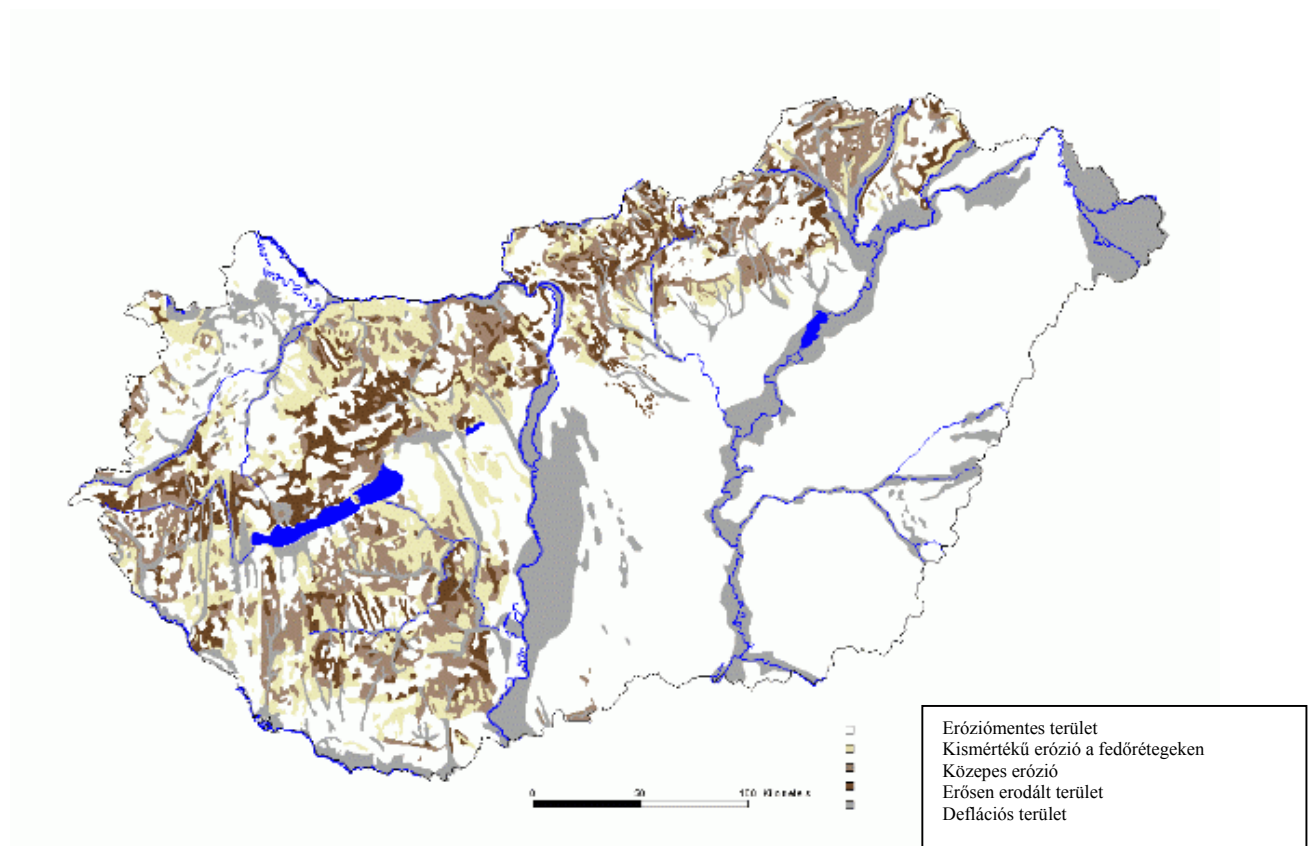
2. Térkép:

Magyarország természetvédelmi területei

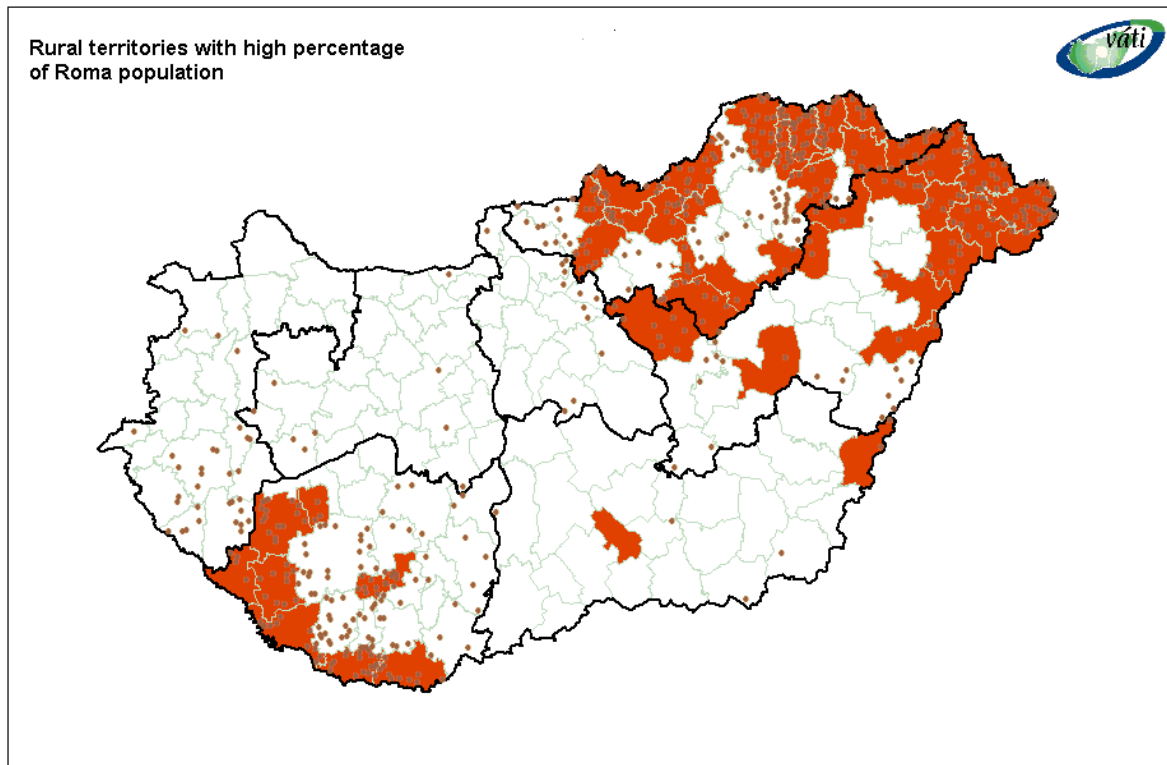
3. Térkép:

Talajerózió Magyarországon

4. Térkép:

Nagy arányú roma népességgel rendelkező vidéki térségek

5. Térkép:

LEADER Akciócsoportokkal lefedett terület

Area covered by LEADER Action Groups

